

STATISZTIKAI SZEMLE

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL FOLYÓIRATA

III. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

1951 FEBRUÁR

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST II, KELETI KÁROLY-U. 5. TELEFON: 155-208
KIADÓHIVATAL: V, KOSSUTH LAJOS-TÉR 13/15. III. 4. TELEFON: 115-472

Szerkeszti: PIKLER GYÖRGY

TARTALOM

	Oldal
A termelési ütem és annak mérése. — <i>E. Sejnyin</i>	91
A statisztikai adatszolgáltatási rendszer decentralizálása	105
A nemzeti jövedelem tervezése és számítása. (Folytatás.) — <i>N. M. Krasznolobov</i>	107
1950. évi kulturális eredményeink	119
A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási és városi felügyelőinek munkájáról. — <i>A. Ivanov</i>	124
A beruházási statisztika néhány kérdéséről	130
A munkabér könyvviteli és statisztikai elszámolásának néhány kérdése. — <i>Béres István</i>	136
HOZZÁSZÓLÁS	138
Az üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában. — Kerekes Géza.	
NEMZETKÖZI STATISZTIKA	145
Tervjelentések: Szovjetunió, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Német Demokratikus Köztársaság, Románia.	
STATISZTIKAI HÍRADÓ	168
Minisztertanácsi rendelet az 1951. évi országos általános állatszámllálásról. — Utasítás a gazdaságok számbavételéről. — Végrehajtási utasítás az őszi vetésterületi összeírás kiegészítéséről. — A járási statisztikusok nyolchetes tanfolyama.	
IRODALOM	170
Könyvismertetés	170
B. M. Volin: Statisztika és politika.	
Folyóiratszemle	171

UTÁNNYOMÁS CSAK A FORRÁS MEGJELÖLÉSÉVEL

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ

ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ

3-й год издания. № 2.

Февраль 1951 г.

РЕДАКЦИЯ: БУДАПЕШТ, КЕЛЕТИ КАРОЛЬ-УЛ. 5.
ИЗДАТЕЛЬСТВО: БУДАПЕШТ, КОШУТ ЛАЙОШ-ТЕР 13/15.

Редактор: ДЬЕРДЬ ПИКЛЕР

СОДЕРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Производственный ритм и его измерение. — Е. Шейнин.....	91	О некоторых вопросах статистики ка- питального строительства.....	130
Децентрализация статистической от- четной системы.....	105	Некоторые вопросы бухгалтерского и статистического учета заработной платы. — И. Береш.....	136
Планирование и учет народного дохода. (Продолжение.) — Н. М. Красно- лобов.....	107	ВЫСКАЗЫВАЕМЫЕ	138
Наши культурные достижения за 1950 г.	119	МЕЖДУНАРОДНАЯ СТАТИСТИКА .	145
О работе районных и городских инспек- тур ЦСУ СССР. — А. Иванов ...	124	СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИЗВЕСТИЯ	163
		КНИГИ И ЖУРНАЛЫ.....	170

Перепечатка разрешена только с указанием источника

REVUE STATISTIQUE

PÉRIODIQUE DE L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE

IIIe ANNÉE, N° 2.

FÉVRIER 1951

REDAC TION: BUDAPEST, II, KELETI KAROLY-U. 5
ADMINISTRATION: V, KOSSUTH LAJOS-TER 13/15

Rédacteur: GEORGES PIKLER

SOMMAIRE:

	Pages		Pages
La cadence de la production et sa mensuration. — E. Cheinine	91	Direction Centrale des Statistiques de l'Union Soviétique. — A. Ivanov	124
La décentralisation du système de la déclaration des données statistiques	105	Sur certaines questions de la statis- tique des investissements	130
Planification et calcul du revenu national. (Suite.) — N. M. Krasno- lobov	107	Quelques questions relatives au dé- compte des salaires en écritures et en statistique. — Étienne Béres ..	136
Les résultats culturels de la Hongrie en 1950	119	RÉFLEXIONS	138
Rapport sur le travail des intendants cantonaux et municipaux de la		STATISTIQUE INTERNATIONALE	145
		ACTUALITÉS STATISTIQUES	163
		LIVRES ET REVUES	170

LA REPRODUCTION DES ARTICLES N'EST AUTORISÉE QU'AVEC LA
CITATION DE LA SOURCE

E. SEJNYIN:

A TERMELESI ÜTEM ÉS ANNAK MÉRÉSE*

„Feltétlen kötelességünk, hogy a vállalatok tervnélküli és *egyenlőtlen ütemű*, úgynevezett rohammunkával végzett *termelésének véget vessünk* és arra kell törekednünk, hogy minden üzem, gyár, bánya és vasút naponta az előre kidolgozott grafikonok szerint hajtsa végre a maga meghatározott termelési programját.“ (A SzK(b)P XVIII. Össz-szövetségi konferenciáján Malenkov elvtárs beszéde alapján hozott határozatból.)

I.

Az ütemes munka bármely termelési folyamat kultúrájának és megszervezettségének egyik döntő mutatószáma. A Párt és a szovjet szervezetek igen nagy figyelmet fordítanak arra, hogy a vállalatok munkájának ütemessége biztosítva legyen. Az előírt ütem szerinti termelés, azaz amikor a tervfeladatokat naponta teljesítik és túlteljesítik, rendkívül nagy szervező hatással van a termelési folyamat egész menetére. Más oldalról nézve, a termelési ütem a vállalat munkájának jó megszervezését mutatja.

Az a tény, hogy egyrészt nincs rohammunka, másrészt pedig a termelés ütemesen folyik, a munka kultúrájának egyik alapvető ismérvét jelenti, és pedig azt, hogy a vállalat harcot folytat a munkaidő minden egyes másodpercéért, „értékelni tudja az időtényezőt“. A terv naponkénti teljesítése és túlteljesítése a munkaidő minden egyes másodpercéért folytatott sikeres harcot, minden egyes másodperc maximálisan hatékony kihasználását jelenti a munkanap egész tartama alatt.

A termelési folyamat hullámozása ellen a napi tervfeladatok állandó teljesítéséért folytatott harc végső sorban a termelés ütemességéért való harchoz vezet.

A termelés ütemességéért folytatott harc a termelő munka tervszerűségéért, az abban előforduló véletlenszerűségek legyőzéséért folytatott harcot jelenti. A termelési folyamat egyenlőtlenége azt mutatja, hogy a vállalatban még nem küszöbölték ki a tervszerűtlen munkát, az ösztönösséget.

Az ütem fogalmát és annak mérését a termelési folyamat, különösen a futószalagon való gyártás kutatói ezért igen nagy figyelemben részesítik. Nincs egyetlen ezekkel a kérdésekkel foglalkozó munka, amely a termelési ütem és mérése problémájával ne foglalkozna. Mindezideig azonban nincs eldöntve az a kérdés, hogy miként kell mérni a vállalat munkájának ütemességét. Az ütemesség helyesen felépített mutatószáma nélkül

* Vesztnyik sztatisztiki, Goszstatizdat, Moszkva, 1950. 4. sz., 30–42. old. — Megvitatás céljából közölt cikk.

a gazdaságstatisztika nem beszélhet az ütem kérdéséről, minthogy nincs objektív kritérium a vállalat munkája ütemességének megítélésére. Az ütemesség kérdésének ily módon tehát igen nagy gyakorlati és tudományos jelentősége van.

A termelési ütem mérésére jelen cikk szerzője a „szóródási együttható“ (variációs koefficiens)¹ használatát ajánlja — olyan módszert, amelyet több moszkvai vállalat munkájára vonatkozó adatok alapján felülvizsgáltak.

Miért javasoljuk erre a célra éppen a szóródási együttható alkalmazását?

Az ütem a folyamatnak egyenlő, rövid időszakokon keresztül való ismétlődését jelenti. A termelési folyamathoz való viszony szempontjából a munka üteme (ritmusa) a termeléssel kapcsolatos, meghatározott műveleteknek (taktusoknak) egyenlő időszakokon keresztül való ismétlődését jelenti. „A szinkronizmust — ami a munka jellemző ismérve a folyamatos gyártásnál — azáltal érik el, hogy az adott gyártási folyamat összes műveletei egyenlő, illetve meghatározott időközökre osztható időszakoként következnek be, amit az adott gyártási folyamat *munkaütemének* neveznek és a tervezésnél alapvető számítási egységül szolgál.“²

A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy ilyen szigorúan ideális ütem (ritmus) majdnem sohasem fordul elő, s hogy ezek a műveletek a legjobb esetben is csupán csak megközelítőleg egyenlő időkeretű időszakoként ismétlődnek. Az ütemesség fokának jellemzője az aritmikusság, azaz attól a szintenaltól való eltérés, amelyet a termelés ütemes (ritmusos) folyamata tükrözne vissza.

Az ütemesség fokát jellemző aritmikusság mértékét az „ideális“ ütemtől (ritmustól) való eltérések mutatják, amelyek a valóságban mindig, minden egyes esetben előfordulnak. A nagyobb eltérések nagyobb aritmikusságra, illetve rossz ütemre figyelmeztetnek, a kisebb eltérések megfordítva, kisebb aritmikusságot és jobb ütemet jelentenek. Ezeket az eltéréseket az időegységben, másodpercekben, percekben lehet kifejezni (például az egyes munkaütemeknek [taktusoknak] az átlagtól vagy az „ideális ütem“-től való időbeli eltéréseiben), ami a legkülönbélebb műveletek sokasága esetében rendkívül nehéz feladat. Ezt a nehézséget megoldhatjuk olyan módon, ha áttérünk az eltéréseknek más egységekben való mérésére.

Az adott időközre eső termelési folyamat eredménye az előállított termék meghatározott mennyisége. „Ideális“ ütem esetében a termelés adott,

¹ Szóródási együtthatónak (variációs koefficiensnek) nevezik — és v betűvel jelölik — a statisztikában azt a viszonyszámot, amely az adott variációs sor tagjai ingadozása σ -jának (a diszperzióknak) az átlaghoz (\bar{x}) viszonyított relatív nagyságát mutatja.

$$v = \frac{\sigma \cdot 100}{\bar{x}}$$

Ily módon tehát a szóródási együttható (v) a σ értékének a sor átlagához (\bar{x}) viszonyított százalékos aránya. Ez a sor ingadozásának mértéke és igen alkalmas a különböző sorok ingadozásainak összehasonlítására. Minél nagyobb a v értéke, annál nagyobb, s minél kisebb a v értéke, annál kisebb a sor ingadozása.

² Műszaki lexikon, 1931, 14. kötet, 416—417. old., oroszul.

változatlan feltételei mellett az egyenlő időközök alatt ugyanolyan (egyenlő) mennyiségű terméket kapnánk. Ingadozások, illetve az „ideális“ ütemtől való állandó eltérések esetében az egyenlő időközökben előállított termékek mennyiségében is ingadozás fog mutatkozni. Ennek eredményeképpen variációs sort kapunk, amely az egyenlő időközök alatti termelés átlaga körül szóródó termelési mutatószámok sokaságát jelenti.

Ilymódon tehát a termelés ütemességének fokáról az aritmikusságnak az adott időköz alatti átlagos megnyilvánulása alapján értékítéletet alkothatunk. Az aritmikusságot az előállított termékmennyiség (a termelés) egyes mutatószámainak azon érték körüli átlagos ingadozása mutatja, amely értéknek „ideális“ ütem (ritmus) esetében ezeket a szóródó részértékeket kellene helyettesítenie és megakadályozni bármiféle szóródási folyamatot, amikor is az egyes eltérések értéke nulla volna. Gyakorlatilag ez az „ideális“ eset nem lehetséges. Ezért az időegységre eső termelésnek ezt a „valódi“ nem szóródó értékét gyakorlati célokra helyettesíteni lehet a variációs (gyakorisági) sorból kiszámított átlaggal. Ez az átlag azonban csak arra a gyakorisági sorra vonatkozik, amelyből azt kiszámítottuk, mert mind a termelési (gyártási) adatok, mind az átlagoktól való eltérések különbözők lehetnek és az egyes munkások, műhelyek, stb. szerint változnak.

A termelőtevékenység eredménye a termelési ütem eredményessége szempontjából, amint erre fent rámutattunk, a termelő folyamat viszonylagos egyöntetűségének fenntartásában és annak állandóságában (stabilitásában) mutatkozik meg, hogy bizonyos időszakon belül minden egyes adott időközben egy és ugyanazon mennyiségű és azonos minőségű terméket bocsátanak ki. Ez teljesen érthető is a munka ütemének ama meghatározásából, mely szerint az ütem „a munka egyes elemeinek és a közöttük levő szüneteknek időbeni szabályszerű váltakozása.“³

„Pontosan betartani a megállapított technológiai folyamatot, annyit jelent, mint biztosítani a termelési folyamat egyenletes ütemét, minőségileg egyenletesen termelni, amikor is az egyik termék azonos a másikkal, egyik acélöntés azonos az ugyanolyan márkájú másik acélöntéssel.“⁴

A termelés kibocsátására vonatkozó szám adatok, valamint az egyenlő (viszonylag rövid) időközök alatt végzett termelőtevékenység más mutatószámainak sorában visszatükröződő termelési ütem meghatározott szempontból a szóródás jelenségének egyik változata, s a szóródási együttható alkalmazása e sor ingadozásának jellemzésére teljesen helyes.

Ilymódon tehát a napi (óránkénti) teljesítmény *ingadozásának együtt-hatója* vagy a *szóródási együttható*: a munka ütemének mutatószáma, az egyenletességnek, azaz a termelési ütem vizsgált időszak alatti állandóságának mutatószáma.

A naponkénti (óránkénti) teljesítmény szóródó számértékeinek sokaságát nem lehet a munka ütemessége, intenzitása és egyenletessége közvetlen egységes, összesítő jellemzőjének tekintni. Ezek a szóródási együtthatóban, mint mérőszámban, azaz az adott időszak alatt teljesített munka minőségének mennyiségi kifejezésében, egyetlen számban tükröződnek

³ Kis Szovjet Lexikon (Malaja Szovjetszkaja Enciklopédia), 1930, 7. kötet, 353. old., oroszul.

⁴ Tevoszjan eivtárs felszólalása a SzK(b)P XVIII. Össz-szövetségi Konferenciáján.

vissza. Valamely meghatározott termékfajta óránkénti vagy naponkénti előállításának adott átlagos színvonala mellett az a munkás vagy az a műszak dolgozik jobban, szervezettebben és megbízhatóbban, amelynél a napi vagy havi termelés szóródási együtthatója a legkisebb. A naponkénti vagy óránkénti termelés szóródási együtthatójának minimális értéke, a nullához közeli értékre való csökkentése a folyamat állandóságáért (stabilitásáért) folytatott harc sikerét mutatja (természetesen a terv teljesítése és túlteljesítése esetében, másképpen áll-ütemességgel állunk szemben, mint amilyen például a teljes megterhelés esetén kifejtett „ütemes“ munka, ahogy mondani szokták, „topogás“). A termelés magas kultúrájáért folytatott harc eredménye, hogy a szóródás — a termelési folyamat ösztönösségének mutatószáma — minimálisra csökken.

A szóródási együttható ütemességi mutatószámként való használatának nem szabad formális jellegűnek lennie. E mutatószámokat a termelés más mutatószámaival szoros összefüggésben kell vizsgálni. Különleges és elsőrendű jelentősége van itt a tervteljesítés mutatószámának. Olyan ütemes munkára van szükség, amely a termelési terv teljesítésével és túlteljesítésével jár együtt. Az ütemes munkának a termelés minősége megjavítását, a technológiai előírások szigorú betartását kell eredményeznie. A termelés terén, a termelés mennyiségének emelkedésével együttjáró kiugrásokat, amelyek a termelés új, még magasabb fokra való fellendülését mutatják, nem szabad a termelési ütem megbontásának tekinteni. Egyszóval, az ütemesség mutatószámából, a szóródási együtthatóból nem szabad fétist csinálni és azt a vállalat termelési feltételeivel való összefüggéséből kiszakítva vizsgálni.

A termelés (termékkibocsátás) szóródási együtthatóját egyidejűleg, mint a termelés *ki nem használt tartalékainak mutatószámát* is tekinthetjük. Minél nagyobb ennek az együtthatónak az értéke, annál nagyobbak a termelés felemelése terén fennálló *ki nem használt* lehetőségek.

Ezzel kapcsolatban igen nagy jelentősége van Potolicsev elvtársnak a SzK(b)P XVIII. Össz-szövetségi Konferenciáján mondott beszéde ama részének, amelyben a termelési grafikon szerinti munkáról a következőket mondja: „A rohammunka káros gyakorlata komoly akadályt jelent az üzemek fejlődésében, mert elrejtja az üzemek műszaki és termelési lehetőségeit... Valóban, ha az üzemnek megvan a lehetősége arra, hogy a hónap utolsó tíz napja alatt termelési programjának 40—50%-át teljesítse, s az első és második tíznapos időszak alatt a tervnek csak 15—20%-át teljesíti, akkor *nem dolgozik teljes kapacitással. Ez a rendelkezésre álló rejtett és ki nem használt termelési lehetőségeket mutatja.*“ (A kiemelés E. Sejnyintől.)

II.

Mielőtt áttérnénk az egyes moszkvai vállalatok termelési ütemének mérésére vonatkozó adatok tárgyalására, megvilágítjuk egy kis példán az ütemes munka mutatószámának természetét és kiszámításának módját.

Szmetanyin elvtárs, a híres cipőipari munkás, a „Szkorohod“ cipőgyár sztahanovistája, 1935. október 6-án az éjszakai műszakban dolgozva, világrekordot állított fel, amikor is a normában megállapított 650 párral szemben 1860 pár cipőt készített (azaz normáját majdnem 300%-ra teljesítette).

Az említett napon Szmetyyin elvtárs a műszak folyamán a különböző munkaórák alatt egy pár cipőre átlagosan ráfordított⁵

az 1. órában	13,44 másodpercet,
a 2. órában	13,14 másodpercet,
a 3. órában	13,70 másodpercet,
a 4. órában	12,84 másodpercet,
az 5. órában	13,20 másodpercet,
a 6. órában	13,62 másodpercet,
a 7. órában	13,36 másodpercet.

Számítsuk ki a Szmetyyin elvtárs által 1935. október 6-án kifejtett munka ütemének mutatószámát.

A műszak egyes órái	A műveletek átlagos tartama másodpercekben \bar{x}	A műveletek átlagos időtartamának eltérése a főátlagtól $(d = x - \bar{x})$	d^2	
1	13,44	+ 0,11	0,0121	Az ütem mutatószáma: (lásd 92. old.) $v = \frac{\sigma \cdot 100}{\bar{x}} =$ $= \frac{\sqrt{0,0753 \cdot 100}}{13,33} =$ $= \frac{0,275 \cdot 100}{13,33} \approx 2,06$
2	13,14	- 0,19	0,0361	
3	13,70	+ 0,37	0,1369	
4	12,84	- 0,49	0,2401	
5	13,20	- 0,13	0,0169	
6	13,62	+ 0,29	0,0841	
7	13,36	+ 0,03	0,0009	
Σ	93,30		0,5271	
	$\bar{x} = \frac{93,30}{7} = 13,33$		$\sigma = \frac{0,5271}{7} = 0,0753$	

Az ütem 2,06-os mutatószáma az adott esetben azt fejezi ki, hogy a végzett munkaműveletre eső időráfordítás a műszak különböző órái alatt átlagosan 2,06%-kal ingadozik az egész műszakra vonatkozóan kiszámított átlagos időráfordítás (\bar{x}) értékéhez viszonyítva, illetve ez átlag körül. Bár nehéz most abszolút pontosan megállapítani az adott nagyságú ütemmutató értékelésének kritériumait, ez alkalommal is megállapítható, hogy egy olyan mutatószám, amely 5—10%-os határok között ingadozik, ama sor átlagához viszonyítva, amelyből kiszámították, jó ütemet fejez ki. 2,06%-os ütemmutató a normatелjesítés magas színvonala mellett rekord és N. Sz. Szmetyyin magas szakmai tudását mutatja ki, aki „sohasem tesz semmi felesleges, szükségtelen, vagy túlságosan nagy mozdulatot, mindig arra törekszik, hogy a munkadarabot a legrövidebb úton vegye gépéhez és pontosan ugyanúgy a legközelebbi helyre tegye félre. A mozdulatkarékoságban rejlő bölcsesség tiltakozik a kezekkel való minden haszontalan mozdulat (hadonászás) és minden szükségtelen erő kifejtés ellen. Éppen ezek a tulajdonságok nyújtottak lehetőséget N. Sz. Szmetyyinnek arra, hogy az egész munkanap folyamán egyenletes és nyugodt munkáütemben dolgozzék, amely mellett, mint ismeretes, a központi idegrendszer a legkevésbé fárad ki“.⁶

⁵ Az egy pár cipőre eső átlagos időráfordítás adatait K. Sabrin „N. Szmetyyin“ c. könyvéből (21. old.) vettük.

⁶ A Leningrádi Állami egyetem tudományos feljegyzésel, 1933, 23. sz., 6. füzet, (A biológiai tudományok sorozata) 37. old., oroszul.

III.

A fent kifejtett tételeket szerző a „Szerp i Molot“ („Sarló és kalapács“), „Elektroprovod“ („Villamos vezeték“), „Parizsszkaja Kommuna“ („Párizsi Kommün“) és „Burevesztnyik“ („Viharjelző“) moszkvai üzemek munkájára vonatkozó adatok alapján elemezte. Ez az 1938—1940. évekre vonatkozó anyag, amelyet a szerző a jelen cikkben részletesen idéz, nemcsak, hogy nem avult el, hanem éppen ellenkezőleg a futószalagon való gyártás módszereinek az utóbbi évek folyamán bekövetkezett fejlődésével kapcsolatban még aktuálisabbá vált.

A „Szerp i Molot“ üzem munkájának vizsgálata a hengerde négy hengerműve munkájára vonatkozó adatok alapján történt. Az elemzés a négy hengermű egyes műszakainak munkateljesítményére vonatkozó adatokra terjedt ki. A normateljesítés mutatószáma mellett kiszámították az egyes műszakok munkája ütemességének mutatószámait (a termelés szóródási együtthatóit) is. Rendkívül értékes anyagot adott a 4. hengermű által teljesített műszakok munkájának elemzése. Itt határozottan kiemelkedett a Lenin-renddel kitüntetett Turtanov mester által vezetett 2. sz. műszak munkája. E műszak munkája nemcsak a normateljesítés százalékaival emelkedik ki a többi műszak közül, hanem a munka ütemének és egyenletességének kitűnő mutatószámai által is: a teljesítmény szóródási együtthatója e műszakban 3,9% volt. Ezek a mutatószámok azt bizonyítják, hogy a Lenin-renddel kitüntetett Turtanov elvtárs sztahanov-műszakját kétségtelenül jól szervezte meg, a munka ütemességében magas (kiváló) mutatószámot ért el, ami egyúttal a napi termelés magas mennyiségének is biztosítéka. Azt mutatják továbbá, hogy ez a műszak az elért termelési eredmények szempontjából megbízható és állandó. Sőt, ha a negyedik hengermű összes műszakai alatt teljesített munka ütemének viszonylag legjobb mutatószámait összehasonlítjuk a többi hengerművek műszakaival, azt látjuk, hogy Turtanov elvtárs 2. sz. műszakjának munkája kedvezően befolyásolta ugyanezen hengermű többi műszakait is.

Gazdag anyagot adott az „Elektroprovod“ gyár öt részlege munkájának elemzése is. Itt most csak a gitárhúrokat gyártó műhely munkájának vizsgálatára szorítkozunk. A 7-es gitárhúr tekercselését vizsgáljuk, egy olyan munkaműveletet, amelyben igen nagy szerepük van a munkában való jártasságtól, a szakértelemtől, azaz magától az embertől függő tényezőknek. E munkálat során igen nagy számú munkaműveletet kell a munkásnak elvégeznie; a legkisebb zavar bármelyik munkaműveletnél meghosszabbítja a folyamatot és csökkenti a teljesítményt. Ezért ez a munka igen szemléltető az ember munkájától függő tényezőknek a munka ütemére gyakorolt befolyása elemzésénél.

A teljesítménynorma 1010 db. műszakonként. Vizsgáljuk meg a tömegfogyasztási cikkek gyártó műhely egyes munkásainak három hónap, 1939 március, április, május alatt teljesített munkáját. E munka eredményét az alább következő táblázat tartalmazza:

A 7. sz. gitárhúr tekereselésével kapcsolatos sztahanovmunka mutatószámai a moszkvai „Elektroprovod“-gyár tömegfogyasztási cikkeket gyártó műhelyében 1939 március—május havában

A sztahanovisták neve	Mióta dolgozik az „Elektroprovod“-gyárban	Március			Április			Május		
		Napi átlagos teljesítmény		Szóródási együttható	Napi átlagos teljesítmény		Szóródási együttható	Napi átlagos teljesítmény		Szóródási együttható
		db.	a normateltetés %-a		db.	a normateltetés %-a		db.	a normateltetés %-a	
1. Krjucskova	1937. II. 6.	1135	112,4	11,4	1330	131,7	6,6	1350	133,7	6,5
2. Durnovszkaja ...	1936. XII. 26.	1009	100,0	11,9	1110	109,9	7,0	1152	114,0	6,0
3. Kirdjatkina	1938.	1077	106,6	8,0	1178	116,6	10,1	1253	124,0	6,5
4. Oszkina	1938.	952	94,2	5,0	1034	102,4	10,8	1071	106,0	7,0

Mit látunk ebből a táblázatból? Mindenekelőtt a tömegfogyasztási cikkeket gyártó műhely összes munkásainál egyformán közös az a tény, hogy a március havi lagymatag, minden ütemet nélkülöző munka áprilisban a legmagasabb minőségű, az ütemesség és a termelés mennyisége tekintetében legmagasabb mutatószámokkal rendelkező munkává változott, s hogy ez májusban még fokozódott.

Az „Elektroprovod“-gyár tömegfogyasztási cikkeket gyártó műhelye főnökének előadásából kitűnt, hogy április 3-ától a korábban érvényben volt munkabéregységáruk helyett a teljesítmény növelésére ösztönző új munkabéregységáruk vezettek be. A bérfizetés módszerében történt változás azonnal megmutatkozott, és pedig határozottan pozitív irányban a munkateltetésben: a normákat túlteltették és az ütem nem volt rossz.

Meg kell állni a fiatal munkásnők, Kirdjatkina és Oszkina elvtársnők munkájának mutatószámainál, akik csak most sajátították el a munkát. Ezeknél a munkásnőknél ugyanazt a törést látjuk a munkában áprilisban és májusban, mint márciusban. Kirdjatkínának például áprilisban (április 4 és 10) a teljesítménymutatói részben igen magasak (magasabbak, mint a legidősebb munkásnéé, Durnovszkajáé), de emellett vannak igen alacsony teljesítménymutatói is. Munkájában még igen sok az ösztönösség, s bár a normateltetés a rekordteljesítmények (április 4-én 1352 db. és április 10-én 1425 db.) következtében áprilisban jelentősen nagyobb, mint márciusban, ez azonban nem jellemző, minthogy az ütem áprilisban rosszabb, mint márciusban, eltekintve a normateltetés mutatószámának emelkedésétől. A rekordteljesítménymutatók egyrészt befolyásolták a normateltetés százalékát, amennyiben emelték azt, más oldalról viszont e rekordok (az említett két eset) megfordítva rontották az ütemet, ami a szóródási együttható értékének növekedését idézte elő.

Oszkina elvtársnő munkájának mutatószámai azt mutatják, hogy a munkásnő még nem régen dolgozik ebben a munkakörben. Munkája márciusban alacsony színvonalon mozgott (átlagosan 94,2% volt), azonban aránylag jó ütem mellett (a szóródási együttható = 5,0). Ez megerősíti a fent említett tételt, hogy

a) egyes esetekben (a begyakorlás folyamata, illetve a „betanulás“ ideje alatt) az alacsony teljesítményszínvonal jó ütemmutatókkal járhat együtt (álütemes munka) és

b) az ütem mutatószámát nem szabad egyedül, a munka többi mutatószámától (teljesítményszínvonal) elszakítva vizsgálni.

Oszkina elvtársnő teljesítménye áprilisban és májusban már emelkedő irányzatot mutat, a teljesítmény növekedésével együtt azonban — teljesen érthetően — az ütem mutatószáma rosszabbodik: a teljesítmény fokozásához szükséges gyakorlata még nincs meg, s ilyen esetekben természetesen az erős ingadozás és ezért az ütem nem lehet jó. Májusban a teljesítményszázalék növekedése mellett az ütemmutató sem rossz, ami azt bizonyítja, hogy a teljesítmény növelése mellett megkezdődött az ütem elsajátítása is: a mozdulatoknak biztosaknak és ütemeseknek kell lenniök.

Míg a tömegfogyasztási cikketek gyártó műhelyben a munka megjavítására irányuló törekvés ilyen határozottan és világosan megmutatkozik a normateljesítésnek és a munka ütemességének mutatószámaiban, addig az üzem többi vezető műhelyeiben a munkásoknak ez az egységes akarata és elhatározása, hogy jobb ütemmutatót érjenek el a munkában, nem mutatkozik kellőképpen, jóllehet a normateljesítés mutatószámai nem rosszak. A rossz ütem jó normateljesítési mutatószámok mellett, adott esetben azt bizonyítja, hogy a munkában ki nem használt tartalékok vannak, s a munka rossz megszervezése nem nyújt lehetőséget arra, hogy ezeket a tartalékokat kihasználják, hogy a megállapított norma távolról sem ideális, s csupán csak a munkának és a technológiai folyamatnak megszervezésében zavarok előidézésére alkalmas, s végül, a megállapított norma — mint laza norma — a kérdés nem valami „kitűnő“ megoldására mutat.

A műszak munkája ütemességének és egyenletességének mutatószáma a műszak munkája minőségének elbírálására az egyik legaktuálisabb mérőszám. Üzemeink gyakorlatában az ütemességnek — a termelés kultúrája eme igen fontos mutatószámának — meghatározása azonban a helyes számítási módszerek hiánya miatt csak „szemmértékkel“ (becslésszerűen) történik: csupán a legutolsó napok teljesítményadatait hasonlítják össze és csak azt vizsgálják meg, hogy ezek között az adatok között vannak-e nagyobb kiugrások, ingadozások. Az üzemek dolgozói csupán erre szorítkoznak. Ha nagyobb időközökre vonatkozóan kell a munkát az ütemesség szempontjából jellemezni, avagy két vagy több műszak munkáját kell összehasonlítani, akkor a statisztika e feladat megoldására képtelen.

A munka ütemessége mutatószámának a vállalat statisztikai munkájában való alkalmazására vonatkozó kérdés mellett rendkívül fontos kérdés a munkásoknak, brigádoknak, műhelyeknek és az egész vállalatnak a munka helyes üteméért — ami a termelés kultúráját mutatja — való jutalmazása is, amit a SzK(b)P XVIII. Össz-szövetségi Konferenciájának határozatai külön is megemlítenek.

Az ütemes munkában példát mutatók jutalmazása (amennyiben a tárgyalt mutatószámot elfogadják és a statisztikai gyakorlatba bevezetik) ösztönözni fogja a munkásokat, műhelyeket és magát az egész vállalatot is arra, hogy harcoljon a jó ütemért, ami kétségtelenül óriási előnnyel jár a termelés szempontjából.

IV.

A termelési folyamat menetének elbírálása céljából kiszámítjuk az egyes munkások, a brigádok által teljesített termelési ütem mutatószámait az egyes munkaműveletekre vonatkozóan. Ugyanígy kiszámíthatjuk az egyes műhelyek és végül az egész vállalat termelési ütemének mutatószámait.

Hogyan számítjuk ki a termelési ütem mutatószámát az egész vállalatra vonatkozóan?

Az egész vállalatra vonatkozó termelési ütemmutató kiszámítása céljából összegezhethetjük-e vajjon az összes műhelyek napi teljesítményét és a késztermékkibocsátás e napi adataiból megállapíthatjuk-e a vállalat egész évi tevékenységére vonatkozó ütemmutatót?

Itt két esetet kell megkülönböztetni:

1. A vállalat a maga egészében úgy tekinthető, mint egy nagy műhely, amely naponta meghatározott mennyiségű termékegységet bocsát ki (például a gépkocsigyár, a traktorgyár naponta meghatározott mennyiségű, meghatározott márkájú gépkocsit, traktort bocsát ki).

2. A vállalat több, vagy sok műhely komplexumának tekinthető, amelyek közül mindegyik különböző fajta, de azonos terméket állít elő (például a cipőgyár különböző műhelyeiben különböző fajta cipőket gyárt).

Míg az első esetben a napi termékkibocsátás számadatait alapul fogadhatjuk el az egész vállalatra vonatkozó termelési ütem mutatószámának kiszámítása céljából, addig a második esetben már nem volna helyes, ha a vállalat termelési ütemének mutatószámát az összes (együttesen vett) műhelyek napi termelésére vonatkozó egyszerűen összegezett — bár az egész vállalat késztermékkibocsátását jellemző — számadatok alapján számítanánk ki. Ha a cipőgyár munkáütemének kiszámítása céljából egyszerűen összeadnánk a műhelyek által az egyes napokon kibocsátott cipők számát s ebből az összegből számítanánk ki az egész vállalat termelési ütemének mutatószámát, a vállalat munkája ütemességére vonatkozóan helytelen mutatószámot kapnánk. Az egyes műhelyek által naponként kibocsátott cipők mennyiségének összegezése a vállalat munkájának ütemét kedvezőbbnek (azaz nem rossznak) tüntetheti fel, ugyanakkor, amikor az egyes műhelyek ütemmutatói nagyon rosszak. Mondhatjuk-e ilyen esetben azt, hogyha az egész gyár napi termelésének műhelyek szerint összegezett adatai jó ütemmutatót adnak, akkor az ütem jó, figyelmen kívül hagyva, hogy az egyes műhelyek munkájának ütemmutatói nagyon rosszak? Nem, ez nem lehetséges. Ha a különböző és különféle termékeket kibocsátó egyes műhelyekben nincs ütem, akkor az egész vállalatban sincs ütem.

A műhelyek napi termelési adatainak összegezéséből kiszámított ütemmutató eltorzítja a vállalat ütemmutatójának valódi értékét, mint-hogy a napi teljesítményadatok műhelyek szerinti összegezése esetében a tényleges ingadozások részben kiegyenlítik egymást és az ilyen összegezett adatokban a munka ütemének alakulása sokkal jobbnak látszik, mint amilyen valójában. Ezért kell az egész vállalatra vonatkozóan az *átlagos ütemet kiszámítani*, amit az egyes műhelyek termelésének mennyiségével, vagy értékével mérlegelt műhely-ütemmutatókból kapunk meg. Csak e módszer alkalmazása esetében fogja az egyes műhelyek munkáütemének jó (illetve rossz) mutatószámai mellett az ezekből kiszámított

átlag, az egész vállalat munkájának jó (vagy rossz) munkaütemét helyesen visszatükrözni, míg a másik módszerrel kiszámított jó ütemmutató még nem jelenti azt, hogy a vállalat valóban ütemesen is dolgozik.

V.

A statisztikusok egyik időszerű feladata, hogy kidolgozzák a termelés egyes láncszemeinek, így a vállalat munkájának ütemességét jellemző mutatószámok rendszerét.

Abban a harcban, amelyet az üzemek dolgozói a munka ütemességéért folytatnak, a szovjet statisztikusoknak a termelési ütem számítási módszerének kidolgozásával kell segítséget nyújtaniok. Eddig még nem jelentek meg olyan munkák, amelyek az ütemesség kiszámításának problémáját megoldották volna. Érthető ezért, hogy az első kísérlet D. V. Szavinszkij professzor „Az iparstatistika tankönyve”⁷ c. művének „A vállalati munka ütemességének vizsgálati módszerei”⁸ c. fejezetében különös figyelmet érdemel.

Az ütemesség vizsgálati módszereiről szóló fejezetet Szavinszkij professzor az egyes kutatók által a termelés aritmikusságának mérőszáma-ként javasolt szóródási együttható bírálatának szenteli.

„A termelés egyenlőtlensége — írja Szavinszkij professzor — nagyon gyakran az egyes napok közötti éles ingadozásokban jelentkezik. Ilyen „lázás” jellegű termelési görbe mellett felmerül az a gondolat, hogy az ingadozásokat valamiképpen jellegzetesen egybe kellene foglalni. Ismeretes, hogy a variációs sor ingadozásának mértéke a statisztikában a szóródási együttható. Egyes statisztikusok azt javasolják, hogy a nem ritmikus termelés mérésére a szóródási együtthatót alkalmazzuk.”⁹

Abból a célból, hogy bebizonyítsa, hogy a szóródási együttható nem mindig alkalmas a vállalat munkája minőségének értékelésére, Szavinszkij professzor a következő példát hozza fel: „Tegyük fel, hogy valamely folytonos üzemű vállalat bizonyos árucikkének termeléséről az alábbi adatok állanak rendelkezésünkre (darabban):

A hónap napja	Tervelő-irányzat	Tényleges termelés	A hónap napja	Tervelő-irányzat	Tényleges termelés
1	100	98	16	120	132
2	100	100	17	120	139
3	100	105	18	120	140
4	100	105	19	120	140
5	100	110	20	120	145
6	100	110	21	150	150
7	100	110	22	150	150
8	100	115	23	150	157
9	100	115	24	150	157
10	100	120	25	150	160
11	120	120	26	150	160
12	120	120	27	150	160
13	120	125	28	150	165
14	120	130	29	150	165
15	120	130	30	150	170

⁷ D. V. Szavinszkij: Az iparstatistika tankönyve, Goszplanizdat, Moszkva, 1944. és 1949. évi kiadás, oroszul és u. a., Tudományos Könyvkiadó N. V., Budapest, 1950.

⁸ I. m., 1949. évi kiadás, III. fejezet, 23. §., 130—135. old., oroszul és u. a., 116—120. old., magyarul.

⁹ D. V. Szavinszkij: Az iparstatistika tankönyve, Goszplanizdat, Moszkva, 1949. évi kiadás 132. old., oroszul és u. a., Tudományos Könyvkiadó N. V., Budapest, 1950, 118. old.

Példánkban olyan esetről van szó, amikor az üzem az egész hónap folyamán túlteljesítette a tervelőirányzatot s az üzem termelése intenzívebben fejlődött, mint ahogy azt a terv előirányozta.¹⁰

Szerző felépíti a variációs sort és kiszámítja a számtani átlagot ($\bar{x} = 133$), a négyzetes átlagos eltérést ($\sigma = 21,8$) és a szóródási együtthatót ($v = 16,4\%$). „Elég magas szóródási együtthatót kaptunk, amely 16,4%-kal egyenlő, de a szóródási együtthatónak ez a nagysága nem jelenti a vállalat rossz üzemvezetését, mint ahogy fordítva nem tarthatjuk jónak a vállalat teljesítményét abban az esetben, ha az üzem az árutermelést egy és ugyanazon — de a tervelőirányzattal szemben alacsonyabb — színvonalon tartotta, még ha adott esetben ez a szóródási együttható jelentéktelen is¹¹ — mondja Szavinszkij professzor.

Tegyük fel Szavinszkij professzorral együtt, hogy olyan rendkívüli esettel van dolgunk, amikor a termelési folyamat ütemes, a vállalat termelési színvonala azonban alacsony, azaz nem teljesíti a tervet.

Szavinszkij professzor azt a következtetést vonja le, hogy a termelés aritmikusságát mérő szóródási együttható alacsony értéke esetében a vállalat teljesítményét nem tarthatjuk jónak. Felmerül a kérdés, hogy kell-e ilyen esetekben az ütemmutatót alkalmazni és milyen módon? Erre a kérdésre azonban Szavinszkij professzor nem ad választ. Ilyen esetben a teljesítmény szóródásának mutatószámát a vállalat munkájának elemzésénél a norma-, valamint a tervteljesítés mutatószámaival és más mutatókkal együtt kell alkalmazni. Ez megmutatja a munka álütemességét.

Figyelembe kell venni, hogy egyedül csupán az ütemmutató alapján nem lehet a munka egészéről véleményt mondani — az ütemesség azonban a jó termelési eredmények egyik legfontosabb feltétele.

A termelés ütemessége, a termelési terv teljesítése és túlteljesítése között közvetlen összefüggés van. Új statisztikai mutatószámok vizsgálatánál (mint amilyen az ütemmutató) mindenekelőtt a szokásos termelési feltételeket kell alapul venni és nem az eltéréseket és rendellenességeket, mint ahogy ezt a szerző teszi. Ha e mutatószám viselkedését a normális feltételek mellett már megállapítottuk, akkor már áttérhetünk az eltérések vizsgálatára.

Az a következtetés, amelyet Szavinszkij professzor példájából levon, azaz hogy bár az aritmikusság értéke (16,4%) elég magas, ez nem jelenti azt, hogy a vállalat rosszul dolgozik, minthogy az üzem az egész hónap folyamán túlteljesítette a tervet, s e mellett a termelés intenzívebben növekedett, mint ahogy az a tervben elő volt irányozva — hibás, ez ellentmond annak a tényleges összefüggésnek, ami az ütemesség és a vállalat munkájának eredménye között fennáll.

Ezt a következtetést maga a szerző cáfolja meg statisztikai adatokkal. Szerző azt állítja, hogy a havi termelés napi tényleges teljesítményeit kifejező 30 mutatószám egynemű sokaságot képvisel, amelynek tagjai a valamennyiükre egyformán közös átlag (133) körül szóródnak.

A hónap egyes tíznapos időszakai a termelés színvonala tekintetében különböznek egymástól: ezt bizonyítják a tervszámok és a tényleges termelés mutatószámai, ez világosan látszik a szerző által közölt grafikonból is.

¹⁰ D. V. Szavinszkij: Az iparstatisztika tankönyve, Goszplanizdat, Moszkva, 1949. évi kiadás, 131–132. old., oroszul és u. a., Tudományos Könyvkiadó N. V., Budapest, 1950, 117. old.
¹¹ I. m., 133., ill. 119. old.

A termékkibocsátásra vonatkozó adatokat bemutatjuk az alábbi táblázatban:

Tíznapos időszakok	A napi termékkibocsátás (db.)	
	terv szerint	ténylegesen
I. tíznapban	100	98—120
II. tíznapban	120	120—145
III. tíznapban	150	150—170

Amint az idézett táblázatból látható, a második tíznapos időszakban a terv a napi termékkibocsátásnak 100-ról 120 darabra, azaz 20%-os, a harmadik tíznapos időszakban 120-ról 150 darabra, azaz 25%-os növekedését irányozta elő, a tényleges termékkibocsátási adatok azt mutatják, hogy a tíznaponkénti tervelőirányzatot nemcsak teljesítették, hanem túlteljesítették. A számok azt mutatják, hogy a második tíznapos időszak termelési folyamata minőségileg különbözik az első tíznapos időszak termelési folyamatától, a harmadik tíznapos időszak termelési folyamata pedig a második tíznapos időszak termelési folyamatától. *A vállalat az egymásután következő tíznapos időszakok alatt különböző termelési színvonalon dolgozik, s minthogy a példa — mint a szerző mondja — folytonos üzemű vállalat munkájára vonatkozik, a termelési folyamatban bekövetkezett változások kétségtelenül kapcsolatban vannak a termelésnek az egyes tíznapos időszakokra való kiszámításával.*

Az ütemesség mutatószáma — mint bármely statisztikai átlag — megkívánja, hogy az a sokaság, amelyből kiszámítjuk, minőségileg egynemű legyen, s ha a vállalat munkájának az adott hónap alatti ütemességét a szerző által idézett adatok alapján meg akarjuk állapítani, akkor ki kell számítanunk az átlagos ütemességet, és pedig úgy, hogy először kiszámítjuk az egyes tíznapos időszakok alatti munka ütemmutatóit s ezekből számítunk átlagot, azaz nem megkülönböztetés nélküli, hanem korrigált átlagot számítunk.

Ily módon eljárva, a következő ütemességi mutatószámokat kapjuk a Szavinszkij professzor által idézett adatok alapján:

Megnevezés	A tíznapos időszakok		
	I.	II.	III.
A termelés mennyisége:			
terv szerint	1000	1200	1500
ténylegesen	1088	1321	1594
Napi átlagos teljesítmény (\bar{x})	108,8	132,1	159,4
Négyzetes átlagos eltérés (σ)	$\sqrt{42,96} = 6,55$	$\sqrt{69,09} = 8,31$	$\sqrt{36,44} = 6,04$
Szóródási együttható (v)	$\frac{6,55 \times 100}{108,8} = 6,12\%$	$\frac{8,31 \times 100}{132,1} = 6,29\%$	$\frac{6,04 \times 100}{159,4} = 3,79\%$

Az átlagos szóródási együttható:

$$v = \frac{6,12\% \cdot 1088 + 6,29\% \cdot 1321 + 3,79\% \cdot 1594}{4088} = 5,25\%$$

Ilymódon tehát a vállalat munkájának ütemességét kifejező mutatószám az első tíznapos időszak alatt 6,12%, a második tíz nap alatt 6,29%, a harmadik tíz nap alatt pedig 3,79%, a napi termékkibocsátási adatok alapján számított és az egyes tíznapos időszakok termelésével mérlegelt átlagos termelési ütem a hónap folyamán 5,25% és semmiképpen sem 16,4%, amint ezt Szavinszkij professzor a megkülönböztetés nélküli átlagoknak a szovjet statisztikából már régen számúzott, s általa alkalmazott módszerével megállapította.

Nem lehet letagadni, hogy vannak olyan esetek, amikor egy és ugyanazon színvonalú termelési folyamat mellett (a terv által előirányzott időszakok alatt) néha annak ellenére, hogy a normateljesítés mutatószámai jók és a tervet is túlteljesítették, az ütemmutató mégis rossz, ebből azonban nem lehet azt a következtetést levonni, hogy a vállalat az adott esetben jól dolgozik.

Annak a vizsgálatnak során, amikor szerző a moszkvai „Elektroprovod“-gyár egyes munkásai 1940—1941. évi teljesítményadatait tanulmányozta, bebizonyosodott, hogy a begyakorlott két és fél normát teljesítő munkások ütemmutatója rossz volt. A rossz ütem okait természetesen nem ilyen egyszerű dolog megállapítani. E célból a termelési folyamat konkrét feltételeit kell vizsgálat alá venni az adott területen az üzem egész munkájával összefüggésben.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy jó normateljesítési mutatószámok mellett a rossz ütem arról tanúskodik, hogy a munkában ki nem használt tartalékok vannak, s hogy a munka rossz megszervezése nem nyújt lehetőséget e tartalékok kihasználására, a megállapított norma alacsony, a munka megszervezésében és a technológiai folyamatban zavarokat idéz elő, hogy a megállapított norma laza. Következik-e ebből az, hogy a norma-és tervteljesítés mutatószámaival ellentétben álló ütemmutató a dolgok valódi állását nem tükrözi vissza? Kétségtelenül nem. Megfordítva, a rossz ütem az adott esetben azt jelzi, hogy a külső, kedvező tünetek mellett rejtett hibák vannak a termelésben, s hogy ezeket a hibákat fel kell tárni és meg kell állapítani, a normát és a tervmutatókat korrigálni kell.

Az ütemes munka mindenekelőtt az összes láncszemek, a műhelyek és az egész vállalat munkájának megegyezését mutatja, mikor is a *termelés magas színvonala mellett a munka üteme nem gyengül.*

Az ütem fogalma mindig kapcsolatban van a termelés (tervben meghatározott időszakok alatti) adott, változatlan színvonala mellett a munka mennyiségi és minőségi mutatószámainak egyenmőségével.

Az ütemet mindig az adott színvonalra vonatkozóan kell érteni. Ezért nem szabad az ütemmutatót a termelési folyamat különböző színvonalai mellett elért adatok alapján kiszámítani, minthogy az ilyen mutatószám elveszíti értelmét, mint minden általános átlag.

A termelési ütem mérése kérdéseinek vizsgálatánál meg kell különböztetni: 1. az időbeli szóródást, azaz az időben megismétlődő jelenségeknek a meghatározott színvonal körüli szóródását az egyenmú sokaságban; például a beszámolási adatok a vállalat napi termékkibocsátási adatainak a tervben előirányzott színvonal körüli szóródását mutatják; vagy az időmérési adatok a munkás teljesítményének szóródását mutatják; 2. valamely jelenség időbeli *változását* jellemző dinamikát; ebben az esetben az

időben bekövetkezett (pozitív, illetve negatív) változásokról van szó a színvonal állandó változása mellett.

Míg az első esetben a szóródási együtthatót kell alkalmazni, addig a második esetben az elemzés céljára más mutatószámokat kell alkalmazni: a színvonalmutatót, az abszolút növekedés mutatószámát, a dinamika és az ütem együtthatóit. Ha a beszámolási adatok olyan időszakokra vonatkoznak, amikor a termelés színvonala változik, amikor az első és második fajtajú jelenségek, azaz a szóródás és dinamika kombinációjával találkozunk, akkor az elemzés céljára mind a szóródási együtthatókat, mind a dinamika fent említett mutatószámait használni kell.

Szavinszkij professzor hibája abban áll, hogy nem különbözteti meg a szóródás és a dinamika fogalmát. Ez teljesen nyilvánvaló az idézett tanácskönyv (1949. évi kiadás) 120. oldalán idézett példából, amely három képzetbéli „különböző konfigurációjú” dinamikus sort mutat be. Jellemzésük céljából kiszámítja a szóródási együtthatót s ezzel ismét egy olyan esetet mutat be, amikor ez a mutatószám „hibás”. Az ütemesség mutatószáma a vizsgálathoz csak úgy nyújt segítséget, mint bármely más statisztikai mutatószám, azaz abban az esetben, ha a vizsgálati módszer helyes és közvetlenül a vizsgált jelenség minőségi elemzéséből folyik.

VI.

A futószalaggyártás módszereinek utóbbi években bekövetkezett fejlődésével kapcsolatban az a vélemény alakulhatott ki, hogy ennek következtében a vállalat munkája ütemességének mérése és elemzése jelenleg már nem olyan időszerű és lényeges kérdés, mint a háború előtt volt, amikor a SzK(b)P XVIII. Össz-szövetségi Konferenciája a vállalatok ütemes munkája kérdésének oly rendkívüli figyelmet szentelt. Ez a vélemény nemcsak hamis, hanem szerfelett veszélyes és káros is. Különös erővel kell itt hangsúlyozni, hogy a futószalaggyártás módszerének fejlődésével kapcsolatban a vállalatok ütemes munkájának kérdése, a kibocsátandó termékek és félkésztermékek teljességének (komplettségének), valamint a vállalatoknak a szállítók részéről, illetve az egyik műhelynek ugyanahhoz a vállalathoz tartozó másik műhely részéről való ütemes ellátásának kérdése rendkívül fontossá vált. Itt kell megemlíteni azt is, hogy e tekintetben a vállalatoknak még sok feladatot kell megoldaniuk.

SZERKESZTŐSÉGI MEGJEGYZÉS:

A Szemle szerkesztősége felhívja az üzemstatisztikusokat, hogy a cikkben felvetett kérdésekhez szóljanak hozzá: mennyire használható az E. Sejnyin által ajánlott módszer üzemi gyakorlatukban.

A STATISZTIKAI ADATSZOLGÁLTATÁSI RENDSZER DECENTRALIZÁLÁSA

A Népgazdasági Tanács a Központi Statisztikai Hivatal munkatervéről szóló múlt év decemberi határozatában elrendelte a statisztikai munka decentralizálását. A Népgazdasági Tanács ez év januárjában újabb határozatot hozott a statisztikai munka decentralizálásának végrehajtására vonatkozóan.

A határozat kimondja, hogy az alsó államigazgatási és gazdasági egységek (vállalatok, intézetek, hivatalok, stb.) adatait a Központi Statisztikai Hivatal ne közvetlenül gyűjtse be feldolgozásra, hanem az adatokat az alsóbb szervek a fölérendelt szervek útján az illető szakterület egész igazgatási vonalán végigfuttatva juttassák a szakminisztériumhoz és azon keresztül a Statisztikai Hivatalhoz. Az alsóbb egységeket összefogó szervek a statisztikai jelentéseket nem csupán begyűjtik és továbbítják, hanem a befutó adatokat úgy kell összesítenieik és kiértékelnieik, hogy a statisztika az alsó- és középfokon álló irányító szerveknél is operatív intézkedések alapjául szolgáljon, a vezetés és ellenőrzés eszközévé váljék. Az adatszolgáltatás rendszerét úgy kell felépíteni, hogy a legalsóbbfokú adatszolgáltató szervek kérdőíveitől a minisztériumnak a Statisztikai Hivatal felé tett összefoglaló jelentéséig egységes rendszert alkosson.

A decentralizálással kapcsolatban a Statisztikai Hivatalnak a következők a feladatai:

A határozat értelmében a Központi Statisztikai Hivatalnak gondoskodnia kell a rendszer egységességéről és ezért részt kell vennie a decentralizált statisztikai rendszer kidolgozásában a kérdőívektől kezdve az utasítások szerkesztéséig és összeállításáig.

A Statisztikai Hivatal kötelessége továbbá az adatok és a statisztikai szervezet ellenőrzése.

A Központi Statisztikai Hivatalnak a decentralizáltan futó adatszolgáltatáson túlmenően, a népgazdaság fontosabb ágaiban időszakonként rendszeresen közvetlen adatfelvételt is végre kell hajtania.

A decentralizálás végrehajtása után a minisztériumok központi statisztikai osztályai és a termelési főosztályon működő statisztikai csoportok felelősek a minisztériumon, illetve főosztályon belüli statisztikai munka koordinálásáért, ellenőrzéséért, az adatok összesítéséért és az egyes részterületek közötti adatszolgáltatásért. Az egyes minisztériumok más minisztériumok részére rendszeres adatszolgáltatást — az operatív statisztikai adatszolgáltatástól eltekintve — csak a Központi Statisztikai Hivatalon keresztül vagy a Hivatal elnökével egyetértésben adhatnak.

A minisztériumok, minisztériumi főosztályok, ipari központok statisztikusai a vállalati statisztikusokhoz hasonlóan kötelesek 1951. december 31-ig a Központi Statisztikai Hivatalban megszervezett statisztikai vizsgát letenni. A statisztikusok oktatását az egyes minisztereknek a Statisztikai Hivatal közreműködésével kell megszervezni. 1952. január 1-től a minisztériumoknál és a vállalati központoknál statisztikai osztály- vagy csoportvezetői és előadói munkakörben csak vizsgázott, vagy a Központi Statiszt-

tikai Hivatalban szervezett vizsgabizottság által a vizsga alól felmentett statisztikus foglalkoztatható.

A Népgazdasági Tanács felhívja a Központi Statisztikai Hivatal elnökét, hogy tegyen javaslatot arra vonatkozóan, hogy a statisztikai munka milyen területén indokolt a központi feldolgozás eddigi rendszerének fenntartása, milyen területeken és milyen adatokra vonatkozóan szükséges az adatok párhuzamos feldolgozása, illetőleg mely területeken elegendő kizárólagosan a decentralizált feldolgozási rendszer alkalmazása. Külön ki kell dolgozni azokat a módszereket, amelyekkel biztosítható, hogy az adatok gépi feldolgozása a decentralizálás után is fenntartható, sőt fokozható legyen.

A Népgazdasági Tanács határozatában nyomatékosan felhívja a figyelmet arra, hogy a statisztikai munka decentralizálásánál a legnagyobb körültekintéssel és óvatossággal kell eljárni, nehogy a rendszer mai működésében, a vezetés tájékoztatásában zökkenők álljanak be, vagy a decentralizálás az adatok pontosságának, a feldolgozás gyorsaságának rovására történjék. A fentiek végrehajtásért a Központi Statisztikai Hivatal felelős. Ezért a Népgazdasági Tanács felhívja a Központi Statisztikai Hivatal elnökét, hogy fokozott mértékben gyakoroljon ellenőrzést az adatszolgáltatás tárgyilagosságára és megbízhatóságára tekintetében. Ennek érdekében az átmeneti időszakban szükség esetén fontosabb területeken a minisztériumok és egyéb szervek idevonatkozó tevékenységével párhuzamosan is fenn kell tartani a Statisztikai Hivatal feldolgozó és adatszolgáltató tevékenységét.

A határozat felhívja a minisztereknek, a főosztályvezetőknek, a központok, vállalatok vezetőinek és a felelős statisztikusoknak figyelmét, hogy minden olyan cselekedet, vagy kísérlet, amely arra irányul, hogy az adatokat elferdítse, vagy az adatot szolgáltató szervezet működésére vonatkozó adatokat megszeplítse és a felsőbb szerveket ilyen módon megtéveszse, a tervgazdálkodás sikerét veszélyeztető bűncselekmény. A statisztikai adatok helytelen, vagy felelőtlen bejelentése esetén érvényesíteni kell az adatszolgáltató szerv vezetőjének és felelős statisztikusának egyéni felelősségét. Ezért a Népgazdasági Tanács indítványt tesz a Minisztertanácsnak, hogy tegyen javaslatot a Népköztársaság Elnöki Tanácsának az 1950. évi 4. számú törvényerejű rendelet 18. §-ának olyan kiegészítésére, mely szerint a statisztikai adatszolgáltatással kapcsolatban elkövetett bűncselekmény esetén a bűnvádi eljárást a Statisztikai Hivatal elnökének feljelentésére is meg kell indítani.

A Népgazdasági Tanács az operatív irányító szervek gyorsabb tájékoztatása érdekében hozzájárul ahhoz, hogy a miniszterek megszervezzék az egyes területeken már bevált, operatív gyorsjelentések rendszerét. A gazdasági minisztériumoknál az operatív gyorsjelentéseket általában azon cikkek termelésének megfigyelésére kell megszervezni, amelyek népgazdasági szempontból különösen jelentősek, vagy ha kevésbé jelentősek is, de nagy tömegük miatt népgazdaságunkban számottevő súlyuk van. A legfontosabb alapanyagokra, illetve alapvető termelési ágazatokra esetleg naponkénti, egyéb területeken öt-, illetve tíznapos gyorsjelentések vezethetők be. A gyorsjelentések megszervezésénél különösen ügyelni kell a jelentésre kötelezett szervek teherbíróképességére.

A Népgazdasági Tanács fent ismertetett határozatát a Minisztertanács tudomásul vette és megerősítette.

N. M. KRASZNOLOBOV:

A NEMZETI JÖVEDELEM TERVEZÉSE ÉS SZÁMÍTÁSA*

N. M. Krasznoobov „A nemzeti jövedelem tervezése és számítása” című könyve, amelyből egyes fejezeteket a Statisztikai Szemle múlt havi és mostani száma közöl, 1940-ben jelent meg. A cikk bizonyos elvi megállapításaitól — pl. a személyszállítással kapcsolatban, — a Szovjetunió közgazdasági legutóbbi elméleti írásaikban és a nemzeti jövedelem gyakorlati kiszámításában eltérnek. A Szemle Szerkesztősége erre a körülményre felhívja olvasói figyelmét. Ugyanakkor azonban Krasznoobov tanulmányának alapvetően helyes és világos okfejtése, a nemzeti jövedelem marxista értelmezése körül folytatott vitáknak a cikkben közölt ismertetése indokoltá teszi a könyv legfontosabb fejezeteinek magyar nyelven való közlését.

Az anyagi termelési ágak elhatárolása

A népnek a Szovjetunió Állami Tervbizottságában és a Népgazdasági Számviteli Központi Igazgatóságában (NSzKI) garázdálkodó ellenségei nagy erőfeszítéseket tettek arra, hogy megzavarják a tervezést és a számbavételt. Ezek az elvetemült kártevők az anyagi termelési ágak megfelelő elhatárolásának kérdésében is zavart akartak kelteni. Befurakodtak az Állami Tervbizottság és a Népgazdasági Számviteli Központi Igazgatóság vezető állásaiba és a különböző tervgazdasági-statisztikai kiadványokban ugyanazokra az anyagi termelési ágakra vonatkozóan, összehasonlíthatatlan adatokat közöltek, vagyis egy és ugyanannak a mutatószámoknak különböző volt a tartalma. Ennek szemléltetésére számos tényt sorolhatunk fel. Az ipar terjedelmét például a nemzeti jövedelemről, a munkáról, az iparágak szerinti számbavételről, az ipar és a mezőgazdaság kölcsönös viszonyáról szóló kiadványok mindegyikében különböző értékben adták meg. A nemzeti jövedelemmel kapcsolatos kiadványokban az iparhoz számították a nagy- (az ételgyárakon kívül) és a kisipart, valamint az egyéni kézműves ipart; az ipar iparágak szerinti számbavételét illetően olyan adatokat közöltek, amelyek csak a szocialista nagy- és kisipart ölelték fel, azaz hozzá sorolták az ételgyárakat, de kizárták az egyéni kisipart. Az ipar és a mezőgazdaság össztermelésének egymáshoz való viszonyáról szóló közleményekben a nagyipart a fakitermelés, a fausztatás és a halászat nélkül adták meg; a munkáról szóló közleményekben a nagy- és ennek megfelelően a kisipart teljesen más elvek szerint vették számba, mint az iparágak szerinti számbavételnél.

* Folytatás. — A tanulmány első része a Statisztikai Szemle 1951 januári számában jelent meg.

A fentiek eredménye teljes zűrzavar, a számokkal való káros játék, statisztikai kretinizmus lett.

Hasonló volt a helyzet a mezőgazdaság terén is. Az ágazati számbavételnél a mezőgazdasághoz sorolták az állattenyésztést és a növénytermelést. Az ipar és mezőgazdaság egymáshoz való viszonyáról szóló közleményekben viszont a mezőgazdasághoz számították már a halászatot, a fakitermelést és a fausztatást is, valamint a falu lakossága háztartási gömb- és tűzifakitermelését a helyi erdőkből.

Nézeteltérések voltak az egyes anyagi termelési ágaknak a tervezésben és a számvitelben való értelmezése terén is. A tervezésben például az iparhoz számították a kiadói ipart, a számvitelben ellenben nem. Teljesen kihagyták az iparból például a hulladékhasznosító ipart, amely már régóta fejlett iparága lett a hulladékanyagok iparilag szervezett összegyűjtésének és elsődleges feldolgozásának.

Az ipar számbavételénél egyáltalán nem vették figyelembe az újonnan keletkezett és kialakult iparágak termelését, így például a gép- és traktor-állomások, valamint a motoros-halászállomások termelését. Természetesen egyáltalán nem dolgozták ki ez ágak össz- és tiszta (netto) termelése számbavételének módszertani kérdéseit, valamint a pénzbeli értékelés stb. kérdéseit sem.

A felhozott példák elég világosan szemléltetik az ebben a kérdésben fennállott teljesen visszás és megengedhetetlen helyzetet.

Az anyagi termelési ágak elhatárolásának helyes megoldása a szocialista tervgazdálkodás szempontjából rendkívül nagy jelentőségű kérdés. Ahhoz, hogy az ország újratermelési folyamatát gazdaságilag elemezhessük és feltárhassuk az anyagi termelés egyes ágai fejlődésének arányosságát, nevezetesen, hogy jellemezhessük az ipar és mezőgazdaság egymáshoz való viszonyát, pontosan körül kell határolni ezeket az ágakat. Az eredményes szocialista építés szempontjából elengedhetetlen és igen fontos a két döntő népgazdasági ág — az ipar és mezőgazdaság — rendszeres összehangolása. Sztálin elvtárs erről egyik beszédében a következőket mondta: „A szocialista társadalom az ipar és mezőgazdaság munkásainak termelési-fogyasztási szövetsége. Ha ebben a szövetségben az ipar nincs összhangban a mezőgazdasággal, amely az ipart nyersanyaggal és élelmiszerral látja el és felveszi a termékeit, ha tehát az ipar és a mezőgazdaság nem alkot egységes népgazdasági egészet, akkor ebből semmiképp sem jöhet létre szocializmus”.¹

Sztálin elvtárs e tanításának rendkívül nagy jelentősége van.

Az anyagi termelés egyes ágainak ilyen pontos elhatárolása abból a szempontból is rendkívül jelentős, hogy a nemzeti jövedelemszámítás szükséges teljességét biztosítsuk. Ezt a számítást csak az anyagi termelés egyes ágai szerint részletezve végezhetjük el, ennek viszont előfeltétele a pontos elhatárolás. Pontosán kell tudni, hogy milyen termelés melyik termelési ághoz sorolandó.

Marx műveiben az ipar és mezőgazdaság elhatárolása műszaki-gazdasági szempontból tökéletesen pontos és világos. A mezőgazdaság abban különbözik az ipartól, hogy itt az újratermelés egybeesik a természetes újratermeléssel. A mezőgazdaságban a termelési folyamat végső terméke a maga természetes formájában válik ismét a saját újratermelésének elemévé.

¹ Sztálin: A Keleti Népek Egyetemének politikai feladatairól. — A leninizmus kérdései, 2. kiadás, 212—213. old., oroszul.

(Például vetőmag. — A szerk.) A földművelés, állattenyésztés, stb. elsősorban abban különbözik a többi termelési ágtól — mondja Marx —, hogy itt a végső termékek „mint saját termelésüknek eszközei részvesznek abban a termelési folyamatban, amelynek ők maguk a termékei.”² Azonban, mivel az iparban is előfordul hasonló jelenség, amikor például a gép hoz létre gépet, a szén segítségével termelünk ká szenet, stb., ezért egy második különbséget is figyelembe kell vennünk, éspedig azt, hogy „... a földművelésben ez mint természetes folyamat jelentkezik, amelyet az ember irányít, jóllehet ez a folyamat „egy kicsikét” magától megy végbe. Az iparágaknál ez közvetlenül, mint az ipar tevékenysége megy végbe.”³

A mezőgazdasághoz tartozik elsősorban az egész növénytermelés. Ide tartozik:

1. A gabonatermelés (rozs, búza, zab, árpa, kukorica, köles, hajdina, rizs és egyéb szemes termények, például a borsó, bab és egyéb hüvelyesek termelése).

2. Az ipari növények termelése (gyapot, rostlen, rostkender, új hánccsrostos növények, cukorrépa, napraforgó, mag-len, mag-kender, újfajta olajosnövények, illóolajok és gyógynövények, dohányfélék, mahorka, tea termelése).

3. A burgonya, gyümölcs és konyhakerti növények termelése (burgonya, zöldség- és főzelék-, dinnyefélék, gyümölcsök, bogyós gyümölcsök, szőlő).

4. Terjedelmes takarmányok (széna, szalma, silózott takarmányok és takarmánygyökerek).

Másodsor az egész állattenyésztés, nevezetesen a számosállatok tenyésztése, szárnyas-, házinyúl-tenyésztés, tej, tojás, szőrme-, gyapjú-, lószőr-, selyemgubótermelés. Ide kell sorolni a vad- és haltenyésztést is.

Harmadszor az erdőgazdaság (erdőművelés, erdősítés, idesorolva az újonnan létesített erdőültetvényeket is).

Mint anyagi termelési ágat, a mezőgazdasághoz kell számítani az anyagi termelés újabban keletkezett ágát: a gép- és traktorállomásokat is. A sztálini ötéves tervek gyermekei: a gép- és traktorállomások rendkívül fontos szerepet töltenek be a mezőgazdaság szocialista átszervezésében és termelékenységének fokozásában.

A fentiek alapján nem tartozik a mezőgazdasághoz — az ásványi anyagok, valamint a mesterségesen nem újratehermelhető állati és növényi nyersanyagok kitermelésével együtt — a termékek fel- és átdolgozásának minden későbbi szakasza (a teljes nagyipar és kisipar).

Ebben az értelemben Marx az iparhoz számítja a fafeldolgozást és a fausztatást, a halászatot, a vadászatot, az ásványkitermelést, stb.⁴

Konkréten az iparhoz, mint az anyagi termelés külön ágához tartoznak:

a) Az ásványi nyersanyagok kitermelése, a mesterségesen újra nem termelhető növényi és állati nyersanyagok kitermelése, (erdőkitermelés, halászat, stb.) kivéve a lakosság által háztáji gazdaságaiban, főként személyes szükségletei természetbeni kielégítésére szolgáló ipari nyersanyagok és halásznemű termékek kitermelését.

² Marx: Értéktöbblet-elmélet, II. kötet, 1. rész, Partizdat, 1930, 149. old., oroszul.

³ U. o.

⁴ Marx: A tőke, I. kötet, 122. old., Goszizdat, 1930., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1949, 195. old.

b) Az ipari és mezőgazdasági nyersanyagok feldolgozása — kivéve a közétkeztetést és a külön iparágakként kezelt tiszta építkezést, valamint a mezőgazdasági nyersanyagok a lakosság háztáji gazdaságaiban történő feldolgozását (háztartási állatvágás, olaj-, borkészítés, stb.).

Az iparhoz kell számítani a kiadói és a hulladékhasznosító ipart is. Ezeket jelenleg a nemzeti jövedelem tervezésénél és számbavételénél az egyéb termeléshez sorolják.

A kiadói ipar termelésén a folyóirat, újság és könyv termelését értik, amelyet egyrészt a nyomdaipar, másrészt a kereskedelmi szállítási tevékenység hoz létre. Magában foglalja a szerzői honoráriumot, a kiadóvállalat dolgozóinak munkabérét, valamint a kiadói nyereséget és a kiadóvállalatoknak mind a tiszta termelésből (munkabér jellegű kifizetések), mind a kiadói összes termelésből eredő költségeit, amennyiben az utóbbiak benne vannak a kalkulációban. Szerző véleménye szerint nem férhet kétség ahhoz, hogy ezt a termelést (1937-ben a kiadói ipar tiszta termelése több, mint 700 millió rubel volt), amely jelentős részben kielégíti a lakosság állandóan növekedő kulturális igényeit, tervezni kell, számba kell venni és az iparhoz kell sorolni.

A hulladékhasznosító iparral kapcsolatban a következőket kell megjegyezni. Az ipari tevékenységnek ezt a fajtáját egészen az utolsó időkig egyáltalán nem vették figyelembe. Ennek a termelésnek számbavételét — ha figyelmen kívül hagyjuk a szakértői becsléseket, amelyeket a Népgazdasági Számviteli Központi Igazgatóság népgazdasági mérlegosztálya a népgazdaságban előforduló úgynevezett romkitermelés⁵ mennyiségének meghatározására végzett — egyáltalán nem szervezték meg. A hatóságok ugyan az említett gyakorlat ellenére számbavették a hulladékhasznosítást. Csak három hulladékgyűjtéssel és annak elsődleges feldolgozásával (tisztításával, osztályozásával, csomagolásával, stb.) foglalkozó szervezet — a Fémhulladék, a Hulladékértékesítő Szövetkezet, az Ipari Szövetkezetek Össz-szövetségi Tanácsa — 1937-ben több, mint 1 milliárd (1,069 millió) rubel értékű hulladékot hasznosítottak. Teljesen érthetetlen, hogy az ilyen jelentékeny összeget kitevő termelést miért nem veszik figyelembe, annál is inkább, mivel jelenleg a hulladékgyűjtés megszervezése és elsődleges feldolgozása nagyüzemi méretekben történik.

Az iparnak és az ipari termelésnek összetételét a nemzeti jövedelem tervezésénél és számbavételénél kissé másként értelmezik, mint a folyó ipari számvitelben. Az érvényben lévő utasításoknak megfelelően az ipari termeléshez tartozik a javítóműhelyek összes termelése, ideértve a népgazdaság különböző ágaiban a saját szükségletre végzett folyó javításokat is (például a mezőgazdaságban, a vasúti vagy folyami szállításban).

Az 1938. évi ipari lajstromozásra vonatkozó utasítások ezzel a kérdéssel kapcsolatosan előírják, hogy az ipari vállalatokhoz kell sorolni a vasúti fűtőházak és a vasúti állomások javítóműhelyeit, a vasúti kocsiszinek műhelyeit, a műszaki felülvizsgáló állomásokat, a pályafenntartási gépállomásokat, a pályafenntartási szolgálat távolsági és mozgóműhelyeit, vágányjavító vonatokat stb.⁶

Ugyanez a helyzet a mezőgazdaság esetében. Az iparhoz sorolják az összes gép- és traktorjavító műhelyeket, a kolhozok és szovhozok kovács-

⁵ A mérlegosztály szakértői becsléseikben a népgazdaság romkitermelésén az épületek stb. lebontására fordított munkát (a kifizetett munkabérek összegében számítva) értették.

⁶ A Közlekedésügyi Népbiztosság 1939. május 31-i 279/a. számú rendelete.

műhelyeit, stb. Az ipari össztermeléshez sorolt javítóműhelyek termeléséhez számítják „az összes javítással kapcsolatos költségeket: a javításban foglalkoztatott munkások és tisztviselők munkabérét, a munkabér után fizetendő járulékokat, a javításhoz felhasznált anyagok, tüzelőanyagok és egyéb költségek összegét”.⁷

A folyó javítások kérdéseinek igen nagy a gyakorlati jelentőségük. A dolog lényege az, hogy míg bizonyos esetekben a javítási munkákat önálló ipari munkának számítják, addig például a mezőgazdaságban termelt nemzeti jövedelem kiszámításánál szükségképpen teljes összegben, azaz a munkára fordított költségekkel együtt, mint dologi költségeket kell figyelembe venni. Ezáltal előáll az a helyzet, hogy a mezőgazdasági termékek termelésében foglalkoztatott munkaerő (a mezőgazdasági leltár folyó javítását végző személyzet) nem végez tisztán mezőgazdasági termelést. Következésképpen ezzel az értékkel csökkenni fog a mezőgazdaság tiszta termelése.

Hasonló a helyzet a szállítással kapcsolatosan is.

E gyakorlati okokon kívül elvi szempontból is helytelen a folyó javítást külön, éspedig ipari termelésként tekintetbe venni.

A folyó javításra fordított költségek a termelés kikerülhetetlen költségei és ilyen értelemben abban a termékben öltének anyagi formát, amelyet az illető anyagi termelési ág előállít (például a mezőgazdasági termelésben, vagy a szállításban, stb.). Pontosan így vélekedett a folyó javításról Marx is.⁸

A harmadik ötéves terv folyamán a nemzeti jövedelem tervezésénél és számbavételénél a folyó javításokat nem számították hozzá az ipari termeléshez. A folyó javításokra fordított munka költségeit azokkal a népgazdasági ágakkal együtt vették számba, amelyekben a vonatkozó költségek felmerültek.

Az ipar és a mezőgazdaság között foglal helyet a lakosság különféle háziipari és kisipari termelése.

Az ipari *termék* és az ipari *termelés* fogalmát gyakran azonosítják. Az ipari terméket, függetlenül attól, hogy hol és ki állította elő, úgy tekintjük mint az ipari termelés részét. Például, ha a kolhozparaszt a helyi jelentőségű erdőkből saját szükségleteire fát és rőzsét vágott ki, vagy például a helyi víztartókból halat halászott, azt a következtetést szokták levonni, hogy mivel ebben az esetben ipari termékek kitermeléséről (termeléséről) van szó, ezt föltétlenül az ipari termeléshez kell sorolni.⁹ Az ipar és az ipari termelés fogalma ebben az esetben rendkívül kibővül. Hozzászámítandó az egész úgynevezett háziipar, a lakosság különféle alkalmi kézműipari tevékenysége stb.

Ez az álláspont helytelen. Azokat a termékeket, amelyeket a lakosság különböző ipari tevékenység során termelt (építőanyagok készítése, fakitermelés, valamint a mezőgazdasági termékek elsődleges átdolgozása, mint például az állatok házi leölése, vagy vajköpülés, stb.), főképpen természetbeni (saját) fogyasztás céljaira, helytelenül tekintik az ipari termelés részének.

⁷ A Népgazdasági Számviteli Központi Igazgatóság a vasúti szállítás műszaki-javító üzemeinek számviteli úrlapjához.

⁸ Marx: A tőke, II. kötet, 2. rész, 8. fejezet, II. §. „Alkotó részek, pótlás, javítás, az állótőke akkumulációja”, oroszul.

⁹ Ilyen álláspontot képvisel például Paskov elvtárs. Lásd „A Szovjetunió nemzeti jövedelme, annak képződése és számbavétele” című gyűjteményt, Goszplanizdat, 1939, 36–37. old., oroszul.

Az ipar, olyan ipari jellegű társadalmilag szervezett termelés, amely továbbadásra szánt termékeket, vagyis áruterméket állít elő. Az iparnak ebből a szempontból nézve számos, a többi anyagi termelési ágtól eltérő sajátos tulajdonsága van.

Lenin „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban“ c. zseniális munkájában speciális elemzésnek vetette alá azt a kérdést, hogyan fonódott egybe az iparúzés a mezőgazdasággal és az iparral a forradalom előtti Oroszországban. Lenin ebben a művében sokféle statisztikai adat elemzése alapján az egybefonódás legkülönbözőbb formáit tárta fel. Az adott viszonylatban a következő kapcsolatok megemlítésének van jelentősége: 1. az iparúzés egybefonódása a mezőgazdasággal mezőgazdasági nyersanyagok saját természetes szükségletek kielégítése céljából való házi feldolgozása formájában; 2. az iparúzés egybefonódása az iparral kézműipar formájában, amelyben már megjelenik az áruforgalom, de még nincs árutermelés és végül 3. az iparúzés olyan egybefonódása az iparral, amikor az ipari termékeket nem a személyes természetes szükséglet kielégítésére termelik, hanem piaci eladás céljaira.

Igy tehát az említett iparúzésekben, vagy háziiparban, vagyis az olyan termelés esetén, amikor a nyersanyagot ugyanott dolgozzák fel, ahol előállítják, az ipar mintegy elválaszthatatlanul összekapcsolódik a mezőgazdasággal. Itt tulajdonképpen a szó szoros értelmében nem beszélhetünk még iparúzésről, az iparnak a mezőgazdaságtól való különválása még csak egészen kezdeti formában jelenik meg. De a különbség már, bármilyen kezdeti formában is, megvan. Lenin követve az iparnak a mezőgazdaságtól való elkülönülési folyamatát, megállapította, hogy az ipar és a mezőgazdaság első különválása az, amikor ipari termékeket áruformában termelnek. „Az ipari termékek áruként való előállításai veti meg az ipar és a mezőgazdaság különválásának és a kettő közötti cserének alapját.“¹⁰

A szovjet szocialista gazdaságban egészen más mind a jellege, mind a gazdasági jelentősége a kolhozparasztnak úgynevezett háziiparának. Lenin útmutatásainak azonban a szocialista gazdaságra vonatkozóan is teljes egészében megmarad a jelentősége. Ezt a termelést feltétlenül számba kell venni, hogy a társadalmi össztermelésnek és a lakosság összjövedelmének számbavétele teljes legyen. Helytelen ezeket, mint a mezőgazdasági termelés termékeit számbavenni, mivel ezek nem mezőgazdasági termékek. Nem sorolhatjuk az iparhoz sem, mint a társadalmi termelés egy különálló fajtáját. Lenin hangsúlyozta, hogy „... éppen a gépi termelés szakítja el a munkásokat a földtől“¹¹ és hogy „az ipar teljes elkülönítését csak a gépi nagyipar hajtja végre.“¹² Ezt a termelést helyes lenne, mint külön csoportot, mint külön osztályt különválasztani.

Ezzel megkülönböztetjük a társadalmi termékeknek aliből a szempontból történő csoportosítását, hogy az adott terméket a mezőgazdasági termékekhez vagy az iparhoz sorolják-e és az anyagi termelési ágak osztályozását (elhatárolását). A háztartásokban előállított ipari termékek termelését a tervezés és számbavétel során nem számítják az iparhoz. Ez utóbbiakat külön tüntetik fel, egyéb anyagi termelés címén.

¹⁰ Lenin: A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. — Művei, III. kötet, 3. kiadás, 257. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1949, 332. old.

¹¹ Lenin: A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. — Művei, III. kötet, 3. kiadás, 257. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1949, 532. old.

¹² U. o. 419., ill. 531. old.

Az „egyéb termeléshez“, mint már az elnevezésből is következik, a termelés különféle ágai tartoznak, amelyek nem sorolhatók sem a mezőgazdasághoz, sem az iparhoz. Ha arról beszélünk, hogy mi különbözteti meg őket az anyagi termelés többi ágától, főleg az ipartól, akkor két olyan ismérvre mutathatunk rá, amelyek indokoltá teszik külön termelési ágként vagy külön osztályként való kezelésüket. Elsősorban ezek a termelési ágak a termelésből jövedelmet élvező lakosságnak nem fő-, hanem mellékfoglalkozásához tartoznak. Másodsorban nincs szó társadalmilag szervezett ipari tevékenységről. Még egy harmadik ismérvet is megemlíthetnénk, és pedig azt, hogy ezeknek a termelési ágaknak főként az a célja, hogy személyes természetes fogyasztás céljaira állítsanak elő termékeket, nem pedig eladásra. Eltérően a magánkézműipari termeléstől, ahol eladás céljából termelnek, az adott esetben a termék csak egészen ritkán jelenik meg áru formájában.

A lakosság jövedelmében az egyéb termelésből származó jövedelmek elég lényeges részt foglalnak el.

Ez arra kötelezi a tervezés és a népgazdasági számvitel szerveit, hogy a termelés olyan számbavételét biztosítsák, amely garantálni tudja a lakosság ebből a forrásból származó jövedelmeinek helyes és teljes számbavételét.

Milyen „egyéb termelésben“ felhasznált munka vesz részt az anyagi társadalmi termékek és nemzeti jövedelem létrehozásában? Ezek közül milyen termelési ágakat kell számbavenni az ország nemzeti jövedelmének kiszámításánál? A tervezés és számbavétel gyakorlatában ezt a kérdést eddig* a következőképpen oldották meg.

A nemzeti jövedelem kiszámításánál elsősorban azokat a háziiparokat veszik számításba, amelyek valamely ipari termék kitermelésével kapcsolatosak, függetlenül attól, hogy eladják-e azokat a kolhozpiacon, vagy a lakosság saját szükségleteire használja fel.

Másodsorban azokat a termelési ágakat veszik számításba, amelyek a mezőgazdasági termékek elsődleges feldolgozásával kapcsolatosak, valamint különböző kézműipari tevékenységből származó olyan jövedelmeket, amelyek nem nagyobbak, mint a ruházati tárgyak és lábbelik megvarrásáért és javításáért, valamint a gazdasági és kényelmi célokat szolgáló berendezés javításáért járó díjak. Ezenkívül, mivel eddig még nem számították az iparhoz a hulladékhasznosító és kiadói ipart, ezek is az egyéb termeléshez sorolandók.¹³ Az egyéb termeléshez konkrétan a következő tételeket sorolják:

Az anyagi társadalmi össztermék és a nemzeti jövedelem terjedelmének kiszámításánál az „egyéb termelés“-hez sorolandó termelési ágak felsorolása.

I. A lakosságnak a különböző ipari termékek kitermeléséből származó jövedelmei:

1. építési anyagok kitermelése;
2. fakitermelés;
3. rőzsegyűjtés;

* 1940-ig, a könyv megjelenésének évéig. (A szerk.)

¹³ Ez iparágaknak az egyéb iparágakhoz, nem pedig az iparhoz való sorolása helytelen, és csak a számviteli és statisztikai munkálatokban tapasztalható túlzott konzervativizmussal magyarázható.

4. tőzegtermelés;
5. halászat;
6. gombagyűjtés;
7. hulladékgyűjtésből származó jövedelem;
8. vadászati termékek;
9. egyéb termékek (virágok, fenyő, stb.) gyűjtéséből származó jövedelmek.

II. A lakosságnak a mezőgazdasági termékek feldolgozásából származó jövedelmei:

1. állatvágás és a tej elsődleges feldolgozása;
2. bortermelés;
3. növényi olajtermelés.

III. A lakosság jövedelmének különböző olyan kézműipari termelésből származó jövedelmei, amelyet az iparnál nem vesznek számba (ruhák, cipők, házi és kényelmi berendezést szolgáló felszerelési tárgyak javítása illetőleg megvarrása).

IV. Az iparilag szervezett termelési ágak, amelyeket az iparnál nem vesznek számításba:

1. kiadói ipar;
2. hulladékhasznosító ipar.

A nemzeti jövedelem összerjedelmének a kiszámításánál számbaveendő „egyéb termelés“ felsorolásából látható, hogy a nemzeti jövedelem termeléséhez nem számítják hozzá a lakosság háztartási tevékenységének saját szükségletei kielégítésére szolgáló részét. Így például nem számítják a nemzeti jövedelemhez a házilag elkészített ételmezt, az otthon sültöt kenyeret, a ruházati cikkek és lábbelik saját vagy családtagok részére történő megvarrását és megjavítását, a szállítási szolgáltatásokat, valamint a házi szövést, halinacsizma-készítést, stb.

A háztartási tevékenység nemeivel kapcsolatban a lakosság fogyasztását az elhasznált élelmiszerek és egyéb termékek terjedelmében határozzák meg (például a háziszövés terén — a lakoságnál visszamaradó len- és kenderrost alapján; a lábbeli- és gyapjúkészítmények házi nemezlése terén — a lakoságnál visszamaradt gyapjú alapján, stb.), vagyis a feldolgozás értéke nélkül. Ezen a téren a jelenlegi gyakorlat nem veszi eléggé pontosan számba az országban létrehozott társadalmi összterméket és nemzeti jövedelmet.

Szigorúan véve, az „egyéb termeléshez“ hozzá kellene számítani a lakosság építési munkáját is. „Az építés — írja Lenin a forradalomelőtti Oroszország viszonyaira vonatkozóan — eredetileg szintén a paraszt otthoni tevékenységének körébe tartozott s tartozik mind a mai napig, ahol a félig naturális paraszti gazdaság fennmarad.“¹⁴

Jelenleg a lakosság különböző csoportjainak félkustár* kézműipari jellegű egyéni építkezéseit a tervezésnél és számbavételnél az építőiparhoz sorolják. Ez helytelen.

A nemzeti jövedelem termelési ágak szerinti összetételében a beruházási tevékenységet (főleg építkezést) az anyagi termelés önálló ágaként tüntetik fel.

¹⁴ Lenin: A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. — Művei, III. kötet, 3. kiadás, 414. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1949, 525. old.

* Kustár: ipar alacsony színvonalon álló, szakképzettség nélküli kézműipari tevékenység. (A szerk.)

Az építkezés nincsen meghatározott helyhez kötve, mint az ipari vagy mezőgazdasági vállalatok és nincsenek ismétlődő termelési ciklusai. Az építőipar új gyárak, üzemek, gép- és traktorállomások, építmények, kulturális és jóléti célokat szolgáló épületek építését végzi, jellegét tekintve azonban közel áll az iparhoz. Ennek következtében az ipartól való elhatárolása számos kérdésben csak feltételes. Feltételesen soroljuk például az építőiparhoz az építmények, épületek és felszerelések (munkapadok) generáljavitását, másrészt feltételesen soroljuk az iparhoz számos munkapad és gép generáljavitását (pl. traktorok, kombajnok javítását), valamint közepes és folyó javításait. A javításoknak egyrészt generáljavitásra, másrészt közepes és folyó javításra való elhatárolása sem kellőképpen meghatározott és a gyakorlatban ezt a felosztást nem hajtják pontosan végre.

Feltételesen sorolják az építőiparhoz a munkások, tisztviselők, kolhozparasztok és egyénileg gazdálkodók előbb említett egyéni építkezéseit.

A nemzeti jövedelemszámításokban jelenleg a beruházási tevékenységhez (építőiparhoz), mint az anyagi termelés külön ágához, a következő fajta munkákat és tevékenységet sorolják: mindenfajta építési munkálatot (ideszámítva a munkások, tisztviselők, kolhozparasztok és egyénileg gazdálkodók egyéni építkezéseit is); a szerelési munkálatokat; az öntöző-, talajjavító- és az erdőültetéssel kapcsolatos munkálatokat; mindenfajta utépitést. Ezenkívül az építőiparhoz tartozik még az épületek és építmények főjavítása; a vasutaknál a generáljavitás és a javítás, valamint a közutak főjavítása.

Az anyagi termelésben fontos helyet foglal el a szállítási ipar.

A szállítást, mint az anyagi termelés külön ágát, számos különleges sajátosság jellemzi, amely élesen megkülönbözteti az anyagi termelés többi ágától. E különbségek közül a legfontosabb az a sajátossága, hogy aállítás, például, eltérően az ipartól és a mezőgazdaságtól, nem hoz létre új, kézzelfogható anyagi fogyasztási javakat, vagyis aállítás terméke a termelési folyamattól elkülönítve nem létezik. Aállítás e megkülönböztető sajátossága napjainkig rengeteg vitára adott alkalmat a közgazdászok között. Egyes közgazdászok, azon az alapon, hogy aállítás nem hoz létre kézzelfogható anyagi terméket, hajlamosak arra, hogy tagadják aállítás külön termelésének létezését.

Ez az álláspont a szerző véleménye szerint helytelen. Marx aállítást mindig az anyagi termelés külön ágának tekintette, amely külön terméket hoz létre, éspedig aállítás. „Aállítás ipar magát a helyváltoztatást adja el — mondja Marx —, ennek a csereértékét éppúgy határozzuk meg, mint bármely más áruét: a ráfordított termelési elemek (munkaerő, termelőeszközök) értékéhez hozzáadjuk aállítás iparban foglalkoztatott munkások túlmunkájával létrehozott értéktöbbletet.”¹⁵

Aállítás tevékenység eredményeként megváltozik az áru térbeli helyzete, „ez kiváltja a használati értékének megváltozását is, mivel megváltozik a használati értéknek a térbeli létezése”.¹⁶

A tőkés gazdaság viszonyaira vonatkozóan Marx által felvetett és megoldott kérdés iránytmutató a szovjet szocialista gazdaságban is. Aállítás, mint az anyagi termelés külön ága, létrehozza a maga külön termékét

¹⁵ Marx: A tőke, II. kötet, 22. old., oroszul.

¹⁶ Marx: Értéktöbblet-elmélet, I. kötet, 1936, 265. old., oroszul.

— a helyváltoztatást, ezt kell számbavenni az anyagi társadalmi össztermék termelésében.

A nemzeti jövedelem tervezésénél szállításon nem a szállítási tevékenységet általában értjük, hanem a szállítást, mint a gazdasági tevékenység egy különálló ágát, mint közhasznú szállítást. Így tehát nem számítunk a szállításhoz semilyen, az anyagi termelés ágain belül előforduló szállítási tevékenységet, mint például a bányafuvarozási és a csillézési tevékenységet, valamint semilyen szállítást, amely mint kiegészítőüzem, szervezetenként az ipari, mezőgazdasági, építőipari és kereskedelmi vállalat-hoz tartozik, minthogy ebben az esetben a szállítás nem különálló. A szállítási tevékenységnek mindezek a fajtái, amelyek nem különállóak, annak az anyagi termelésnek termékeiben öltenek anyagi formát, amelynek termelésében résztvesznek, következésképpen ott veszik ezeket számításba.

Ezek szerint a szállításhoz, mint külön gazdasági ághoz tartozik: 1. a vasúti szállítás (az üzemeken belüli szállítás kivételével); 2. tengeri és folyami szállítás; 3. a légiszállítás; 4. gépkocsiszállítás (kivéve azt a gépkocsiszállítást, amely szervezetenként az ipar, mezőgazdaság és egyéb anyagi termelési ágak kiegészítő gazdaságaként működik és termelési eredményeit nem idegeníti el); 5. hasonló feltételekkel a fogatolt járműszállítás.

Speciális helyet foglal el az anyagi termelésben a kereskedelem.

Marx a tőkés gazdaság viszonyaira vonatkozóan azt tanította, hogy a kereskedelem, mint a népgazdasági termelés egyik ága, különböző funkciókat tölt be. Ezek a funkciók egyrészt olyanok, amelyek közvetlen folytatásai az anyagi termelési folyamatnak, a forgalom körében. Ide soroljuk az áruk megőrzését, az áruk szállítmányozására, csomagolására, kikészítésére, osztályozására, szétmérésére szükséges munkaráfordításokat. Mindezek a munkaráfordítások a szó szoros értelmében termelékenyek, mert vagy közvetlenül résztvesznek az anyagi fogyasztási javak termelésében, kikészítésében, csomagolásában, stb. és ennek megfelelően értékük létrehozásában, vagy pedig megőrzik a már régebben előállított anyagi javakat (a készletek megőrzése). Mindkét esetben a termelési folyamatnak a forgalom körében való közvetlen folytatásáról van szó.

A kereskedelem azonban még számos más, a forgalom köréből eredő szerepet is betölt. Ilyen elsősorban az értékformák átváltoztatására, azaz az áru pénzre és a pénz áruvá való átváltoztatására fordított idő. Ez a formális művelet idő- és munkaerőráfordítást igényel, de nem az a célja, hogy értéket hozzon létre, hanem hogy átváltoztassa az érték egyik formáját a másikra. E munkát illetően Marx azt mondja: hogy sem az áru átváltoztatásának nehézségei, sem a művelet méretei „nem alakíthatják át ezt a munkát — amely értéket nem hoz létre, csak az érték-forma átváltoztatását szolgálja — értéket létrehozó munkává”.¹⁷

Marx a nemtermelő munkaráfordításokhoz sorolja a könyvelésben és pénztárműveletekben felhasznált munkaerőt is, mivel „ez a funkció és a hozzá szükséges munkaeszköz, mint például a papír, stb., pótlólagos munkaidő- és munkaeszközfelhasználás, amely bár szükséges, de levonandó mindabból az időből, amelyet termelékenyen használhatott volna fel, mind pedig azokból a munkaeszközökből, amelyek a tényleges termelési folyamatban működnek és termékek és értékek képzésében részt-

¹⁷ Marx: A tőke, II. kötet, 1930, 79. old., oroszul.

vesznek“.¹⁸ Ezekkel a munkaráfordításokkal pontosan az a helyzet, mint azokkal, amelyeket vételre és eladásra fordítanak. A különbség itt csak az, hogy ez utóbbiak a termelési folyamat társadalmi formáitól függően különbözöek: annál kisebbek, minél koncentráltabb a termelés és minél inkább lesz a könyvelésből társadalmi számvitel.

A forgalom e fajta költségeihez tartoznak azok a költségek is, amelyek a forgalom áru-pénzellátását szolgálják. „E pénzként működő áruk nem kerülnek sem személyes, sem termelő fogyasztásra. Ez társadalmi munka és olyan formában működik, amelyben csak a forgalomhoz szükséges gép szerepét tölti be.“¹⁹

Marx az összes hasonló és a kereskedelemre, mint a forgalom szférájára jellemző kiadásokra vonatkozóan a következőket mondta: „Általános törvény az, hogy minden olyan forgalmi költség, amely csak az áru formájának átváltásából ered, nem ad semmit ez utóbbi értékéhez. Ezek csak az érték értékesítéséhez, vagy az értéknek egyik formából egy másik formára való átalakításához szükséges költségek. Az ezekre a költségekre felhasznált tőke (ideszámítva az általa irányított munkát is) a kapitalista termelés faux frais*-jéhez tartozik. E költségek pótlásának az értéktöbbletből kell történnie és a tőkésosztály szemszögéből nézve levonást jelent az értéktöbbletből, vagy a terméktöbbletből.“²⁰

Figyelembe kell venni, hogy az anarchikus jellegű kapitalista gazdaságban a forgalmi költségeknek az a része, amely semmi új értéket nem ad az árukhoz, elkerülhetetlenül igen nagy és ezért a kereskedelem egészben véve nem tekinthető anyagi termelési ágának.

Másképpen áll a helyzet a tervszerű szocialista gazdaságban. A szovjetkereskedelemben, a kis- és nagykapitalisták nélküli kereskedelemben világos, hogy túlsúlyban vannak a termelő funkciók; bizonyos mértékben a szovjetkereskedelemben is megtalálhatók formális műveletek, jelentéktelenek és gyakorlatilag figyelmen kívül hagyhatók. Éppen ezért a kereskedelmet, mint a népgazdasági termelés egy külön ágát teljes egészében az anyagi termelés ágaihoz kell sorolni.

Kereskedelmen általában a gazdasági tevékenységnek azt az önálló ágát értik, amely a fogyasztási cikkek forgalmát, e cikkeknek a fogyasztókhoz, a lakossághoz juttatását bonyolítja le. Népgazdasági szempontból ez a meghatározás azonban nem kielégítő. A népgazdaságban a fentebbi értelemben vett kereskedelmen kívül még egy hatalmas tevékenységi terület van, amely termelőeszközök beszerzésével és értékesítésével foglalkozik, azaz amely a szocialista vállalatok közti áruforgalmat bonyolítja le. Közgazdasági szempontból az áruforgalomnak ez a fajtája semmiben sem különbözik attól az áruforgalomtól, amely a lakosság felé irányuló áruértékesítést szolgálja ki.

A nemzeti jövedelem kiszámításánál a kereskedelmet ebben a tágabb értelemben fogják fel, vagyis mint a munkáhozadásnak azt a területét, amely az áruforgalom körét szolgálja ki. Ezek szerint a kereskedelemhez számítják az egész kiskereskedelmet, a nagykereskedelmet, az áruértékesítési tevékenységet, valamint a gazdaságos számvetésben dolgozó, vagy önálló mérleggel rendelkező kereskedelmi vállalatok és intézmények

¹⁸ Marx: A tőke, II. kötet, 1930, 82. old., oroszul.

¹⁹ U. o. 84. old.

* Álköltség. (A szerk.)

²⁰ Marx: A tőke, II. kötet, 93–94. old., oroszul.

ellátási és beszerzési tevékenységét és a külkereskedelmet. Nem tartozik a kereskedelemhez az az értékesítés, az a csere, amelyet közvetlenül az áru előállítója és a fogyasztó bonyolít le egymás között, elkerülve a gazdaságos számvetésben dolgozó kereskedelmi láncolatot.

A kereskedelem és az ipar között foglalnak helyet a közvetkeztetési vállalatok. A termelési folyamat jellege tekintetében egyesítik mind az ipari, mind a kereskedelmi tevékenységet. A közvetkeztetés személyzete, mint ipari dolgozók, meghatározott anyagi terméket — élelmiszert, úgynevezett étkezési fogásokat állítanak elő. Mint a kereskedelem dolgozói, mindenfajta közvetítő láncszemet elkerülve, közvetlenül a lakosságnak adják el termelésüket. A közvetkeztetés ezenkívül közvetítő szerepet is betölt, a büffékben eladja a más termelési ágakban előállított ipari és mezőgazdasági termékeket.

A nemzeti jövedelem termelési ágak szerinti összetételének tervezésénél és számbavételénél a közvetkeztetési vállalat, mint külön anyagi termelési ág szerepel. Ide tartoznak az ételgyárak, ételélőkészítőgyárak, ezek alkotják a közvetkeztetés termelésének 20%-át. Ide tartoznak még az étkezdék, az éttermek és a büffék.

*

Az anyagi termelési ágak elhatárolásánál felmerül a kérdés, hogy valamely termelési ág lezárul-e a gyárral, üzemmel, építési munkahellyel, kolhozszal, kereskedelmi vállalattal, stb., vagy egyes anyagi termelési ágakhoz hozzá kell számítani a gazdasági vezetés magasabb láncszemeit is, mint például a főigazgatóságokat, minisztériumokat. E kérdésnek döntő jelentősége van, mivel ettől függ az adott ág és az egész anyagi termelés tiszta termelésének terjedelme.

E kérdés eldöntését a kollektív dolgozó szocialista fogalma határozza meg.

Míg a tőkés gazdaság viszonyai között az érvényben lévő társadalmi munkamegosztás következtében a kollektív dolgozó fogalma az elsődleges vállalat (gyár, üzem), legfeljebb azonban a tröszt kereteire korlátozódik, addig a szocialista tervszerű gazdaság viszonyai között a kollektív dolgozó fogalmába nemcsak a közvetlen termelőket — a dolgozó vállalatokat — kell beleszámítani és nemcsak a gyár vagy üzem adminisztratív igazgatási személyzetét, hanem a gazdasági vezetés felsőbb láncszemeit, a minisztériumokat is. Ide kell sorolnunk az állami tervezés és a számvitel szerveit is, amelyek a népgazdasági tervezés és a számvitel funkcióját töltik be.

Ez a felfogás népgazdasági szempontból helyes, gyakorlatban azonban nem teszi lehetővé az anyagi termelési ágak szerinti csoportosítását. A tervezés és a számvitel gyakorlatában ezért az adott anyagi termelési ághoz az elsődleges vállalatokon kívül csak a gazdaságos számvetésben dolgozó felettes szerveket számítják hozzá, mert a fenntartásukat és képezendő felhalmozásukat a termelésbe bekalkulálják.

1950. ÉVI KULTURÁLIS EREDMÉNYEINK

Közoktatás

Az 1950-es év tanügyi eredményei a felszabaduláselőtti és a tavalyi iskolastatisztikával összehasonlítva:

Megnevezés	1937/38. létszám 1000 fő	1949/50. éveleji		1950/51. éveleji	
		létszám 1000 fő	index 1938 = 100	létszám 1000 fő	index 1938 = 100
Általános iskolai tanulók	1096,0	1205,6	110,0	1230,0	112,2
Középiszkolai tanulók	52,3	74,3	141,8	82,9	158,3
Ipari technikumok tanulói }	—	7,8	104,2	13,0	111,1
Ipari tanuló iskolák tanulói }	59,5	54,2		53,1	
Egyetemek és } műszaki }	1,0	6,6	660,0	9,8	989,0
főiskolák } egyéb }	10,8	17,1	158,3	22,9	212,6
<i>Összes iskolai oktatásban részesülők</i>	1219,6	1365,6	112,0	1411,7	115,8
Ipari szaktanfolyamokon résztvevők	10,7	60,1	561,7	139,8	1306,5
Egyéb szaktanfolyamokon résztv. vők	2,5	150,9	5999,0	237,1	9484,8
<i>Szaktanfolyami hallgatók</i>	13,2	211,0	1590,0	376,9	2855,3
<i>Összes oktatásban részesülők</i>	1232,8	1576,6	127,8	1788,6	145,0

A 15,8%-os iskolai létszámemelkedés a felszabaduláselőtti helyzettel szemben 200 000 tanuló többletet jelent.

Az előző iskolaévhez viszonyítva az ipari technikumokon 67,3%-kal, a műszaki egyetemen 48,5%-kal emelkedett a tanulók száma. A legmagasabb emelkedés — 133% — az ipari szaktanfolyamoknál mutatkozik.

Az oktatásban részesülők mind jelentősebb százalékát képviselik a megfelelő korú népességnek:

Megnevezés	1937/38.	1949/50.	1950/51.
	iskolai évben		
Középiszkolai tanulók a 14—18. éves népesség %-ában	5,5	10,7	12,7
Egyetemi hallgatók a 19—23. éves népesség %-ában	2,0	3,8	5,3
Az ipari tanfolyamra járók az ipari munkásság %-ában ...	1,7	7,7	17,9
Az általános iskolánál magasabb oktatásban részesülők a 14 évesnél idősebbek %-ában	1,8	5,4	8,1

1938-ban a 14—18 éves népességből minden 18-ik tanult; ma minden 8-ik. A 19—23 éves lakosok közül 1938-ban minden 50-ik járt egyetemre, ma minden 19-ik. Az ipari munkásság közül 1938-ban szaktanfolyamra járt minden 59-ik, jelenleg minden 6-ik.

1938-ban a kötelező népiskolai oktatásnál magasabb fokon a 14 év feletti lakosságból minden 56-ik tanult tovább, 1949/50-ben minden 18-ik és 1950/51-ben már minden 12-ik.

A tanévközi lemorzsolódást — tehát azt, hogy az évvégi bizonyítványt kapott tanulók közül a következő évben a tanulók hány százaléka nem iratkozott a felsőbb osztályba — az alábbi tábla mutatja:

Megnevezés	1936/37 és 1937/38		1948/49 és 1949/50		1949/50 és 1950/51	
	között lemorzsolódtak					
	száma 1000 fő	az összes tanulók %-ában	száma 1000 fő	az összes tanulók %-ában	száma 1000 fő	az összes tanulók %-ában
Általános iskolák	196,8	20,5	89,6	8,5	36,7	3,4
Középiskolák	2,2	5,7	7,2	13,3	2,3	3,7
Egyetemek és főiskolák	2,0	21,4	4,1	24,0	1,3	7,2 ¹

¹ Félévre (1949/50. II. félév—1950/51. év eleje) vonatkozó adat.

A lemorzsolódás a felszabadulás után az általános iskoláknál a háborúelőttinek hatodára, a középiskoláknál pedig kétharmadára csökkent. A főiskoláknál a lemorzsolódás még mindig magas.

A tanulók és főiskolai hallgatók szociális származás szerinti megoszlása:

Megnevezés	Az összes tanulókból					
	1937/38-ban		1949/50-ben		1950/51-ben	
	munkás	dolgozó paraszt	munkás	dolgozó paraszt	munkás	dolgozó paraszt
	származású tanulók %-os aránya					
Általános iskolai tanulók összesen	—	—	26,3	52,8	31,7	50,0
Általános iskolai VIII. oszt. tanulók	16,0 ¹	2,1 ^{1,2}	29,8	42,0	32,9	43,2
Középiskolai tanulók	3,4	0,6 ^a	29,0	21,1	35,4	23,7
Főiskolai hallgatók	2,7	0,8 ^c	20,4	15,1	35,9	17,0

¹ Polgári iskolai származási adatok.

² Szegényparaszt.

1937/38-ban a középiskolákban a munkás- és dolgozóparaszt-származású tanulók az összes tanulók 4,0%-át képviselték, 1950/51-ben már csaknem 60%-át képviselik. Az egyetemeken és főiskolákon az 1938. évi 3,5%-os arányuk 52,9%-ra emelkedett.

Kultúra

Kulturális forradalmunkra jellemző összehasonlító adatok

Megnevezés	Egység	Felszabadulás előtt	1950-ben	Index
Mozik száma	drb.	410 ¹	1213 ²	296
Mozilátogatók száma	millió	18,5 ¹	47,0	254
Rádióelfizetők száma	ezer	383 ²	618 ²	161
Könyvtermelés:				
Művek száma	drb.	3136 ²	6404	204
Példányszám	millió	7,8 ²	62,7	804
Napilapok példányszáma	millió	210,2 ⁴	310,4	148
Könyvtári kölcsönzők száma (Szabó Ervin könyvtár) ...	ezer	317 ²	501	158
Múzeumok látogatottsága	ezer	792 ¹	1307	165

¹ 1935-ös adat

² 1937-es „

³ 1938-as „

⁴ 1934-es „

⁵ Az év végén

A legnagyobb fejlődés a könyvtermelés területén mutatkozik. A könyvek és brossurák példányszáma több mint nyolcszorosára emelkedett a felszabadulás előttünk és ugyanakkor a művek száma is több mint kétszerezésére emelkedett.

A fejlődés másik jellegzetes területe a mozi. Kisebb, de még mindig komoly fejlődés mutatkozik a rádióelőfizetők, napilapok, könyvtári olvasók számában.

Kultúrintézményeink fejlődése az elmúlt évhez képest a következő:

Megnevezés	S z á m		Index 1949 = 100
	1949-ben	1950-ben	
Mozi	862	1213	140,7
Színház (szintársulat)	18	18	100,0
Kultúrotthon	—	659	—
Rádióadóállomás	8	12	150,0
Népkönyvtár	471	1635	347,1
Múzeum	51	62	121,6

Kultúrintézményeink tevékenysége 1949-ben és 1950-ben:

Megnevezés	Egység	1949	1950	Index 1949=100
Mozielőadások száma	ezer	219	295	134,7
Film- (kópia) termelés	ezer m	5445	8681	159,4
Színházi előadások száma	db.	2925	3097	105,9
Rádióadás (szórakoztató és nevelő műsor)	óra	7998	8386	104,8
Könyvtermelés (példányszám)	millió	46,7	62,7	134,3
Sajtó (példányszám)	millió	463,2	474,5	102,5
Kiállítások (időszaki, múzeum és egyéb) száma		342	1055	308,5
Külföldi vendégszereplések száma		22 ¹	34	154,5

¹ 1949. II. félév adatai kétszeresen számolva.

Fejlődés mutatkozik a mozik — és vele összefüggésben — a filmkópiakészítés, továbbá a könyvtermelés területén. A kiállítások száma és külföldi kultúrkapcsolataink adatai is emelkedést mutatnak.

Megnevezés	1949	1950	Index (1949=100)
Újra bemutatott filmek sz.	104	95	91,4
Újra gyártott filmek száma	6	5	83,3
Újra bemutatott színdarabok száma	nincs adat	16	—

A mozivonalon mutatkozó visszaesés csak látszólagos, amennyiben az újra bemutatott filmek hosszabb ideig voltak műsoron. A gyártott filmek lemaradása mellett meg kell említeni, hogy öt film van filmgyárainkban csaknem elkészülten kibocsátás előtt.

Megnevezés	1949	1950	Index (1949=100)
Könyvtermelés (művek száma) ...	4443	6404	144,1

Komoly fejlődést mutat könyvkiadásunkban a művek számában jelentkező növekedés. 1949-ben 1361-es csökkenés következett be a művek számában, mint a burzsoá férce művek kiadása fokozatos kikapcsolásának következménye. 1950-ben az 1948-as maximumot is több mint 10%-kal túlhaladtuk.

Az 1950. évi kultúrmegegyilvánulások közönsége:

Megnevezés	1949	1950	Index 1949 = 100	1000 felnőtt lakosra jut 1950-ben ¹
	szám ezerben			
Mozilátogatók száma	42 263	47 069	111	7 290
Színházlátogatók (5 hó alatt)	1 469	1 670	114	259
Hangversenylátogatók száma	—	380	—	59
Népszórakoztató intézmények látogatóinak száma	—	1 527	—	237
Rádióelőfizetők száma	539	618	115	96
Eladott napilapok példányszáma millióban	—	228 ¹	—	35 319
Könyvtári kölcsönzők száma (Szabó Ervin könyvtár)	403	501	124	78
Múzeumi látogatók száma	673	1 307	194	202
Képzőművészeti kiállítási látogatók száma (Népművelési Minisztérium)	—	439	—	68
Társadalomtudományi kiállítás-látogatók száma	1 216	4 046	333	627

¹ Kiszámítva a remitenda % alapján. ² 18 éven felüli.

Fenti tábla rámutat arra, hogy az egyes kultúrtevékenységeknek milyen a jelentőségük a kultúra terjesztése terén. A napilapok után — amelyekből minden lakosra évi átlagosan több, mint 35 példány jut — jelentőségben a mozi következik. Évente hét mozilátogatás jut az ország egy-egy lakosára.

A társadalomtudományi kiállítások (MSZT, Munkásmozgalmi Intézet) látogatottsága messze túlhaladja múzeumaink látogatóinak számát.

A kulturális tevékenység igen fontos területén, mint például színház-nál, rádióelőfizetőknel, múzeumoknál az igénybevevők száma 11—15%-os fejlődést mutat.

Az eredeti magyar művészeti alkotások szerepe kultúrtevékenységünkben:

Megnevezés	Összes száma	Ebből a magyar eredetű	
		száma	az összes %-ában
Előadott filmek száma	95	7	7,4
Színházi előadások	3097	1157	37,3
Kiadott könyvek száma	3965	2903	73,2
Népkönyvtárak szépirodalmi könyvei (ezerben)	210,7	93,6	44,4

Kulturális kapcsolataink 1950-ben:

Megnevezés	Szovjet- unió	Népi demo- kratikus	Nyugati	Összesen	Szovjet- unió	Népi demo- kráciák
		országok			% -os aránya	
Előadott külföldi filmek eredete ...	60	22	6	88	68	25
Kivitt filmek	7	18 ¹	44 ¹	69	10	26
Színházi előadások darbjainak eredeti nyelve ²	1 270	15	767	2 052	62	6,7
Fordított könyvek eredeti nyelve	760	97	130	987	77	10
Népkönyvtárak idegen el fordított szépirodalmi könyvei	82 461	34 660	—	117 121	70	30
Külfölddel foglalkozó kiállítások ³	868	8	—	876	99	—

¹ Minden film annyiszor szerepel, ahányszor az egyes országokba vitték.

² Minden darab (kiállítás) annyiszor szerepel, ahányszor bemutatásra került.

A tábla rámutat arra, milyen jelentőségű a Szovjetunió szerepe szocialista kultúránk építésében. Külföldi eredetű előadott filmjeink $\frac{2}{3}$ -a szovjet eredetű, előadott színdarabjainknak ugyancsak $\frac{2}{3}$ -a a Szovjetunióból származik. Könyvfordításaink háromnegyedrésze is szovjet művekre jut.

Különösen megmutatkozik a szovjet szocialista kultúra növekvő hatása Magyarországon, ha az 1950-es adatokat az előbbi év adataival hasonlítjuk össze. 1949-ben az előadott külföldi filmeknek még csak 48%-a volt szovjet film; egy év alatt csaknem harmadával emelkedett az előadott szovjet filmek aránya. Ugyanakkor a nyugati eredetű filmek aránya 27%-ról 7%-ra esett. Könyvfordításaink 77%-a a szovjet irodalomra jut 1949-ben és 1950-ben; ugyanakkor a nyugati nyelvekből fordított könyvek aránya 18-ról 13-ra esett.

Az MSZT kiállításait csaknem négymillióan látogatták.

A népi demokráciákkal való kultúrkapcsolataink is erősödnek.

A KERESKEDELMI SZAKKÖNYV- ÉS LAPKIADÓ
kiadásában megjelent

F. J. OBLOVACKIJ

A SZOVJET KERESKEDELEM GAZDASÁGTANA

című könyvének magyar kiadása

A könyv behatóan foglalkozik a szovjetkereskedelem kialakulásával és ismerteti a szovjet nagy- és kiskereskedelem minden ágának jelenlegi szervezetét és tervezésének módszereit.

A Szovjetunió kereskedelmi technikumai számára készült mű kiadásával segítséget kívánunk nyújtani a magyar szocialista kereskedelem építésében dolgozóknak, hogy munkájukat a szovjet szocialista kereskedelem tapasztalatai alapján megjavíthassák.

A kb. 320 oldalas könyv ára kötve: 22.—Ft, füzve: 16.—Ft

Kapható a

**Könyvesbolt Kiskereskedelmi Vállalat, a „Szikra” és a Népszava
könyvesboltjaiban**

A. IVANOV:

A SZOVJETUNIO STATISZTIKAI HIVATALA JÁRÁSI ÉS VÁROSI FELÜGYELŐINEK MUNKÁJÁRÓL*

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal legfőbb feladata, hogy a népgazdaság anyagi forrásaira és azok kihasználására, valamint a népgazdaság különböző ágai fejlődésének összefüggéseire és a terv túlteljesítésének tartalékaira vonatkozó statisztikai adatokat rendszeresen és idejében közölje a kormánnyal.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal munkájában saját helyi szerveire, valamint a minisztériumok és hatóságok statisztikájára támaszkodik.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának feladata a minisztériumoknál és hatóságoknál szervezett statisztikák irányítása és ellenőrzése, beszámolóik megbízhatóságának ellenőrzése, a beszámolójelentések lerövidítése és racionalizálása, valamint a törvényellenes beszámolójelentések megakadályozása.

De mind az állami statisztika helyi szervei, mind a minisztériumok és hatóságok által végzett statisztikai munkálatok egyforma mértékben az elsődleges szervezetek — az ipari vállalatok, az állami mezőgazdasági üzemek, a kolhozok, a szállító-, az építési vállalatok, iskolák, kórházak, stb. — számvitelére és beszámolójelentéseire támaszkodnak.

A szovjet statisztikának az a sajátossága — és ez csak tervszerű szocialista gazdaságban lehetséges —, hogy majdnem az összes statisztikai adatok a vállalatok és intézmények elsődleges számvitelének és beszámolójelentéseinek okmányain alapszanak. Ezért az elsődleges számbavétel állapotának az összes vállalatoknál és hivatalokban és az ezek alapján összeállított beszámolójelentések helyességének döntő jelentősége van a statisztikai adatok megbízhatóságának biztosításában.

A vállalatok és intézmények számvitelének és beszámolójelentéseinek állapotától függ a statisztikai adatoknak idejében való begyűjtése is. Ha az egyes vállalatokban és intézményeknél a számvitel és a beszámolás rossz, az ennek folytán a beszámolójelentések benyújtásánál mutatkozó fennakadás komoly nehézségeket okoz a statisztikai munkában.

A statisztikai munkának sokféle ágazata van. Sztálin elvtárs mondta: „A statisztika munkája olyan, hogy különböző egyes ágai egy egész

* Vesztnyik sztatisztiki, 1950, 4. sz., 66—75. old. — Rövidített közlemény.

lánc egyes szemeit alkotják és ha egyetlen láncszem elromlik, megghiúsíthatja az egész munkát.¹¹

A statisztikai adatok főforrása a vállalatok és intézmények számviteli és beszámolójelentései. Ezeknek ugyanolyan magas színvonalon kell állniuk, mint azokban a felettes szervezetekben, ahova a beszámolójelentés érkezik.

A vállalatok és intézmények számvitelének és beszámolójelentéseinek megszervezése és megjavítása terén igen nagy jelentősége van a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási (városi) felügyelőségeinek és az ezek alá rendelt körzeti felügyelőségeknek. A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási felügyelősége áll a legközelebb azokhoz a vállalatokhoz és intézményekhez, amelyeknek számvitelén és beszámolójelentésén alapszik az egész statisztikai munka.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási (városi) felügyelőségei azok a szervek, amelyek az illető járás (város) számvitelét és statisztikáját irányítják.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási és városi felügyelőségeinek feladata a járás vagy város területéhez tartozó minden vállalat és intézmény számvitelének és beszámolójelentésének ellenőrzése, azaz nemcsak a járási, hanem a területi, köztársasági, össz-szövetségi vállalatoké és intézményeké is. A felügyelő feladata nemcsak azoknak a beszámolójelentéseknek ellenőrzése, mely az ő címére, vagy a köztársaság, vidék, terület statisztikai hivatalának címére érkezik, hanem azoknak a beszámolójelentéseknek az ellenőrzése is, amelyek a vállalatoktól és intézményektől a magasabb hatósági szervezetekhez érkeznek.

A beszámoló ellenőrzésének legfőbb módja — a beszámolójelentés adatainak összehasonlítása a vállalat és intézmény könyvelési és elsődleges számviteli adataival. Azonban az elsődleges számvitelt is ellenőrizni kell; például ellenőrizni kell azt, hogy helyesen vezetik-e a munkások munkán való megjelenésének táblázatát; megfelelnek-e az anyagraktár számviteli kartonjain szereplő adatok az egyes anyagok ténylegesen meglévő mennyiségének, megfelelnek-e a közös kolhoz-állatállomány leltári bejegyzései a tényleges állatállomány létszámának, stb. Az ellenőrzés egyik módja a kolhozok, szovhozok, ipari vállalatok különböző okmányainak összehasonlítása: a könyvviteli könyvek adatainak, az évi könyvelési beszámolójelentések és folyó beszámolójelentések adatainak összehasonlítása.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási és körzeti felügyelőinek feladatai közé tartozik a kolhozok, szovhozok, a járási mezőgazdasági osztályoknak a tavaszi vetési munkálatok menetére, a szénakaszálás, gabonabetakarítás, az őszi vetés és egyéb mezőgazdasági munkák menetére vonatkozó számvitelének és beszámolójelentésének ellenőrzése, valamint az állattenyésztésre vonatkozó számvitel és beszámolójelentés ellenőrzése.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának felügyelői az ellenőrzés folyamán figyelmüket elsősorban az elsődleges bejegyzések helyességére fordítják; arra, hogy ezek a bejegyzések megfelelnek-e a valóságos helyzetnek, azt is ellenőrzik, hogy ezek az elsődleges bejegyzések a felsőbb szerveknek beküldött beszámolójelentéssel megegyeznek-e.

¹¹ Sztálin Művei, 6. kötet, 214—215. old., oroszul.

Például a vetés menetére vonatkozó beszámolójelentések ellenőrzésénél a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének arra kell figyelmeztetnie, hogy a kolhozok brigádvezetői a bevetett területek felmérését helyesen végezték-e, hogy a brigádvezetők bejegyzései egyeznek-e a beszámolójelentésekben kimutatott összegekkel, nincsenek-e hibák az összegezésekben, nem végeztek-e „előlegezett” beírásokat, nem számították-e be a tavaszi vetésterületbe az évelő füvek kaszáló területét, stb.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelője tervének megfelelően, ellenőrzi az egyes kolhozok mezőgazdasági munkálatainak menetét, különös figyelemmel a vetés ütemére, a végrehajtását akadályozó okoknak feltárására, a mezőgazdasági munkák minőségére.

A mezőgazdasági munkák elvégzésénél feltárt összes hibákat a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának felügyelője közli a járási vezető szervekkel, hogy intézkedjenek a feltárt hibák megszüntetéséről és rövid feljegyzésben tájékoztatja az állami statisztika felsőbb szerveit.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének kötelessége rendszeresen ellenőrizni a kolhozok állattenyésztésének állapotára vonatkozó számvitelt és beszámolójelentést.

A mezőgazdasági munkák menetére és az állattenyésztés állapotára vonatkozó, a kormány által jóváhagyott beszámolójelentéseket ellenőrizve a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének különös figyelmet kell fordítania arra, hogy a kolhozok és szovhozok ne készítsenek „vad”, a kormány által jóvá nem hagyott beszámolójelentéseket.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási és körzeti felügyelőinek egyik legfontosabb feladata, hogy a falusi szovjetek gazdaságok szerinti számvitelének állapotára felügyeljen. Ennek állapotától függ sok statisztikai munka elvégzése: a falu népességének számbavétele, a júliusi állatszámolás, stb. A faluszovjetek számvitelének fontos gazdasági jelentősége van.

A faluszovjetek számvitelének rendezése és egyszerűsítése céljából a kormány meghatározta az összes faluszovjetek számára kötelező rendszert és jóváhagyta az elsődleges okmányok mintáinak listáját, amelyet a kormány engedélye nélkül nem szabad megváltoztatni.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási felügyelőinek biztosítaniuk kell a faluszovjetek számvitelének mintaszerű vezetését. A gazdaságok szerinti könyveket és jegyzékeket a falutanácsban átnézik és az egyes gazdaságokat bejárják és azután a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelői ellenőrzik a gazdaságok szerinti könyvek és a faluszovjet-számvitel jegyzéke kitöltésének helyességét és megkövetelik, hogy az utasításoknak megfelelően a könyvekbe és jegyzékekbe bevezessék az összes szükséges bejegyzéseket.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőinek feladata azoknak az anyagoknak felülvizsgálása, amelyek a szocialista Munka Hőse címére és az állattenyésztésben elért magas mutatószámokért a Szovjetunió rendjeivel és érmeivel való kitüntetésre érdemesített kolhoztagokra, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok dolgozóira vonatkoznak; azoknak az anyagoknak felülvizsgálása, amelyek a begyűjtési terv és az állattenyésztési termékek feldolgozása sikeres teljesítéséért,

a gabona, olajmagvak, ipari növények, burgonya és egyéb mezőgazdasági termékek begyűjtési terveinek eredményes teljesítéséért kitüntetésre érdemesített dolgozók felterjesztésére vonatkoznak.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának felügyelője ezt az ellenőrzést az állami statisztika felsőbb szerveinek speciális utasítása szerint végzi. A vizsgálat eredményeiről a járási felügyelő köteles bizonyítványt kiadni. A bizonyítványt csak alaposan ellenőrzött és megbízható adatok alapján adhatja ki.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási és városi felügyelősegeinek feladata a kolhozokban levő autók kihasználására vonatkozó számvitel és beszámolójelentés, valamint a vállalatok és gazdaságok szállítási utak építésére vonatkozó számvitelének és beszámolójelentéseinek ellenőrzése. Az autóval rendelkező gazdaságokban a számvitel és beszámolójelentés ellenőrzésénél a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatali felügyelőjének a figyelmét elsősorban a menetlevelek kitöltésének helyességére és teljesítésére kell fordítania, ezek alapján állítják össze az autók munkájára és kihasználására vonatkozó beszámolójelentéseket.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének az ipari vállalatok, kereskedelmi szervezetek, iskolák, kórházak, stb. számvitele és beszámolójelentései felett reprezentatív ellenőrzést kell gyakorolnia.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási (városi) felügyelője nem tudja egy év alatt a járás és város minden vállalatában és intézményében a számvitelt és beszámolójelentést ellenőrizni. Ezért a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának felügyelője által a helyszínen a vállalatnál vagy intézménynél végzett ellenőrzés rendszerint reprezentatív ellenőrzés szokott lenni. Ezzel kapcsolatban ennek az ellenőrzésnek nemcsak a vizsgált vállalat számvitelében és beszámolójelentéseiben mutatkozó hibák megszüntetése a célja, hanem a járás és a város más vállalatainak és intézményeinek számvitelében és beszámolójelentéseiben levő hibák megszüntetése is.

A járási számvitel és beszámolójelentés ellenőrzése mellett a Központi Statisztikai Hivatal felügyelősegeinek legfontosabb feladata, a kormány határozatainak és rendelkezéseinek a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala, a szövetséges köztársaságok statisztikai hivatala, a területek (vidékek, autonóm köztársaságok) statisztikai hivatalai utasításai szerint az egyszeri statisztikai megfigyeléseknek és a folyó statisztikai munkáknak elvégzése a gazdaság és kultúra különböző ágaiban.

A járás vagy város központi statisztikai hivatalának felügyelője, a közvetlenül rábízott statisztikai munkák elvégzésénél nem feledkezhet meg arról, hogy ő a járás és város összes számviteli és statisztikai ügyeinek irányító dolgozója. A statisztikai munkálatok közvetlen elvégzése — a felügyelő legfontosabb dolga — segíti őt a járás, vagy város számvitelének vagy statisztikájának irányításában.

A statisztikai anyag összegyűjtésénél hozott számos szervezeti rendszabály, a tapasztalat szerint legjobb ellenőrzési módszerek és az összegyűjtött anyagok feldolgozásának legészszerűbb eljárásai, a statisztikai munkák határidejének, teljességének és magas minőségének biztosítása a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének lehetővé tették, hogy az általa legjobban végrehajtott munkák tapasztalatai alapján konkrét gyakorlati segítséget nyújtson a járás (város) hatósági szervezeteinek a rájukbízott statisztikai munkák elvégzésében.

A statisztikai munkák elvégzése és általában a járás (város) számvitelének és statisztikájának állapota jelentős mértékben függ a meglévő számviteli-statisztikus káderektől. Ezért a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének, mint a számviteli és statisztikai ügyek járási (városi) vezetőjének jól kell ismernie az ipari vállalatok, szovhozok, szállító vállalatok könyvelőit és statisztikusait, a kolhozok számvivőit és azokat a többi dolgozókat, akiktől függ a járás (város) számviteli-statisztikai munkája.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének együtt kell működnie a hatóságok, vállalatok és intézmények vezetőivel a legjobb számviteli-statisztikai káderek kiválasztásában és saját hatáskörében intézkednie kell a járás (város) számviteli és statisztikai káderei szakképzettségének emelésére vonatkozólag.

A statisztikai munkáknak az állami statisztika felsőbb szerveinek feladatai alapján való teljesítésével, valamint a számvitel és statisztika megjavítására hozott rendszabályok mevalósításával kapcsolatban a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének kell ellátnia a számvitel és statisztika dolgozóinak instruálását. Ebből a célból a felügyelő értekezleteket szervez és felülvizsgálja, hogy folyik-e ilyen instruálás a hatóságok szervezeteiben.

A közvetlenül a vállalatoknál és intézményeknél végzett ellenőrzései mellett, a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának felügyelője sok komoly hibát szüntethet meg a beszámolójelentésekben és a felsőbb szervezeteknek beküldendő statisztikai adatokban, ha ezeket az adatokat alapos logikai ellenőrzésnek és elemzésnek veti alá. A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala felügyelőjének állhatatosnak kell lennie ezeknek a hibáknak megszüntetésénél. Ha a felügyelő a statisztikai adatokban szabálytalanságokat fedez fel, a beszámolójelentéseket és összeírólapokat megvizsgálásuk és kijavításuk végett vissza kell küldenie.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala járási (városi) felügyelőjének feladata, hogy intézkedjék a neki és a járási hatósági szervezeteknek beküldött statisztikai adatoknak a járás (város) gazdasági és kulturális ügyeinek vezetésére és irányítására való felhasználásáról.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának járási (városi) felügyelője nem érvénytelenítheti a jóváhagyott beszámolójelentést, mégha számára feleslegesnek tűnnék is, csak azt teheti meg, hogy ezt a kérdést az állami statisztika felsőbb szervei elé terjeszti. A kapott statisztikai adatok tudományos feldolgozása és ellenőrzése, valamint a hatósági szervezetek által kapott statisztikai adatok feldolgozásának és elemzésének megszervezése a Központi Statisztikai Hivatal felügyelőjének legkomolyabb feladata.

A Központi Statisztikai Hivatal felügyelőiségei kötelesek a számviteli statisztikai anyagot járások (városok) szerint rendszerezni is.

A statisztikai anyag rendszerezésében, tudományos feldolgozásában és elemzésében a járási (városi) felügyelőknek komoly segítséget kell kapniuk az állami statisztika felsőbb szerveitől és elsősorban a terület (vidék, autonóm köztársaság) statisztikai hivatalától, amelynek a felügyelőség közvetlenül alárendelt.

A folyó anyagok elemzésére vonatkozóan a statisztikai hivataloknak be kell mutatniuk a felügyelőiségek számára az elemzés módszereit, példá-

kat kell adniok a járás gazdasága és kultúrája egyes ágainak elemzéséről és rendszeresen segíteniök kell a felügyelők alkotó munkáját ebben az irányban.

1951-ben a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának járási és városi felügyelősegei, ugyanúgy, mint az előző években, elvégzik az anyagok és felszerelések gyors összeírását. A gyors összeírásoknak alapvető feladata a terv túlteljesítésének érdekében az anyagtartalékok vagy felszerelés-tartalékok feltárása. A kapott eredmények arra szolgálnak, hogy azonnal intézkedhessenek ezeknek a feltárt anyag- és felszerelés-tartalékoknak kihasználására. Ehhez nemcsak az összeírás eredményeit, hanem az egyes gazdaságokban feltárt tartalékokra vonatkozó konkrét adatokat is felhasználják. Ezért az összeírás adatainak rendkívül pontosoknak kell lenniök.

*

A statisztikai munkában igen fontos az állami statisztika, az állami statisztika szerveinek nagy tekintélye.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának felügyelője azzal szerzi meg tekintélyét, hogy kérlelhetetlen a számvitel és statisztika hibáival szemben, állhatatos a hibák megszüntetésében, hogy ismeri az ügyeket és gyakorlati segítséget tud nyújtani a számvitel és statisztika dolgozóinak feladataik megvalósításában. A felügyelő tekintélye még jobban fog emelkedni, ha a járási (városi) vezető szervektől támogatást és segítséget kap. A Központi Statisztikai Hivatal felügyelője ezt a támogatást mindig meg fogja kapni, ha munkájával, főként a statisztikai adatok elemzése terén, tevőlegesen befolyásolni tudja a járás (város) szocialista gazdaságának és szocialista kultúrájának emelkedését.

A Központi Statisztikai Hivatal felügyelőjének, hogy jól végezhesse el a reábízott feladatokat, állandóan dolgoznia kell politikai színvonalának és szakmai képzettségének emelésén, tanulmányoznia kell a marxi-lenini elméletet, a párt- és kormányhatározatokat, a politikai és közgazdasági irodalmat és tevékenyen részt kell vennie a társadalmi és politikai életben.

KOREN MIKLÓS:

A BERUHÁZÁSI STATISZTIKA NÉHÁNY KÉRDÉSÉRŐL

A beruházások a szocialista népgazdaságban döntő jelentőségűek. A beruházások üteme és méretei visszatükrözik a népgazdaság álló alapjainak szakadatlan bővítését, a népgazdaság új termelési struktúrájának megteremtését, a szocialista iparosítás folyamatát, az ország gazdasági erejének növekedését, valamint a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelkedését. Molotov elvtárs a beruházások egyik alapvető formájáról, az építkezéstről ezt mondotta: „Az építés kérdései nálunk mindig nemcsak gazdasági, hanem egyúttal politikai kérdések is voltak. Ez érthető is. A szocializmus holnapi napja mindenekelőtt attól az építkezéstől függ, amit ma végzünk. Az építkezés aránya és természete körüli küzdelemnek mindig mélyreható politikai jellege volt.“

A beruházások statisztikájának feladata az, hogy az állóalapok bővülését szemléltesse. Alapvetően vizsgálnia kell a beruházások terjedelmét, dinamikáját, összetételét, az egyes népgazdasági ágak közti megoszlását és az újonnan létesített objektumok teljesítőképességét.

Már a hároméves népgazdasági tervünkben is jelentős beruházásokat teljesítettünk. Különösen megnövekedett azonban a beruházások jelentősége az ötéves tervben. Az ötéves terv a népgazdaság bővítésére több mint 51 milliárd forintos beruházást irányoz elő. Ez a hatalmas összeg, amely népgazdaságunk egészséges fejlődésének következtében feltehetően emelkedni fog, feltétlenül szükségessé teszi, hogy folyamatos képet kapjunk a beruházások alakulásáról. Ez tette indokolttá a beruházások statisztikájának megszervezését.

A beruházási statisztikát a múlt év végén indította meg a Központi Statisztikai Hivatal. Addig csak a Beruházási Bank jelentései alapján pénzügyi vonatkozásaiban volt ismeretes a beruházások alakulása. Sem a beruházások műszaki megvalósulását, sem az üzembehelyezett kapacitásokat, sem a beruházások által a népgazdaság állóalapjaiban bekövetkezett mennyiségi és minőségi növekedést ennek alapján mérni nem lehetett. Éppen ezért a Népgazdasági Tanács 651/33/1950. számú határozatában a Statisztikai Hivatal feladatává tette, hogy „az 1950. év végén próbaképpen megindított beruházási statisztikát terjessze ki a népgazdaság egész területére, különös tekintettel a beruházások műszaki megvalósítására és üzembehelyezésére“.

Ahhoz, hogy a beruházási statisztika feladatát megoldhassa, világosan látnia kell a vizsgálat tárgyát, szükséges a beruházás fogalmának pontos ismerete.

Az Országos Tervhivatal elnökének 10 250/1950. (V. 29.) O. T. sz. rendelete a beruházás fogalmát így határozza meg:

1. A rendelet szempontjából beruházás:

A) a népgazdaság állóalapjainak növelése, melynek révén a bővített újratermelés megvalósul; közelebbről:

a) új termelőberendezések létesítése, ideértve az árueosztás és a közlekedés berendezéseit;

b) a meglévő termelőberendezéseknek az országos üzemi teljesítő-képességet növelő, vagy gazdaságosabb kihasználását eredményező bővítése és átalakítása, továbbá a jelentős minőségjavító berendezések létesítése;

c) a népgazdasági tervben előírt új termelőberendezések létesítését, valamint jelentősebb új termelési ágak bevezetését szolgáló és a laboratóriumi kísérletek méretét meghaladó kutatások és kísérletek;

B) a termelőberendezések pótlása;

C) a szociális és kulturális célt szolgáló létesítmények és azok berendezése, az ilyen létesítmények bővítése és egyéb középítkezések, az épületbővítést, átalakítást és újjáépítést beleértve.

A statisztikai megfigyelés tehát mindezekre — a fenti rendeletben meghatározott — beruházásokra kiterjed. Ugyanakkor nem öleli fel azokat a munkálatokat, amelyeket az amortizációs levonások terhére végeznek, vagyis a javítási, karbantartási s tatarozási munkálatokat, mivel ezek a népgazdaság állóalapjait nem növelik.

A beruházások összetétel és a végrehajtás módjai szerint lehetnek:

1. építkezési munkálatok. Idetartoznak az épületek és felépítmények építésével és kibővítésével kapcsolatos munkák;

2. berendezések beszerzése és felszerelése;

3. felszerelések, az alapvető eszközök állományába tartozó szerszámok és leltári tárgyak beszerzése;

4. az építkezési objektummal kapcsolatos tervezési, geológiai, kutató-és kísérleti munkák;

5. igás- és haszonállat-törzsállomány létesítése;

6. az állóalapok állományának növelésével nem kapcsolatos, de azokkal közvetve összefüggő egyéb kiadások (pl.: különféle technológiai kísérletek, kutatások).

A beruházások rendeltetésük szerint termelési és szociális-kulturális célokat szolgálhatnak. A termelési beruházásokhoz tartoznak az ipari, mezőgazdasági, szállítási és kereskedelmi vállalatok, valamint a posta-forgalom intézményeinek építése, illetve állóalapjainak kiszélesítése. A nem termelési rendeltetésű beruházásokhoz tartoznak a lakóház-, kórház-, iskola- és egyéb kulturális vagy szociális célt szolgáló építkezések.

A jelenlegi beruházási statisztika alapvetően a beruházások terjedelmére, ennek havi, negyedévi dinamikájára és területi megoszlására terjed ki. Ellenőrzi ezenkívül a beruházási terv teljesítését, vizsgálja — bár egyelőre korlátozott mértékben — az új, üzembelepő kapacitások termelésre való kihatását is. A beruházások teljesítésének ellenőrzése mind a pénzügyi, mind a műszaki előirányzat alapján történik.

A pénzügyi előirányzat és teljesítés ellenőrzéséül a Beruházási Bank felhasználási lapjai szolgálnak.

A műszaki előírányzat a beruházások műszaki megvalósításának ütemezését írja elő. A beruházások műszaki megvalósításának mérése nem könnyű feladat. Ez elsősorban a befejezetlen építkezés pontos felmérését, továbbá a gépbeszerzési tevékenység alakulásának ismeretét követeli meg. A havi adatszolgáltatásnál a műszaki teljesítésre vonatkozóan műszaki becslés szolgál alapul, azonban a nagyobb időtartamot magában foglaló adatszolgáltatásnál — a negyedévi és éves jelentéseknél — a pontos, munkanemenkénti felmérésen alapuló műszaki teljesítést jelentenek a beruházási tevékenységet folytató vállalatok, illetve közületek. Ennélfogva a negyedéves és éves adatszolgáltatás megbízhatóbb és kiterjedtebb, mert teljesen részletesen és pontosan mutatja a beruházások alakulását.

Mivel a beruházások nagyságát, megoszlását és a beruházásokkal tervbevetett kapacitásbővítést a beruházási tervek írják elő, a beruházási statisztikának alapvetően ezekhez a tervekhez kell igazodnia. A beruházási tervek általában meghatározzák a beruházás célját, a beruházás által megvalósítandó gazdasági, műszaki vagy egyéb feladatokat, megszabják a beruházás költségkeretét, a pénzügyi és egyéb műszaki előírányzat megvalósításának ütemezését. A múltban a beruházások körüli fegyelem hiánya abban is megmutatkozott, hogy számos beruházás megfelelő tervek hiányában indult meg. Az új tervében azonban egyetlen beruházás sem indulhat meg jóváhagyott tervek nélkül. A beruházások területén, melyek végeredményben népgazdaságunk évről-évre emelkedő, feszített termelési terveinek alapjául szolgálnak, rendkívül fontos a kötelező állami fegyelem betartása. A beruházási statisztikának ezért jelentős feladata a megvalósuló beruházások tervszerűségének mérése.

A beruházási terv egyik legfontosabb része a létesítendő objektum üzembehelyezésének és teljesítőképességének meghatározása.

Például a szénbányászatban a szükségletek felmérése után elkészített beruházási terv előírja a folyó évben üzembehelyezendő új aknák, tárnák számát, meghatározza az ennek révén várható széntermelés mennyiségét; az acéltermelés bővítésére irányuló beruházási terv megállapítja a felépítendő Martin-kemencék, elektromos kemencék számát, méreteit, a belépő kapacitás által termelhető acél mennyiségével együtt.

A népgazdaság többi ágában hasonló elveken épül fel a beruházási terv — megjelölve az új objektum természetes mértékegységben kifejezett teljesítőképességét, a kulturális és népjóléti intézmények beruházásainál a lakóházak, iskolák, kórházak meghatározó adatait (lakás területe, kórházi ágyszám stb.).

A beruházások megindulásakor az illetékes felügyeleti hatóság megállapítja a létesítmény elkészülésének időpontját. Ezen belül a vállalatokkal egyetértésben megállapítják a havi, negyedévi ütemtervet.

A statisztikának fontos feladata, hogy ellenőrizze az üzembehelyezési tervek teljesítését, kiderítse az attól való lemaradás okát. A beruházási statisztikai jelentésekben az adatszolgáltatók erre vonatkozólag részletes indokolást kell, hogy adjanak. A késedelmesen üzembehelyezett beruházás késlelteti a kapacitások kibővítését és ezzel komolyan akadályozhatja a termelés megtervezett felfutását. A havi, negyedévi üzembehelyezési ütemtervtől való eltérés módot ad arra, hogy az illetékes felügyeleti hatóság

menetközben operatívan beavatkozzék, ha nem látja biztosítottak a tervezett létesítmény üzembehelyezését az eredetileg előírt időpontra.

Az üzembehelyezett létesítmények statisztikai megfigyelésénél két mérőszám alkalmazható: egyrészt a fent megjelölt természetes mértékegységben és teljesítőképességben kifejezett meghatározás, másrészt az értékbeni kifejezés. Az üzembehelyezés értékben való kifejezése általános mutatószám, mely az üzembehelyezés folytán a népgazdaság állóalapjaiban bekövetkezett bővülést mutatja.

A jelenlegi feldolgozás globálisan az értékben kifejezett üzembehelyezést mutatja ki, továbbá az üzembehelyezett egyes létesítményeket természetes mértékegységben. Az üzembehelyezéseknek a termelés emelésében mutatkozó kihatását — a kapacitásbővülést — még nem szemlélteti a statisztika megfelelően. Ennek kimutatásához feltétlenül szükséges a beruházásban részesülő népgazdasági ág teljes kapacitásának ismerete. A beruházási statisztika legfontosabb feladata, az illetékes szervekkel szoros együttműködve, a beruházások által létrehozott termelőképeség bővülésének pontos kimutatása.

A beruházások irányításának és ellenőrzésének megkönnyítésére a Népgazdasági Tanács rendelete három csoportba osztja a beruházásokat. Az első kategóriába tartoznak az országos jelentőségű, a másodikba a jelentős és a harmadikba a helyi jelentőségű beruházások. A beruházási statisztika egységenként külön csoportosítja az országos jelentőségű és jelentős beruházások adatait, míg a helyi jelentőségű beruházások adatait a megyei tanácsok végrehajtóbizottságának statisztikai osztálya dolgozza fel és tervcímenként összesítve küldi meg a Központi Statisztikai Hivatalnak kiértékelés végett. A beruházási egység fogalma alatt az a létesítmény, vagy létesítményeknek összefüggő köre értendő, amelyek létrehozásával valamely beruházási cél részben vagy egészben megvalósul. A beruházások csoportosításánál igen jelentős a beruházásoknak a népgazdaság egyes ágai közötti megoszlásának kimutatása. Az ötéves terv egyik főkérdése az ország erőteljes iparosítása. A beruházások alakulása ennek megfelelően az ipar, azon belül a nehézipar jelentős bővülését mutatja.

Ezt követőleg a beruházásokat területi megoszlás szempontjából csoportosítják. Ismeretes, hogy a terv előírja az ipar decentralizálását. A beruházások földrajzi elhelyezése már világosan mutatja ezt a tendenciát.

Igen fontos az a csoportosítás, amely a beruházások üzembehelyezett részét tartalmazza értékben és természetes mértékegységben. Ez a csoportosítás utal arra, melyik népgazdasági ág milyen mértékben gyarapodott újonnan üzembehelyezett termelőeszközökkel.

Végül egy csoportosítás azt mutatja, hogy az egyes népgazdasági ágakban megvalósult beruházások milyen mértékű építkezést, gépi berendezést, stb. foglalnak magukba. Az építkezések mellett a gépi felszerelések bővítése, a nehéz munkák gépesítése beruházásaink gerincét képezik.

A beruházási statisztika begyűjtésének és feldolgozásának első tapasztalatai a beruházási tervezések bizonyos hiányosságaira is rámutatnak. Így: a statisztikai feldolgozásnál nehézségeket okozott az úgynevezett „tervcímrendszer“ fogyatékosága. Ha egy szénbányában nemcsak bányászati beruházás folyt, hanem óvoda építése is, ez ugyancsak szénbányászati

beruházásként jelentkezett, és nem volt pontosan megállapítható az országban létesülő óvodák, vagy egyéb kulturális, szociális jellegű építkezések száma.

Ezt a hiányosságot részben kiküszöböli az Országos Tervhivatal 1951. évre kidolgozott beruházási tervcímrendszere.

Ennek alapján már az egyes beruházási egységek egységsszáma világosan megmutatja, hogy a népgazdasági ágazatokban milyen jellegű beruházás folyik.

Az egyes vállalatoknál folyó beruházás beruházási egységsszámát a tervcél mutató megjelölésből, a vállalatnak a népgazdasági ágazatban elfoglalt helyét jelző számjelből, és a vállalatnak az „egységes vállalati számjelrendszer“-ben megadott számából alkotják.

Például a szénbányában a bánya bővítését célzó beruházás egységsszáma AA-011-el kezdődik, amelyből a két betű azt mutatja, hogy szénbányászati jellegű a beruházás, a három szám pedig megjelöli, hogy ez a munka szénbányában folyik. Ha ugyanebben a szénbányában egy óvoda építkezése van folyamatban, akkor ZA-011-gyel kezdődő egységsszámot kap a beruházás; ennél az egységsszámnál a két első betű óvodaépítést mutat és a számok a szénbányászaton történő beruházást jelölik meg.

Ugyanakkor nem teljes ez a tervcímrendszer sem. Azt, hogy a beruházásban melyik népgazdasági ág részesül, a három szám mutatja, viszont csak az újonnan felépített rovatrendszer utal arra, hogy miből áll ez a beruházás. (Magasépítés, mélyépítés, gépesítés, stb.) Amennyiben például egy szénbányászati vállalat a beruházás keretében irodagépet szerez be, és más beruházási tevékenységet nem folytat, ez csak az alrovatrendszerből tűnik ki, a népgazdasági ágat jelölő számok elé nem az irodagép beszerzésére utaló két betű, hanem szénbányászati tevékenységet jelölő két betű kerül.

*

A beruházásoknak ezeken az alapvető és általános célkitűzéseken kívül, melyekről említés történt, egyéb, népgazdaságunkban időszerű feladatokat is meg kell oldaniuk. A kormány felhívta a figyelmet arra, hogy a beruházások vonalán sok esetben nem érvényesülnek messzemenően a kötelező takarékosági elvek és nem ritka ezen a területen sem az állami fegyelem megsértése. Előfordul, hogy egyes vállalatok indokolatlan beruházások igényével lépnek fel, jóllehet minimális gépbővítéssel, észszerű szervezéssel ezek a beruházások elkerülhetővé válnának és jelentős összegek szabadulnának fel más, fontosabb területeken megvalósítandó beruházások céljaira.

E téren is iránytmutató a szovjet példa. Néhány héttel ezelőtt az urali gépgyár vezetősége úgy vélte, hogy felemelt tervét csak jelentős gépi beruházásokkal képes teljesíteni. Amikor alaposabban megnézték a gépkapacitás-kihasználást, kitűnt, hogy jobb szervezéssel, a gépek állásidejének tervszerű csökkentésével lényegesen jobban ki lehet használni a rendelkezésre álló gépeket. Ez a felismerés azt eredményezte, hogy új beruházások nélkül, észszerűbb munkamódszerekkel, jó megszervezéssel, a Sztahanov-mozgalom kiszélesítésével 20%-kal emelte a gépgyár termelését és ezzel teljesíteni tudta felemelt tervét.

A magyar népgazdaságban is komoly tartalékok vannak, amelyek sok esetben lehetővé teszik, hogy a termelési kapacitás újabb vagy nagyobb beruházás nélkül emelhető legyen. A beruházási statisztika értékes fegyver, ha helyesen, politikusan alkalmazzák a szükségtelen, a túlméretezett beruházások kimutatására, a szigorú takarékoság érvényesülésének vizsgálatára, a beruházások szétforgácsolása elleni küzdelemre.

Az 1951. évben megszervezett beruházási statisztika még sok nehézséggel küzd. Magán viseli az újonnan meginduló statisztika fogyatékoságait. Emellett azonban komoly lépést jelent előre, mert átfogó tájékoztatást nyújt a beruházások méreteiről, szervezetéről, pénzügyi és műszaki alakulásáról, valamint az üzembehelyezésről. A soronkövetkező feladat a beruházási statisztika továbbfejlesztése, hogy a beruházások által a népgazdaság egyes ágaiban bekövetkezett kapacitás kibővüléséről is részletes és pontos adatokat szolgáltatson.

*„A burzsoá közgazdaságtudomány lenini leleplezése“
címmel M. Rubinstein*

értékes cikkét közli a

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

most megjelent száma.

A tanulmány, Lenin tanításai nyomán, lerántja az álarcot a burzsoá közgazdaságtudomány hazugságairól, bebizonyítja tehetetlenségét, tudománytalanságát.

A TARTALOMBÓL:

- Friss István:** A szocialista iparosítás elvi kérdései.
Kukin: A szocialista iparosítás kongresszusa.
Berman: A népi demokratikus országok az 1951. év elején.
Szita János: Külkereskedelmünk helyzete és feladatai.
Goginova: Pártellenőrzés az ipari vállalatoknál.
Lengyelország hatéves népgazdasági terve.
Sándi Ottó: Növénytermelésünk helyzetéről.
Könyvszemle

Megrendelhető a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle kiadóhivatalánál, V, Kossuth Lajos-tér 13/15. Telefon: 114—615.

BÉRES ISTVÁN:

A MUNKABÉR KÖNYVVITELI ÉS STATISZTIKAI ELSZÁMOLÁSÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE

A Statisztikai Szemle 1950. évi októberi számában cikk jelent meg „Emeljük a statisztikai munka színvonalát“ címen. Ez a cikk részletesen foglalkozik a statisztika és könyvvitel kapcsolatával annak a vizsgálatnak eredményeként, amelyet a Központi Statisztikai Hivatal folytatott az I. félévi évközi eredménykimutatások és a statisztikai jelentések eltéréseivel kapcsolatban. A vizsgálat az anyagmentes termelési érték nagyságában levő eltérésekre terjedt ki.

A Statisztikai Hivatal ezt a vizsgálatot most a munkabérialap összehasonlítására terjesztette ki. Ennek során a statisztikai jelentés és a könyvvitel adatai között a multkorihoz hasonló eltérésekre jutott.

Az eltérések indokolásából megállapítható, hogy egyrészt ismét abból származnak, hogy elvi különbségek vannak a statisztika és könyvvitel között, másrészt pedig abból, hogy a vállalatok a könyvvitel és a statisztika hivatalos rendelkezéseit nem tartják be.

Az elvi eltérések a munkabérialap statisztikai és könyvviteli úton való elszámolásánál a következők:

1. Az 1950. évi Kötelező Általános Ipari Számlakeret módot ad a vállalatoknak a szerszámhasználati díj elszámolására. Abból kiindulva, hogy a szerszámhasználati díjat a munkások kapják, a szerszámhasználati díjat a munkabérialaphoz számította, pontosabban az 5416-os alszámlán kellett elszámolni. Valójában ennek semmi köze a teljesített munkához és a munkabérialapot nyilvántartó 54-es számlacsoporthoz sem. Az eltérések egyik elvi természetű oka tehát ez, mert a statisztika — helyesen — nem a munkabérialapnál tartja nyilván. Az 5382/1950. O. M. B. sz. rendelet kimondotta, hogy szerszámhasználati díjat kifizetni 1951-ben nem szabad, ez alól csak kivételes esetben a szakmai minisztérium előterjesztésére az O. M. B. adhat felmentést. Hiányossága az új KÁLISz-nak, hogy nem jelölte meg azt a számlát, amelyre az esetleg engedélyezett szerszámhasználati díj könyvelendő és így félt, hogy a vállalatok a tavalyi gyakorlatnak megfelelően a könyvvitelben újra a munkabérialaphoz számítják.

2. Elvileg eltért az 1950. évi KÁLISz-ban a könyvvitel a statisztikától a felmondási időre járó munkabér elszámolásánál. Az 1950. évi KÁLISz előírja, hogy az 5663-as alszámlán kell nyilvántartani a felmondási időre járó béreket, valamint a végkielégítéseket, ha mögöttük teljesítmény áll. A statisztika ezt helyesen a munkabérialapnál tartja nyilván. 1951-ben a KÁLISz ezt a hibáját kiküszöbölve, a felmondási időre járó béreket a megfelelő állománycsoport munkabérialapján tartja nyilván.

3. Harmadik elvi eltérés a szabadságidőre járó bér, a bányászok illetményesenének értéke, a fizetett ünnepnapra eső tényleges bér elszámolá-

sával kapcsolatos. A könyvelés ezt ú. n. „csöpögtetve“ számolja el, vagyis úgy, hogy a fent említett címen kifizetett összeget 12 részre osztja és a tárgyhóra költségként csak $\frac{1}{12}$ -ét számolja el. A többit átmenő tétalként kezeli. Ez alapján helyes, mert a dolgozók szabadságot és az illetmény-szenet az egész évi munkájuk bérjárulékaként kapják, tehát ez az egész évet kell, hogy terhelje. A Szovjetunióban például szintén az egész évre számolják el a szabadságpénzeket, oly módon, hogy az egész évre kifizetésre kerülő szabadságidőre járó bérek $\frac{1}{12}$ -e a norma, ez kerül havonta elszámolásra; ha a tényleges kifizetés ennél több, vagy kevesebb, az eltérés átmenő mint aktiva vagy passzíva került át a következő hónapokra. Az egész évben kifizetett és a tervév elején megállapított összeg különbsége az évi ráfordításokat korrigálja. A statisztika a könyveléstől eltérően a ténylegesen kifizetett munkabérialapot tartja nyilván. Erre azért van szükség, mert a dolgozók átlagkeresetének alakulását csak a ténylegesen kifizetett munkabér alapján lehet kiszámítani. Az 1951. évben megindítandó önköltségstatisztikában azonban ugyancsak az ütemezett, tehát a könyvelésben elszámolt bérköltséget kell figyelembe venni. A kétféle adat közti eltérés úgy hidalható át, hogy a könyvelés által fent említett formában módosított munkabérialap és a ténylegesen kifizetett munkabérialap közti eltérést (plusz vagy mínusz) a statisztikai adatszolgáltatásban külön ki kell mutatni.

*

Az eltérések másik csoportja abból adódik, hogy a vállalatok az érvényben levő rendelkezéseket még mindig nem tartják be maradéktalanul. Nincs még meg minden vállalat vezetőségében az a felelősségtudat, amely a számvitel megkívánt pontosságához szükséges. Az egyéni felelőség nem következetes keresztülvitele folytán hiányos a rendelkezések végrehajtásának ellenőrzése és az észlelt szabálytalanságok elkövetőinek felelősségrevonása is. Így történhet meg, hogy a Budapesti Szerszámgépgyár főkönyvelője az 54-es számlacsoportban, tehát a munkabérialapnál tartja nyilván az iparostanulók étkeztetési költségeit, noha a Kötelező Általános Ipari Számlakeret világosan megjelöli, hogy az ilyen természetű költségeket az 52-es számlacsoportba kell könyvelni. A Zuglói Gépgyár statisztikusa nem számolja a munkabérialaphoz a külső szakértők díjazását, bár az utasítás mint állományon kívüli személyzet bérialapját tartja nyilván és munkabérialap végösszegéhez hozzáadja.

Bosch Róbert kft. statisztikusa az ügyvédi tiszteletdíjat nem számolja a munkabérialaphoz. A Tatabányai Cement- és Mészművek főkönyvelője a munkabérialaphoz számítja a védőételt, annak ellenére, hogy azt közvetett anyagfelhasználásként kell előírás szerint elszámolni (52. számlacsoport). A statisztika viszont a nyári szünetben foglalkoztatott gyakorlatosok fizetését nem adta a munkabérialaphoz, bár a kérdőívhez mellékelt utasítás ezt kötelezően előírja.

Átnézve azokat az indokolásokat, amelyeket részben a vállalatoktól közvetlenül kaptunk, részben a Központi Statisztikai Hivatal revizorai jelentettek, az ilyen és hasonló hibák egész tömegét lehet felsorolni.

Ahhoz, hogy az 1951-es tervév fokozott feladatainak ezen a téren is eleget tegyünk, szükséges e hiányosságok kiküszöbölése. Segítségünkre van ezen a téren is a Szovjetunió élenjáró gyakorlata, mely népgazdaságunk, komoly problémáinak megoldásában megmutatja a helyes kivezető utat.

HOZZÁSZÓLÁS

Az üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában

Az üzemi statisztika kezdetben nem részesült barátságos fogadtatásban és találó hasonlattal kifejezve, a vállalat mostohagyermeké volt. A statisztikus fáradságos munkájának termékeit teljes részvétlenséggel és lekicsinyléssel fogadták, melyből olykor még egy jó adag gúny is kiérezhető volt. Így, többek között, meglehetősen idegenkedést tanúsítottak a statisztika adatainak operatív intézkedések céljaira való felhasználása iránt. Az idegenkedést az adatok állítólagos megbízhatatlanságával magyarázták, bár ezt megokolni vagy bebizonyítani sohasem tudták. Ennélfogva, ha olykor valamely adatra szükség volt az üzemben, akkor azt szándékosan nem a statisztikustól kérték, hanem egyéni elgondolások alapján adatgyűjtéseket rögtönöztek, melyek során a sebtében összehalmozott adatokból igyekeztek a lényeget kihámozni.

Ez az időszak volt az üzem életében a kontárstatisztikák virágkora és szomorú az a tény hogy az üzem vezetői az ilyen rögtönzött adatgyűjtés „eredményeit” megbízhatóbbnak tartották, mint a statisztikus kellő gyakorlati és elméleti ismerettel összegyűjtött, ellenőrzött és rendszerbe foglalt adatait. Ilyen sivár kezdet után a statisztikus számára nem sok jóval kecsgetett a jövő. Ezért a statisztikusnak saját magának kellett megteremtteni azt a lehetőséget, hogy a vállalatvezetés az üzemi statisztika adatait operatív intézkedések céljaira használja fel. E célból ötirányú tevékenységet kell folytatni:

1. Bebizonyítani azt, hogy az üzemi statisztika felépítésénél, rendszerénél és ellenőrzési lehetőségeinél fogva mindenkor pontos és megbízható adatokat képes szolgáltatni.

2. Üzemen belül kontárstatisztikák fokozatos felszámolását elősegíteni oly módon, hogy a rögtönzött adatgyűjtések

megbízhatatlanságát és rendszertelenségét bebizonyítjuk.

3. A vállalatvezetés figyelmét felhívni, hogy az üzemi statisztika jó belső szervezése és az ezzel együttjáró fürgesége folytán sokkal hamarabb tud áttekintő vagy részleges adatokat szolgáltatni, mint a vállalat más szervei (üzemgazdagság, bérkönyvelés, stb.). Így a vállalatvezetés egészen friss adatokkal dolgozhat.

4. A műszaki és adminisztratív vezetőkkel megismertetni azt aényt, hogy az üzemi statisztika világos, kifejező, rendszerénél fogva annak megértése különösebb ismereteket nem kíván, tömörsége folytán pedig áttekinthetőbb az üzemkönyvelés bonyolult rendszerénél.

5. Megismertetni azt, hogy az üzemi statisztika az adatokat nemcsak folyamatosan följegyzzi, hanem az egyes időszakok adatai között összehasonlításokat is végez, továbbá az adatok okozati összefüggéseit is kikutatja és azokat ki is mutatja.

A fentebb vázoltak sikeres végrehajtásához feltétlen szükséges, hogy a statisztikus megfelelő műszaki, adminisztratív és szervezési ismeretekkel is rendelkezék, a statisztikai ismereteken felül. Ezeket az ismereteket vállalaton belül a statisztikusnak saját magának kell megszereznie, mégpedig oly mértékben, hogy az üzemi élet minden kérdésében kellő jártassággal bírjon, mert csak ilyen felkészültséggel lehet az adatok közötti összefüggéseket meglátni és kimutatni. Ily módon biztosítható, hogy az üzemi statisztikus gyakorlati sokoldalúsága révén a számszerű adatokat tartalommal is meg tudja tölteni és a vállalatvezetés hasznos és megbecsült segítőtársa lehet.

Az előbb felsorolt feltételeket vállalatunknál már legnagyobb részt megte-

remtettük és ennek folyományaképpen a vállalatvezetés mind gyakrabban használja fel az üzemi statisztika adatait operatív intézkedéseikhez. Hogy milyen

jelentős szerepet tölthet be az üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában, azt a továbbiakban vázolom, kiemelve egy néhány gyakorlati tapasztalatot.

I. Üzemi statisztika a termelés irányításának szolgálatában

A szocialista tervgazdálkodásra való áttérés magával hozta a termelés meghatározott időszakokban való felmérésének feltétlen szükségességét. E feladat ellátására a vállalaton belül az üzemi statisztika hivatott. Az üzemi statisztikát eme hivatásánál fogva találónan nevezhetjük a vállalat idegrendszerének, mely a termelésben bekövetkezett bármely rendellenességre azonnal reagál.

Az üzemi statisztika ezirányú működésének alapjait azzal kellett megteremteni, hogy a vállalat meglehetősen szerteágazó termelését egy meghatározott rendszerbe illesszük be és az ezzel kapcsolatos új fogalmakat és elnevezéseket közismertté tegyük, mind a műszaki, mind az adminisztratív vezetők körében. Ezen a téren igen sok megnevezéssel találkozunk, mely csupán a régi elnevezésekhez és csoportosításokhoz való indokolatlan, merev ragaszkodásból származott, de a türelmes munkának itt is megvolt a sikere.

Az üzemi statisztikának a termelés irányításában nemcsak formáságokat megváltoztató szerepe van, hanem eredményei más, gyakorlati téren is kimutathatók. A statisztikus a vállalat termelési eredményeinek összeállításánál csak a teljes elkészült termékeket részletezi ki cikkenként, befejezetlen termékek állománykülönbséget pedig összevontan mutatja ki. Mivel a tervhez való viszonyítás is ily részletességgel történik, a vállalatvezetés is fokozottabb figyelmet fordított a készárutermelés ütemezésére és gyorsítására. Míg a múltban kizárólag a szállítási határidő volt az irányadó a termelésre, most már tekintettel kellett lenni arra is, hogy az egyes hónapok végéig minél több termék érje el a teljes elkészültség fokát, mert ezáltal a havi gyáripari statisztikában kedvezőbb értékek jelentkeztek. Ez a hónapok közötti ütemeződés a termelés bizonyos fokú átszervezését tette szükségessé, melynek eredménye nem csupán a gyáripari statisztikában, hanem a gyártmányok átfutási idejének alapos le-

rövidítésében és a forgóeszközök forgási sebességének gyorsításában, tehát üzeme-gazdasági vonalon is jelentkezik.

Egy igen jellemző példát említek meg a statisztikának termelés irányításában betöltött fontos szolgálatának dokumentálására. 1950. január 1-től a gyáripari statisztikában, a múlt gyakorlataival szemben a CG—04 Autókláv cikket csak akkor mutattuk ki termeléként, ha az egyes autóklávok valamennyi alkatrészét bezománcolták. Ilymódon az autóklávok termelési értékben mutatkozó átmeneti csökkenés arra késztette a vállalatvezetést, hogy a gyártás jobb megszervezésére intézkedéseket tegyen. Így a nyersgyártásnál és a zománcozásnál bizonyos ütemezést vezettek be, hogy a tárgyó végéig minél több autókláv valamennyi alkatrésze be legyen zománcozva és a gyáripari statisztikában kimutatott termelési érték növekedjék. Ezáltal felszámolták az autókláv gyártásnál mutatkozó tervszerűtlenséget, megszüntették a zománczó műhelyben lévő szűk keresztmetszetet és végül pontosan felmérhetővé vált az autóklávgyártásunk havi kapacitása is.

Az üzemi statisztika vízóragyártásunk terén is indítóokat szolgáltatott a szűk keresztmetszet felderítéséhez. Ugyanis ez év elején a vízórában ismételtelen nem értük el a tervszerinti előirányzatot és a havi gyáripari statisztikának állandó szépséghibája a vízóragyártás volt. A statisztikus e tényre nyomatékosan felhívta a vállalatvezetés figyelmét, hozzáfűzve azt is, hogy nem elég a tervet globálisan teljesíteni, hanem részleteiben is kedvező tervteljesítést kell elérnünk. Ezt a közlést nemsokára intézkedés követte, felderítették a vízóra összeszerelésénél lévő szűk keresztmetszetet és szintén a statisztika által kimutatott kapunbelüli munkanélküliek átirányításával és betanításával e nehézségeket fel is számolták. Azóta vízóragyártásunk mindig teljesíti tervét.

Mivel az üzemi statisztikában az előirányzattól való lemaradást esetről-esetre

kimerítően kell indokolni, a statisztikus eme indokolások megszerzése során, szinte keresztmetszetben látja az üzem termelését. Ilymódon kiváló gyakorlati ismereteket szerezvén, hasznos segítségére lehet a vállalatvezetésnek a termelést gátló valóságos okok felderítésében. A valóságos szót szándékosan használtam, mert előfordulhat az is, hogy a statisztikust a valóság elkenődésével téves ösvényekre is vezethetik. Egyik hónapban öntödénk termelésével jelentősen lemaradt. A kapott indokolás szerint a lemaradás oka: anyaghiány. Mivel a statisztikának nem szabad egyetlen helyről kapott adatokra felépülnie, megkérdeztük a fémraktárt is, hogy miért nem kapott az öntöde a kérdéses hónapban elég anyagot. A fémraktár válasza rövid, de világos volt: az öntöde minden anyagot megkapott, amit csak igényelt. Természetesen most tovább bonyolítottuk a szálat és most az öntödétől tudakoltuk a lemaradás okát. A műhely most már állítólagos rendeléshiányra hivatkozott, amit megcáfolt az eladási osztály és a gyártásintézőség értesítése, amely szerint az öntöde el van halmozva megrendelésekkel. Végül is kiderült a lemaradás valódi oka: az öntöde a szériás megrendeléseket helyezte előtérbe, míg a kisebb darabszámú megrendelések háttérbe szorultak. Ugyanis a munkások húzódoztak a darabos munkától azzal az indokkal, hogy azon nem lehet keresni, a művezető pedig idegenkedett a népszerűtlen kérdés felszámolásától. Ezeket a körülményeket tüstént a vállalatvezetés tudomására hoztuk és sürgős intézkedéssel e ferde helyzetet megszüntették. E példából is látható, hogy egy statisztikai adat, kellő leleményességgel párosulva, a vállalatvezetés számára értékes szolgálatot tehet.

Az eddig felsoroltak csak csekélyebb jelentőségű tények, a statisztika igazi nagy hivatása a terv ellenőrzése és a termelés alakulásának regisztrálása mellett. Minden vállalat előtt meghatározott időszak alatt elrendelő cél: a tervben kitűzött feladat megvalósítása. Ennélfogva a vállalatvezetésnek állandó tájékozottsággal kell rendelkeznie a termelésnek a mindenkorai tervhez viszonyított állásáról. Külön megkövettség még az is, hogy az adatok még a tervidőszak lezáródása előtt rendelkezésre álljanak, hogy a vál-

latvezetés az esetleg szükséges intézkedéseket még megtehesse. Ezt a feladatot az üzemi statisztika egy kis ötlettel maradéktalanul meg tudja oldani.

A havi operatív terv teljesítésének menetközben való ellenőrzése céljából kizárólag belső üzemi használatra, félhónaponként is végzünk részletes kiértékelést és a vállalatvezetés már minden hó 17-én birtokában van azoknak az adatoknak, melyek az első 15 nap termelését a félhónapra eső tervfeladatokhoz viszonyítják. Ilymódon a vállalatvezetésnek még két hét áll rendelkezésére, hogy az esetleges lemaradásokat a hónap végéig az üzemrészsel behozhassa.

A negyedévi operatív tervek ellenőrzése céljából az egyes hónapok termelési feladatait vonjuk össze és ilyen módon lehetségessé válik a negyedév hátralévő időszakában még megvalósítandó feladat, mely a havi operatív tervek készítésénél kiválóan hasznosítható.

Az ötéves terv teljesítésének szemmel tartására cikkelemként mutatjuk ki a vállalat termelését (mennyiségben, folyóáron és terváron), az év kezdetétől az egyes hónapok adatainak összehasonlása révén. Eme összevont adatok alapján az év bármely hónapjában meg tudjuk állapítani, hogy valamely cikkből vagy cikkelemből, illetve az összertermelést tekintve, milyen arányban teljesítettük már az éves tervet. Ennek különös jelentősége van a tárgyév utolsó negyedében, amikor a terv befejezésének időpontját kell meghatározni. Ilyen esetben még egy hónapnál, vagy félhónapnál is rövidebb időközökben végrehajtott kiértékelés adatait, hozzászámítva az éves kimutatás adataihoz a vállalatvezetés számára pontosan kimunkálható, az éves terv befejezésének időpontja, illetve az éves terv befejezéséhez még hátralévő feladatok. A vállalatvezetés természetesen két kézzel kap a részletekig menő, pontosan kimunkált adatok után, melynek ismeretében az intézkedéseket megteheti. Itt világlik ki legjobban a statisztika fürgeségében rejlő ama adottság, hogy a termelés vonalán az eseményeket követni képes és azoktól időben nem szakad le. Ezt a körülményt a statisztikus a statisztikának üzemen belüli megbecsülése céljából a maga javára kamatoztathatja.

A termelési eredmények regisztrálása is hatékony segítséget nyújthat a vál-

latatvezetésnek a termelési kérdések vizsgálatához. Az üzemi statisztikának ilyen irányú tevékenysége kétféle lehet:

1. A termelési eredményeknek kronológikus feljegyzése meghatározott időszakonként részletesen és összevontan.

2. Egyes időszakok termelési eredményeinek összehasonlítása egy másik időszak eredményeivel, akár részletesen, akár csoportosítva, vagy akár globálisan is. A kronológikus feljegyzés a termelési munkalapok adatainak táblázatba való foglalásából és az ehhez kapcsolt grafikus ábrázolásból áll. Ebből megállapítható, hogy valamely cikkből mely időszakban termeltük a legtöbbet, illetve, mikor volt a termelés a mélyponton. Ha a termelés emelkedésének, illetve csökkenésének a legjellemzőbb okait is regisztráljuk, akkor sűrítve megtalálhatjuk a termelést előmozdító, illetve hátráltató okokat (szezonzjelleg, tervszerűtlen, nagymértékű szabadságolás, munkakerővándorlás, megbetegedések nagy száma, vagy a kétlaki vidéki munkások, stb.), melyet a tervezésnél kiválóan hasznosíthatunk. Így ugyanis előttünk áll egy gyakorlati tapasztalat, hogy mely időszakban milyen melléktényezőkkel kell számolni.

Az összehasonlítható feljegyzéseknél, mint a neve is mutatja, az egyes időszakok termelési eredményeit egy másik időszak eredményeivel szembeállítva, megállapíthatjuk a fejlődést, vagy egy helybentopogást, illetve a legrosszabb esetet is fölemlítve, a visszafejlődést. Ilyen összehasonlító kimutatást még csak az egyes hónapok között végzünk, mikor megállapítjuk, hogy valamely cikkelem-ből a tárgyó termelése hány százaléka az előző hó termelésének. Most fogunk rá-
térni a negyedéves összehasonlításra, hogy a fejlődést hosszabb időszakra vonatkoztatva is megállapíthatassuk. Az évek közötti összehasonlítás a változó tervmethodika miatt még megoldatlan probléma.

Külön említést érdemel a termelékenységi mutatószámok kiszámítása és folyamatos vezetése, mely egy vállalat termelésének eredményességét egyetlen adatban sűríti össze. Gyakorlatban azt az elvet követi, hogy túlsok termelékenységi mutató számítása felesleges, sőt hátrányos is, mert a vállalatvezetésnek módja és lehetősége van a „válogatásra“.

Ugyanis a termelékenység emelkedésének azt a mutatót választanák ki, amely számszerűleg a legnagyobb emelkedést mutatja, viszont a termelés csökkenésénél, természetesen, azt a mutatót emelne ki, amelyik számszerűleg a legkisebb csökkenést tökrözi vissza. A sok mutató közül a válogatás lehetősége az eredmények túlbecslését, illetve a hibák némi elkendőzését vonná maga után. Kevés, de jól megválasztott mutató megválasztása esetén a vállalatvezetésnek mindenkor a tényekkel kell szembenéznie, mert nem választhat a „jó, jobb és legjobb“, illetve a „rossz, rosszabb és legrosszabb“ mutatók közül. Ilyen elvek alapján vállalatunknál jelenleg csak háromféle mutatót számítunk, melyek teljesen elégségesek a vállalaton belül az ilyenirányú kívánságok kielégítésére.

Természetes az is, hogy az ilyen adatoknak nem szabad a statisztikus íróasztalában szunyjadnia, hanem sokszor még hivatlanul is kilincselni kell velük a vállalatvezetőnél. De még a legjobban kigondolt termelékenységi mutató is csak holt szám, ha nem ad életet belé az okozati összefüggések alapján felderített kimerítő indokolás. A termelékenység emelkedését, vagy csökkenését soha sem szabad csak általános fogalmakkal meghatározni, hanem itt alapos és részletekbe menő munkát kell végezni. A vállalatvezetés a részletes indokolásokat ismerve, mindjárt megtudja azt is, hogy a termelékenységi mutató emelkedése az üzem jó munkájának, vagy pedig egy külső tényezőnek (új bérrendszer, normarendezés, stb.) következménye-e, illetve a termelékenység csökkenése milyen okok miatt következett be, tehát milyen téren kell a bajokat orvosolni.

Az egyéni és átlag-teljesítményszázalékok kimutatása révén a normák helyességének figyelése, valamint a munkaverseny lendületének szemmel tartása válik lehetővé, de ezek a tevékenységek vállalatunknál a normairóda, illetve a versenyfelelős feladatai s nem szándékozom az ő működésük területén kalózkodni.

Az üzemi statisztikának a termelés irányításában betöltött szerepét még tovább lehetne taglalni, de ezek már lényegükben apróbb szolgálatok, ezért azoknak felsorolását nem tartom szükségesnek, hanem áttérek az üzemi tevékenység másik fontos területére, az adminisztrációra.

II. Az üzemi statisztika az adminisztráció szolgálatában

Az üzemi adminisztráció legtöbb ágazatához közvetlenül, vagy közvetve kapcsolódik az üzemi statisztika és ez az összefüggés bizonyos együttműködés, illetve egymásrautalás kifejlődését eredményezte. Itt fordulópontot jelentett az 1950. év januárjától bevezetett új statisztikai rendszer, melynek sokirányú követelményei a régebbi rendszerű vállalati adminisztrációt teljesen felkészületlenül érték. Nyugodtan állíthatjuk, ez az időszak volt a statisztika hőskora, mert minden a statisztikában már az új rendszer szerint kellett adatokat szolgáltatnunk, ugyanakkor a vállalati adminisztráció megfelelő átállítására nem történt intézkedés, vagy ha némely részletben történt, az nem mindenben felelt meg a statisztika céljainak. Ilymódon a statisztika és az adminisztráció együttműködését a szakmai sovínizmus szelleme váltotta fel. Ilyen kezdet után a statisztika nem nagyon lehetett az adminisztráció szolgálatára, mert a statisztikus állandóan módosításokat, új szervezetteket kért, viszont a szolgáltatott adataival a vállalatvezetés, az új rendszer miatt, hadilábon állt. Hogy milyen nehézségeket okozott a fizikai és szellemi munkavállalók fogalma helyett az új állománycsoport-fogalmakat népszerűsíteni, azt külön leírni, azt hiszem, nem is kell. Lassú, kitarató munkával sikerült az új fogalmakat némileg megismertetni és csak azután indult meg, eléggé vontatottan, a statisztikai adatoknak üzemi adminisztratív felhasználása.

Még ebben a küzdelmi időszakban is érezte hatását a statisztika az üzemi adminisztrációban. Ugyanis a munkaidőre és munkabérre vonatkozó munkalapok vezetése az adatok nagyarányú kirészletezését tette szükségessé, mely adatokat az üzemünkben használatos előírásoknak meg nem felelő bérlistákból nem gyűjthettünk ki. (Itt megjegyzem, hogy vállalatunknál a béradatokat nem a bérosztály, hanem a statisztikusok gyűjtik ki.) Ennélfogva az adatokat az egyéni bérelszámolási lapokból kellett megszereznünk, így az adatgyűjtéssel egyidejűleg a statisztikus a bérelszámolás technikájából igen alapos ismereteket szerzett, melynek birtokában a bérelszámolással kapcsolatos statisztikai követelményeket

mindig pontosan meg tudtuk határozni, rámutatva a bérelszámolás laza ellenőrzése folytán keletkezett igen komoly hiányosságokra is. Ezeket a hiányosságokat nem takargattuk, hanem konkrét adatok közlésével a vállalatvezető, valamint az adminisztrációs vezetők figyelmét felhívtuk a hibákra és az abból eredő következményekre is. Így például egy negyedik év legjellegzetesebb bércsalásait, a legkirívóbb hibákat feljegyeztük és többoldalas jegyzék kíséretében adtuk át a vállalatvezetésnek. Hogy ez a jegyzék mit tartalmazott, azt most nem részletezem, de akadt közte 20,86 forintos órakeresettel elszámolt selejtválogatás, regieidőkkel való féktelen visszaélés, norma nélkül teljesítménybérben kifizetett munkák, művezetők által adományozott mutatószámok, mutatószámok bérben elszámolt sporttelep gondnok, stb. Vállalatunknak a hiányosságokért nem hibáztatható új vezetősége természetesen nem kívánta ennek az állapotnak továbbfolytatását és a statisztikusok által közölt adatok birtokában érélyes intézkedéseket tett a gyászos örökség azonnali felszámolására. Ez a példa is igazolja, hogy a nyitott szemmel végrehajtott adatgyűjtés, egy kis tetterekészséggel, hasznos szolgálatot tehet a vállalatvezetésnek még olyan téren is, mint az adminisztráció.

Szintén a statisztika volt a felderítője annak, hogy igen sokszor mi rejtőzött a magas teljesítményszázalékok mögött. Feltűnt, hogy a teljesítményszázalékok rohamosan emelkednek, vele együtt nőtt a kifizetett munkabér is, ezzel szemben a termék érték fokozatosan csökkent. Ez a körülmény statisztikai szemszögből nézve elképzelhetetlen, tehát meg kellett vizsgálnunk, milyen módon születtek a magas teljesítményátlagok. Megfigyelésünk hamar sikerre is vezetett. Megállapítottuk, hogy számos dolgozó a produktív munkával eltöltött idejét szándékosan kevesebbe mondotta be és az így keletkezett időhiányt regie munkák bemondásával pótolta. (Hogy szebb legyen a kép, e regiemunkára is megkapta a produktív munkával elért teljesítményszázalékot). Így természetesen az utalványozott idő és a ténylegesnél jóval kevesebbe bemondott teljesített idő arányából magas teljesítményszázala-

lékok születtek, s mivel akkor még időnormával való elszámolás volt, így a kifizetett bér is alaposan felduzzadt. A statisztika vészharangja megkondult és az ilyen bemondásra történő regiemunkák elszámolásának is hamarosan befellegzett, mert most már a regiemunkákra is külön munkabéruktalványt kell kiadni.

A statisztika támogató szerepéről a bérkérdésben ízelítőül talán elég ennyi. Most térjünk át a létszám- és munkaerőnyilvántartás kérdésére. Itt úgy szólván a semmiből kellett a statisztikusnak legalább csak annyit megteremteni, hogy e téren egyáltalán működni tudjon. A meglévő elavult létszámnyilvántartási rendszer egyáltalán nem volt beilleszthető a statisztika fejlett rendszerébe, mert egyrészt nem volt állománycsoportokra bontva, másrészt pedig az állománybantartás és az állományból való törlésnek a Statisztikai Hivatal által meghatározott feltételeit nem tartották be. Így a statisztikusnak magának kellett az állománycsoportokra való bontást olyképpen végrehajtania, hogy arról az adminisztráció mitsem tudott. Ezt követte az M. 1. munkalapok vezetésének megszervezése az előírásoknak megfelelően. Ma már az a helyzet a vállalatunknál, hogy létszámadatokat csaknem kizárólag a statisztikusok szolgáltatnak mind a felügyeleti hatóságoknak, mind a vállalatvezetésnek. Jövőre nézve pedig tervezük, hogy az újonnan szervezett munkaügyi osztály veszi át a helyes létszámnyilvántartás szerepét a statisztikusok ezirányú gyakorlati tapasztalatainak átadása révén.

A kapunbelüli munkanélküliség kérdése is az üzemi statisztikán keresztül került napirendre. Ugyanis 1949. évben a tervszerűtlen tömeges szabadságolások révén kiesett munkaerők pótlására új munkaerőket vettek fel és a szabadságolási csúcsidőszak lezajlása után e két létszám a gyárkapun belül találkozott. A statisztikában e létszámfelduzzasztás a termelési érték növekedésében nem jelentkezett, amely körülmény a kapunbelüli munkanélküliség csálhatatlan jele. Ezt a tényt idejekorán a vállalatvezetés tudomására hoztuk. A statisztika helyes meglátását a jelenlegi helyzet fényesen igazolja, midőn

a létszám a multhoz képest kb. 260 fővel csökkent és e létszámcsökkenés ellenére is a termelési érték emelkedett, tehát vitathatatlan, hogy ez a termelésben egyáltalán nem hiányzó 260 fő csak a kapunbelüli munkanélküliek seregét alkotta.

Az üzemi statisztika a vállalat munkavállalóinak állománycsoportokra való bontásával élesen elhatárolta a termelésben közvetlenül vagy közvetve résztvevőket a termelésben részt nem vevőktől és ezáltal az eddig soha fel nem mért improduktív létszám napfényre került. Ilyen módon a vállalatvezetésnek módjában áll eme improduktív létszámnál mutakozó esetleges túlméretezettséget idejekorán megakadályozni.

A hiányzások terén az M. 1. munkalap bevezetése előtt a vállalatvezetés sohasem kapott összefogó képet sem az összes hiányzások számáról, sem pedig a hiányzási okok kirészletezéséről. A vállalaton belül fellelhető volt ugyan a napi jelentés kezdetleges formája, de ez nem terjedt ki az egész vállalatra, csak egyes műhelyekre és megbízhatóságukhoz is kétség fért. Az M. 1. munkalap bevezetése szükségessé tette a hiányzási okok kirészletezését és így a művezetők kénytelenek voltak a hiányzásokkal behatóbban törődni. Ilyen módon váltak ismeretessé a „szombatisták“, az „időzített betegek“ és a távolmaradások megokolásának széles skálái. A statisztikus a hiányzási okokat személyek szerint kérte és ez alól a művezető nem talált kibúvót. A mulasztott napok számának esetleges ugrásszerű emelkedését a vállalatvezetésnek feltétlenül jelenteni kell, különösen a III. negyedévben, hogy az ily módon mutakozó létszámkieséseket a szabadságok óvatosabb engedélyezésével ellensúlyozni lehessen.

A munkaerőnyilvántartásnak az Egyes Foglalkozási Jegyzék szerinti megszervezése még csak most folyik az újonnan szervezett munkaügyi osztályunk keretében. Egy ilyenirányú, egyéni elgondolás alapján összeállított napi jelentés már régóta fut a vállalaton belül. A statisztikusnak kellett bezobonyítani, hogy ez a napi jelentés, az üzembenbelüli kontárstatisztikának tipikus példája megérett a kimúlásra, mert a sok adathalmaz mellett a lénye-

get nem lehet belőle kihámozni. Így többek között e napi jelentésből nem lehet meghatározni azt a „csekélységet”, hogy az egyes szakmából hány fő van az üzem állományában. Tehát a vállalatvezetésnek a statisztikus jóakarátú javaslatára kellett hallgatnia. Az előírászerinti munkaerőnyilvántartás megszervezéséhez a statisztikus átadja gyakorlati tapasztalatait és helyi ismereteit, továbbá a megszervezés technikai lebonyolításában tevékenyen résztvesz annál is inkább, mert a munkaerőnyilvántartásnak teljesen egybehangzónak kell lennie a munkaerőterv felépítésével. A közös munkának eredménye, egy szabályszerűen megalkotott munkaerőnyilvántartás a vállalatban belüli munkaerőgazdálkodás alappillére lesz.

Az üzemi statisztika sohasem pihenhet, ha hivatásérzeténél fogva segítőtleg akar közreműködni az üzemi adminisztrációban. Állandóan tájékozódva kell lennie az új, adminisztratív vonatkozású rendeletekről, amelyeket az üzemben való bevezetésük előtt meg kell vizsgálni, hogy mennyiben érintik az üzemi statisztikát. Így a statisztikus a helyi részletintézkedések kiadása előtt meg tudja határozni a statisztika kívánsá-

gait és követelményeit, melyeket a részletintézkedésekbe még idejekorán be lehet foglalni. Csakis ilyen módon biztosítható a vállalatban belül a statisztika és az adminisztráció surlódásmentes együttműködése.

A jövő kilátásait tekintve az üzemi statisztika jelentősége és üzembenbelüli felhasználhatósága az eddiginél sokkal nagyobb mérvű lesz. A tervgazdálkodás növekvő intenzitása, a gazdaságos számvetésnek küszöbönálló bevezetése számos új feladat megoldását fogja a statisztikusokra bízni. Ezzel kapcsolatban fel kell készülni arra is, hogy a vállalatvezetés érdeklődése a statisztikai adatok iránt az eddiginél sokkal intenzívebb lesz. Ennélfogva a statisztikusok feladatai hatványozott mértékben megnövekszenek a megsokszorozódott feladatok ellátása feltétlenül szükségessé teszi a statisztikus elméleti és gyakorlati ismereteinek széleskörű kifejtését, mert csakis felkészültségének alapos fokozásával biztosíthatja fontos örhelyének szolgáltatását, valamint emellett a vállalatvezetés hasznos és értékes támogatását.

Kerekes Géza
üzemi statisztikus
Lampart zománcárugyár
Budapest

MEGJELENT A

„SZÁMVITEL”

1951 FEBRUÁRI SZÁMA

TARTALMA:

Cukor György: Az önálló műhelyszámolás szervezési kérdéseiről

Lándori Péter: Harc a zárlati határidők előrehozásáért

E. I. Gleih: A könyvviteli szervezet alapvető feladatai

Wilcsek Jenő: Az utókalkuláció irányelvei

Kiss Pál: Önálló elszámolás az Ózdi Kohászati Üzemeknél

Strelisky József: Tapasztalatcsere az anyagnyilvántartás kérdéseiről

Oktatási rovat

Észszerűsítések

Könyvelési tanácsadás

Szemle

Ára: 4.— Ft

Előfizetési díj: 1 évre 36.— Ft, 1/2 évre 18.— Ft
Előfizethető a 61095 számú csekkzámlán.

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

SZOVJETUNIÓ

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunió népgazdasága fejlesztésére vonatkozó állami terv teljesítésének 1950. évi eredményeiről

Az ipar, a mezőgazdaság és a közlekedés fejlődését, a beruházást, az áruforgalom bővülését és a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedését 1950-ben a következő adatok jellemzik:

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

1950-ben az ipar **össztermelésének** tervét 102 százalékra teljesítették. Az egyes minisztériumok az ipar évi **össztermelési tervét** a következőképpen teljesítették:

	Az 1950. évi terv teljesítése %-ban
Vaskohászati ipar	101
Színes fémkohászati ipar	100,3
Szénbányászat	100,3
Kőolajipar	101
Villamoserőművek	102
Vegyipar	105
Villamosipar	106
Híradástechnikai ipar	103
Nehézgépipar	104
Gépkocsi- és traktoripar	102
Szerszámgépipar	102
Gép- és műszergyártóipar	100,6
Építő és ütépipő gépeket gyártó ipar	103
Közlekedési eszközöket gyártó ipar	102
Mezőgazdasági gépipar	100,1
Építőanyagipar	104
Fa- és papíripar	93
Könnyűipar	104
Hallipar	96
Hús- és tejipar	102
Élelmiszeripar	103
Gyapotipar	106
A Közlekedésügyi minisztérium iparvállalatai	98
Az Egészségügyi minisztérium iparvállalatai	104
A Filmipari minisztérium iparvállalatai	110
Helyi iparok és a szövetséges köztársaságok helyi jelentőségű tüzelőanyagipara	106
Ipari szövetkezetek	100,8

1950-ben jelentős mennyiségben termeltek terven felül szenet, kőolajat, benzint, petróleumot, diesel-nyersolajat, villamosenergiát, transzformátor- és dinamógyártáshoz szükséges acélt és szerkezeti lemezacélt, hengerelt acélkerékeket, lokomobilokat, dieselmotorokat, nagyfeszültségű transzformátort, teher- és személygépkocsit, golyóscsapágyakat, magánjáró darukat, nagyteljesítményű földgyalúkat, nagyméretű és nehéz szerszámgépeket, faültetőgépeket, lenkombájnokokat, kaucsukot, marószódát, festékeket és más vegyszert, cementet, ablaküveget, könnyű tetőfedőanyagot, gramofonokat, varrógépeket, órákat, fényképezőgépeket, nyersgyapotot, pamut-, len- és selyemszöveteket, műselymet, műrostot, gumilábbelit, húst, kolbászárúkat, cukrot, cukrászati készítményeket, konzerveket, teát, alkoholt, cigarettát, szappant, pezsgőt és sok más ipari terméket.

Bár az évi **össztermelési tervét** és a legfontosabb iparcikkek nagyrészenek természetbeni termelési tervét teljesítették és túlteljesítették, egyes minisztériumok néhány termékfajta termelési tervét nem teljesítették.

1950-ben javult az ipari termékek minősége és bővült választékuk. Jelentősen növekedett azoknak az iparcikkeknek és élelmiszereknek a termelése, amelyek iránt a lakosság részéről kereslet mutatkozik. Az ipari termékek választékára és minőségére vonatkozó állami tervfeladatokat azonban mégsem teljesítette valamennyi iparág teljes

egészeiben. Így pl. a vaskohászati minisztérium nem teljesítette az egyes vas- és acélfajták választékára vonatkozó tervfeladatait, a gép- és műszer-gyártóipari minisztérium a közepes méretű vízturbinák és a számológépek gyártásának tervét, a mezőgazdasági gépipari minisztérium pedig az egyes mezőgazdasági gépek gyártására vonatkozó tervet nem teljesítette. A Szovjetunió Fa- és Papíripari minisztériuma nem teljesítette a legfontosabb haszonfajták elszállításának tervét, a Szovjetunió Fa- és Papíripari minisztériuma a jobbminőségű harisnyák és zoknik választéka terén maradt el a tervteljesítésben. Több helyi ipari és kisipari szövetkezeti vállalat nem teljesítette az iparcikkek minőségének javításával és választékának kibővítésével kapcsolatos feladatát.

II.

Az ipari termelés növekedése

A legfontosabb iparcikkek termelése 1950-ben 1949-hez viszonyítva a következőképpen alakult:

Az 1950-es eredmény
1949 százalékában

Nyersvas	117
Acél	117
Hengerelt fém	116
Vasúti sín	111
Vascső	116
Réz	110
Horgany	117
Ólom	124
Szén	111
Kőolaj	113
Benzin	117
Petroléum	108
Dieszel-olaj	158
Földgáz	107
Villamosenergia	116
Vasúti villamosmozdony	124
Vasúti teherkocsi	117
Tehergépkocsi	180
Személygépkocsi	141
Autóbusz	113
Motorkerékpár	134
Golyócsapágy	135
Kohászati felszerelés	112
Kotrógép	128
Gőzturbina	190
Magánjáró daru	112
Magánjáró rakodógép	182
Villanymotor 100 kW-ig	120
Villanymotor 100 kW-on felül	120
Izzólámpa	128
Fémvágó szerszám-gép (Szerszám-gépipari minisztérium)	112
Szövőgép	126
Számológép	116
Traktor	123
Arató-cséplőgép	159
Traktoreke	147
Traktorvontatású vetőgép	185
T aktorvontatású talajművelő	167
Marószóda	115
Kalcinált szóda	117

Az 1950-es eredmény
1949 százalékában

Műtrágya	119
Festékek	109
Műgumi	118
Gépkocsiabroncs	130
Haszonfa-kitermelés	105
Papíros	120
Cement	126
Ablaküveg	106
Pala	121
Könnyű tetőfedő anyag	118
Tégla	124
Előgyártott ház	119
Kerékpár	131
Rádióvevőkészülék	122
Gramofon	108
Varrógép	122
Óra	127
Fényképezőgép	156
Nyersgyapot	116
Pamutszövet	108
Lenvázon	125
Gyapjűszövet	103
Selyemszövet	123
Bőr lábbeli	124
Gumi lábbeli	118
Harisnya és zokni	126
Húsáru	135
Kolbászárú	140
Állati zsiradék	107
Növényolaj	114
Sajt	120
Cukor	123
Cukrázati készítmények	123
Konzerv	133
Tea	122
Szappan	111
Szesz	106
Bor	177
Pezsgő	188
Sőr	183
Cigaretta	116

1950-ben a Szovjetunió egész iparának össztermelése 1949-hez viszonyítva 23%-kal emelkedett.

A népgazdaság az állami ellátási tervnek megfelelően az elmúlt évben jelentősen több nyers-, alap-, és tüzelőanyagot, villamosenergiát és fűszerelést kapott, mint 1949-ben.

1950-ben tovább javult az ipari felszerelések kihasználása. A Vaskohászati minisztérium vállalataiban megnövekedett a Martin-kemencék alapterületének 1 m²-ére eső acéltermelés. A Kőolajipari minisztérium vállalatainál emelkedett a kőolajfinomítás során nyert könnyűolajtermékek termelésének százalékaránya. A Szénipari minisztérium vállalatainál az elmúlt évben általánosabbá vált a bányakombájnok alkalmazása. A Villamosenergiaügyi minisztérium vállalatainál csökkent az egységnyi villamosenergia előállítására fordított tüzelőanyag. A Vegyipari minisztérium vállalatainál a marószóda és a kénsavgyártásban megjavult a teljesítőképesség kihasználása. A Szovjetunió Építőanyag-

ipari minisztériumának vállalatainál is jobb hatásokkal használták ki a cement és téglaiipari felszereléseket.

1950-ben az iparban gazdaságosabban használták fel a nyers- és tüzelőanyagot és a villamosenergiát. Csökkent az anyagvesztés és a hulladék, emelkedett a munka termelékenysége, fokozódott a forgóeszközök forgási sebessége. Az 1950-re előírt ipari önköltségcsökkentési tervet teljesítették. Az ipari termelési önköltsége összehasonlítva árakban kifejezve kb. 6%-kal csökkent.

Az ipar és a közlekedés fejlődése, a munkatermelékenység emelkedése és a termelési költség csökkentése terén 1949-ben elért sikerek alapján a kormány 1950. január 1-én leszállította a fémek, a gépek és felszerelések, vegyszerek, építőanyagok, fa- és papíráruk nagykereskedelmi árát. Egyszermind leszállította a villanyáram és a vasúti teherszállítás díjtételeit is. Az önköltség további csökkenése lehetővé tette, hogy az építkezések olcsóbbá tétele céljából 1950 július 1-én ismét leszállítsák az anyagok és felszerelések nagykereskedelmi árát és a szállítási díjtételeket.

III.

Az új technika meghonosítása a népgazdaságban

1950-ben a megállapított tervnek megfelelően a népgazdaság valamennyi ágában nagy munkát fejtettek ki az új technika meghonosítása érdekében s ennek eredményeképpen komoly sikereket értek el a népgazdaság technikával való további felszerelése, a munkaigényes és nehéz munkálatok gépesítése és a termelési folyamatok intenzívebbé tétele terén.

1950-ben a hazai ipar több mint 400-féle új típusú és márkájú nagyteljesítőképességű gépet és gépszerkezetet gyártott a legfontosabb népgazdasági ágazatok kielégítésére.

A hatalmas vízierőművek és nagy csatornák építése, valamint a szén- és ércbányászat további gépesítése céljából hatalmas nagytermelékenységű egy- és több merítőkanalas kotrógépeket és földgyalúkat, új típusú szénkombajnokat gyártottak, új szén- és kőzettrakodógépek gyártására tértek rá.

A szerszámgyártó ipar több mint 100-féle új típusú nagytermelékenységű fémvágó szerszám- és kovácsoló-sajtológép gyártására rendezkedett be. Új szerszámfajtákat és csiszolóanyagokat gyártottak, amelyek biztosítják a termelékenység növelését és a megmunkálás minőségének javulását.

A gépkocsigyártó iparban megkezdték az új kényelmes, hatúlékes „ZIM” gépkocsik és az új „ZISz-155”-autóbuszok sorozatgyártását.

Rengeteg új márkájú gép, drótnélküli és vezetékes híradástechnikai készülék és vacuum-cső gyártását vezették be.

Új mezőgazdasági gépeket gyártottak, amelyekkel a gabonafélék, az ipar és a kertnövények vetésének és aratásának még fokozottabb gépesítése válik lehetővé. Az új gépek között vannak nagytermelékenységű kombájnok és háromsoros répaszedő-kombájnok, tökéletesítették a napraforgó-, tengeri-, rizs- és szója-arató és szedőgépeket. Gyártanak vontatásos mezőgazdasági gépeket, lentiloló és lenfeldolgozó gépeket, valamint a lecsapolási munkálatokhoz szükséges gépeket. Fokozták a gyapotszedő gépek gyártását. Jelentősen javult az ipar által forgalomba hozott traktorekék minősége.

Új felszereléseket gyártottak a kőolajipar, a vegyipar, a nyomdaipar, a könnyű- és az élelmiszeripar, valamint más iparágak, az építőipar és a közlekedés számára.

Újfajta készülékeket és berendezéseket gyártanak a termelési folyamatok ellenőrzésének és szabályozásának automatizálásához és a tudományos kutatómunkák végzéséhez.

1950-ben komoly munkálatokat végeztek a munkaigényes és nehéz munkák gépesítése terén.

A széniparban befejeződött a réselésnek, a fejtésnek, rakodásnak és a szén földalatti szállításának a gépesítése. A szénrakodás gépesítése 1949-hez viszonyítva két és félszeresére emelkedett. A szénrakodási folyamatok gépesítése azonban még mindig nem kielégítő.

A Szovjetunió fa- és papíripari minisztériumának hatáskörébe tartozó fakitermelő iparban a gépesítés színvonala az 1949. évihez viszonyítva a fakitermelés

terén több mint másfélszeresére, az elszállítás terén pedig 2,3-szorosára emelkedett. Bár a munkálatok gépesítése fokozódott, a Fa- és Papíripari minisztérium így sem teljesítette a fakitermelési munkafolyamatok gépesítése terén kitűzött tervfeladatokat.

Növekedett az építkezésben a föld- és betonmunkálatok, valamint a vasúti és vízi szállításban a rakodási munkálatok gépesítése.

1950 folyamán újabb nagytermelékenysé-
gű technológiai folyamatokat honosítottak meg és fejlesztettek ki.

A vaskohászatban tovább tökéletesítették az öntöttvas és az acél termelésének technológiai folyamatát és tovább fejlődött az újfajta gépek és műszerek gyártásához szükséges különleges profilú és márkájú hengereltáru termelése. Ezeknek a különleges profilú és márkájú hengereltárúknak az alkalmazása lehetővé teszi, hogy a gépgyártásban és az építőiparban csökkentsék a fémfelhasználást.

A színesfémkohászatban tökéletesebb felszereléseket és új technológiai eljárásokat honosítottak meg.

A bányá- és széniparban korszerűbb géptípusok alkalmazásával fejlettebb módszereket vezettek be az érc és a szén kitermelésére és dúsítására. A széniparban munkálatokat végeztek a földalatti gépezetek táv- és önműködő vezérlésével kapcsolatban.

A vegyiparban megszervezték a szemcsés műtrágya gyártását és jelentősen fokozták a mezőgazdasági kártevők elleni harc céljait szolgáló új, nagyhatású mérgező anyagok gyártását. Új szintetikus anyagok gyártására rendezkedtek be.

A gépgyártásban tovább fejlesztették és szélesebb körben alkalmazták az öntési és kovácsoló-sajtoló munkálatok, a fémfeldolgozás, a hőmegmunkálás és hegesztés új eljárásait. 1950-ben kettőszereznyi fémvágó szerszámgépet állítottak át gyorsvágásra, mint 1949-ben.

1950-ben a gépgyártásban munkálatok folytak az alkatrészek, továbbá a géprészek és gépek különféle automaták és félautomaták automatikus és futószalagrendszerű megmunkálásának illetve összeszerelésének fokozottabb bevezeté-

sére, Jelentősen kiterjesztették a műszerek alkalmazását a gyártás menetének ellenőrzésében.

A kohászati iparban fokozták a nagyolvasztók és Martin-kemencék hőfolyamatai ellenőrzésének automatizálását.

A villamos erőműveknél munkálatokat végeztek a hő- és vízierőmű-be-
rendezések automatikus irányításának szélesebbkörű alkalmazása, valamint a magasnyomású gőzzel működő berendezések rendszeresítése érdekében.

A könnyűiparban új magastermelékenysé-
gű gépeket és önműködő szövő-
gépeket szereltek fel, kiterjesztették a színtartó festőanyagok és új kikészítési módszerek alkalmazását. Mindez a tömegfogyasztási cikkek minőségének javítását eredményezte.

1950-ben növekedett a munkások, mérnökök, és technikusok találmányainak és észszerűsítő javaslatainak száma. Ezek a találmányok és észszerűsítések a termelési folyamat megjavítását és messzemenő tökéletesítését szolgálják. 1950-ben csupán az ipari vállalatoknál hasznosított találmányok és észszerűsítések száma több mint 600.000.

1950-ben az új technika fejlesztése és rendszeresítése terén elért sikerek mellett elmaradás mutatkozott egyes szénbányáknak, ércbányáknak, fakitermelő vállalatoknak a teljes gépesítésre való átállításával kapcsolatos feladatok terén. Elmaradás mutatkozott az építési munkálatok gépesítésében és néhány újítusú felszerelés gyártására való áttérésben is.

IV.

Mezőgazdaság

1950-ben új sikerek születtek a szocialista földművelés további fellendítése, a kolhozok és szovhozok közösségi állattenyésztésének fejlesztése és a kolhozok szervezeti, és gazdasági megerősítése terén.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állami Terméshozam-
megállapító Főfelügyelőség adatai szerint 1950-ben gabonafélékből, gyapotból és cukorrépából jó termés volt, egyéb ipari növényekből, zöldségfélékből és burgonyából jó vagy kielégítő termést takarítottak be.

A gabonafélék össztermése 1950-ben 7 milliárd 600 millió pud¹ volt. A feladatot, amelyet az ötéves terv a gabonafélék termelésével kapcsolatosan 1950-re előírt, teljesítették.

A gypot összhozama 3 750 000 tonna volt és 650 000 tonnával haladta meg az ötéves terv 1950. évi tervfeladatát.

A cukorrépa össztermelése 1950-ben 1 200 000 tonnával volt több az 1949. évinél.

A mezőgazdasági termények vetésterülete 1950-ben 6,6 millió hektárral növekedett az 1949. évi területhez képest, a búza vetésterülete 1,7 millióval, a gypoté több mint félmillió hektárral. Jelentősen növekedett a takarmánynövények vetésterülete is.

Sikeresen befejezték az 1951. évi termeléshez az őszi vetést. Az őszi növények állami vetéstervét teljesítették. 1950 őszén az előző évhez viszonyítva nagyobb arányokban és sokkal rövidebb idő alatt végezték el a tarlóhántást az 1951. évi tavaszi vetemények alá.

A mezőgazdaság anyagi és technikai bázisa a múlt év folyamán még nagyobbra növekedett és még jobban meg erősödött.

A mezőgazdaság 1950-ben, 15 lóerős traktorokra átszámítva, több mint 180 000 traktort kapott, 46 000 kombájnt, ezek között 23 000 magánjáró-kombájnt, továbbá 82 000 tehergépkocsit és több mint 1 700 000 vontatásos eszközt és egyéb mezőgazdasági gépet.

A mezőgazdasági technikai felszerelés növekedése 1950-ben lehetővé tette a mezőgazdasági munkák gépesítésének jelentős fokozását. A gép- és traktorállományok 1950-ben 15 százalékkal több mezőgazdasági munkát végeztek a kolhozokban, mint 1949-ben. Jelentősen megjavult a traktor- és kombajnállomány kihasználása. A kolhozokban 1950-ben az ugarszántásnak és tarlóhántásnak több mint 90%-át traktorral végezték. A kolhozok gabonaföldjének feléről kombájnnal takarították be a termést. 1949-hez képest javult a mezőgazdaság műtrágyával és üzemyanaggal való ellátása is.

¹ 1 pud = 16,4 kg. (A szerk.)

Komoly sikereket értek el a kolhozok és szovhozok közösségi állattenyésztésének fejlesztése terén.

A kolhozok közösségi jószágállománya előzetes adatok szerint 1950-ben a következőképpen növekedett: a szarvasmarhaállomány 10%-kal, ezen belül a tehének száma 20%-kal, a sertéseké 28%-kal, a juh- és kecskeállomány 13%-kal, a lóállomány 15%-kal. A kolhozok baromfiállománya 44%-kal gyarapodott.

A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban 1950-ben a szarvasmarhaállomány 11%-kal, ezen belül a tehénállomány 12%-kal, a sertésállomány 15%-kal, a juh- és kecskeállomány 10%-kal, a lóállomány pedig 14%-kal gyarapodott.

A gazdaságok valamennyi kategóriájában a kolhozokban, a szovhozokban, a kolhozparasztkok, munkások és alkalmazottak tulajdonában lévő állatállomány 1950 végén így alakult: szarvasmarha 57,2 millió, ebből tehén 24,2 millió, sertés 24,1 millió, juh és kecske 99 millió, ló 13,7 millió.

Az 1948-ban elfogadott mezővédő-erdőültetési terv teljesítése során a Szovjetunió európai szeptepés és erdőszteppés kolhozok, erdőgazdaságok, erdővédő állomások és szovhozok eddig összesen 1 350 000 hektár területen ültettek védőerdőket. Ebből 1950-ben 760 000 hektár területet erdősítettek. A mezővédő erdősávok ültetésének 1950-re szóló tervét túlteljesítették.

V.

A vasúti, vízi és gépkocsi teherszállítás forgalmának növekedése

1950-ben a vasúti teherszállítás évi tervét 105%-ban teljesítették.

Az átlagos napi rakodási tervet a vasutak 103%-ban teljesítették. Az átlagos napi teherforgalom 1950-ben az 1949. évihez képest 13%-kal növekedett.

A tehervagonok kocsifordulója 1950-ben az 1949. évihez viszonyítva 8%-kal gyorsult az állami tervben 1950-re megállapított kocsiforduló normát azonban nem érte el.

Az egy tonnakilométerre eső üzemyanagfogyasztás a vasutaknál 1950-ben 5%-kal csökkent, 1949-hez képest.

A folyami teherszállítás 1950-ben az előző évhez viszonyítva 16%-kal emel-

kedett, de a folyami teherszállítás évi tervét nem teljesítették.

A tengeri teherszállítás tervét 1950-ben 102%-ra teljesítették. A tengeri teherszállítás 1950-ben 9%-kal volt több, mint 1949-ben.

A gépkocsival történő teherszállítás 1950-ben 18%-kal volt több, mint 1949-ben.

VI.

A népgazdaság beruházásainak emelkedése

1950-ben az állami beruházások terjedelme 1949-hez viszonyítva 120% volt. A villamoserőművek építése 32%-kal, a vas- és színesfémkohászat beruházásai 16%-kal, a szén- és oljiparé 15%-kal, a gépgyártásé 9%-kal, az építőiparé 16%-kal, a könnyű- és élelmiszeriparé 10%-kal, a gép- és traktorállományokon és szovhozokban 48%-kal, a közlekedésben 22%-kal, a lakásépítésben 18%-kal voltak magasabbak az előző évinél.

Az építési minisztériumok és az ipari minisztériumok építési vállalatai 1950-ben 1949-hez viszonyítva növelték az építési és szerelő munkálatok terjedelmét. 1950-ben a Nehézipari Vállalatokat Építő minisztérium 16%-kal, a Gépipari Vállalatokat Építő minisztérium 9%-kal, a Villamosenergia minisztérium építési vállalatai 31%-kal, a Szénipari minisztérium építési vállalatai 7%-kal, a Közlajipari minisztériumé 19%-kal, a Közlekedési minisztérium építési vállalatai pedig 19%-kal végeztek több építési és szerelési munkát, mint 1949-ben.

1950-ben a minisztériumok és hivatalok építő és tervező szervezetei munkálatokat folytattak az építkezési költségek csökkentése érdekében. A csökkentést úgy hajtották végre, hogy megszüntették a felesleges költségeket a tervekben és a költségvetésekben, valamint a tervekben figyelembe vették a nagytermelékenységű gépcsoportok alkalmazását, az élenjáró üzemek eredményeit tükröző gyártási normákat és termelési módszereket. Ugyancsak figyelembe veszik a gazdaságos tervezési megoldásokat, csökkentik az építkezések időtartamát, javítják az építési és szerelési munkák megszervezését, jelentősen fokozzák az összes munkanemek gépesítését és szélesebb

körben vezetnek be az építkezésben a nagyüzemi építési módszereket.

VII.

Az áruforgalom fejlődése

1950-ben tovább folytatódott a szovjet-kereskedelem fejlődése. Az ipari és a mezőgazdasági termelés terén 1949-ben elért újabb sikerek alapján, a munka termelékenységének emelkedése és a termelés önköltségének csökkentése nyomán a kormány 1950 március 1-én, a jegyrendszer megszüntetése óta immár harmadizben szállította le a tömegforgyaszti cikkek kiskereskedelmi árát. Ez az újabb árleszállítás a szovjetrubel árfolyamának még nagyobb megszilárdulásához, vásárlóképeségének további emelkedéséhez, a közszükségleti cikkek forgalmának jelentős növekedéséhez vezetett.

1950-ben az állami és szövetkezeti kereskedelem útján a lakosságnak, összehasonlítható árakban kifejezve, 30 százalékkal több árut adtak el, mint 1949-ben. Az élelmiszerek eladása 27 százalékkal, az iparcikkeké 35 százalékkal növekedett. A legjelentősebb mértékben a következő áruk eladása emelkedett: a kolbászárúké 49, a haltermékeké 29, az állati zsiradéké 47, a cukoré 20, a cukrászkészítményeké 27, a dara- és tésztaféléké 29, a tejé és a tejtermékeké 30%-kal; bort több mint két és félszerannyit, szövetet 36%-kal, konfekciós árut 33, harisnyát és zoknit 40, bőrlábbelit 48, mosószappant 38, pipereszappant 86, illatszert 35, bútort 38, gramofont 45, rádióvevőkészüléket 26, fényképezőgépet 40, motorbiciklit 44%-kal többet adtak el, mint 1949-ben.

A kolhozpiacokon 1950-ben jóval több mezőgazdasági terméket, különösen húst, baromfit és tojást adtak el, mint 1949-ben. 1950-ben a kolhozpiacokon az árak tovább csökkentek.

VIII.

A munkások és tisztviselők számának növekedése és a munka termelékenységének emelkedése

A Szovjetunió népgazdaságában 1950 végén a munkások és tisztviselők létszáma 39,2 millió volt, vagyis kétmillió emberrel több, mint 1949 végén. Az ipar-

ban, a mező- és erdőgazdasági üzemekben, az építőiparban és a közlekedésben 1 600 000-rel, a tanintézetekben, a tudományos kutatóintézetekben és a gyógyintézményeknél 300 000-rei, a kereskedelemben és községi üzemekben 100 000-el növekedett egy év alatt a munkások és tisztviselők létszáma.

Munkanélküliség az országban 1950-ben éppúgy nem volt, miként az előző években sem.

A múlt évben 494 000 fiatal munkás végezte el az ipari, a vasutas- és a bányászati iskolát, az üzemi szaktanfolyamot és szakképzettségének megszerzése után az iparban, az építkezéseknél és a közlekedésben helyezkedett el.

Egyéni és brigádoktatás útján, valamint a szaktanfolyamokon 1950-ben új kádereket képeztek ki és 7 millió munkás és tisztviselő szakképzettségét emelték.

1950-ben az iparban foglalkoztatott munkások munkájának termelékenysége 12 százalékkal emelkedett az 1949. évihez képest; a gépjárműgyártásban 19, a vas- és szénbányászásban 8, a szénbányászásban 10, az olajiparban 9, a vegyiparban 14%-kal emelkedett a munka termelékenysége.

IX.

A kultúra fejlesztése, közegészségügy, városrendezés

Az 1950-es esztendőt további kulturális fejlődés és a dolgozók kulturális színvonalának további emelkedése jellemzi.

Az év végén az elemi, a hétosztályos és a középiskolákban, a technikumokon és más középfokú tanintézetekben a tanulók száma 37 millió volt. Ezekben a tanintézetekben 1 600 000 tanerőt foglalkoztattak, vagyis 80 000-rel többet, mint 1949-ben.

1950-ben az ország 880 főiskoláján (levelezőtanulókat is beleértve) 1 247 000 diák tanult; számuk az 1949. évihez viszonyítva 115 000-rel emelkedett.

A népgazdaságban foglalkoztatott, főiskolát és technikumot végzett szakemberek száma 1950-ben 9%-kal volt magasabb, mint 1949-ben.

1950-ben a főiskolákon és tudományos intézmények aspiraturáin több mint 21 000 tudományos dolgozó készült a tu-

dósi fokozat elnyerésére, számuk majdnem kétezerrel meghaladta az 1949. éviét.

1950-ben a kiadott könyvek példányszáma 21 százalékkal emelkedett az előző évihez képest.

A filmszínházak, mozik és vándorfilmvetítők száma 1950-ben több mint 5000-rel növekedett az előző évihez viszonyítva.

1950-ben emelkedett a kórházak, szülőotthonok és más gyógyintézetek, valamint a szanatóriumok és az üdülőotthonok száma. A kórházakban és szülőotthonokban az ágyak száma 47 000-rel volt több, mint 1949-ben. Az orvoslétszám 1950-ben 7 százalékkal emelkedett 1949-hez képest.

1950-ben fokozódott az orvosi készülékek, műszerek és laboratóriumi felszerelések gyártása. Jóval nagyobb mennyiségben gyártottak erőshatású gyógyszereket.

Mint az előző években, 1950-ben is nagyszabású munkák folytak, községi üzemek építése, városok és munkáslakótelepek rendezése, vízvezetékálózatok építése, a villamos- és trolibuszközlekedés bővítése, továbbá a lakásoknak gázzal való ellátása, a városok fásítása és parkosítása, az utcák és terek kövezése és aszfaltozása, parkok, sugárutak és körutak építése terén.

X.

A nemzeti jövedelem és a lakosság jövedelmeinek emelkedése

A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1950-ben, összehasonlítható áron számítva, 21 százalékkal emelkedett az 1949. évihez viszonyítva.

A nemzeti jövedelem növekedése lehetővé tette a munkások, parasztek és értelmiségiek anyagi helyzetének további jelentős javulását és a szocialista termelés további fejlődésének biztosítását városban és falun.

A Szovjetunió lakossága anyagi helyzetének további javulása kifejezésre jutott a munkások és tisztviselők pénzbeni munkabérének és reálbérének emelkedésében, a parasztságnak a közösségi kolhozgazdálkodásból, valamint a háztáji és egyéni gazdálkodásból származó jövedelmének növekedésében.

Az összes tömegfogyasztási cikkek árának 1950 március 1-én történt leszállítása következtében a munkások és tisztviselők reálbére 15 százalékkal emelkedett, a parasztek kiadásai az ipari termékek olcsóbbodása folytán 16%-kal csökkentek.

Ezenkívül a lakosság 1950-ben — miként az előző években is — az állam számlájára segélyeket, a munkások és tisztviselők társadalombiztosítása alapján juttatásokat, nyugdíjakat kaptak, ingyenesen és kedvezményesen beutalásokat kaptak szanatóriumokba, üdülőotthonokba és gyermekintézményekbe. Sokgyermekes és egyedülálló anyáknak járadékot, ingyenes orvosi segítséget adnak, a tanulók ingyenes oktatásban és továbbképzésben részesülnek, ösztöndíjakat kapnak. A lakosság ezenkívül még sok

más segítséget és kedvezményt kap. Mind a 39 millió munkás és tisztviselő az állam költségére legalább kétheti fizetett szabadságot kap, számos foglalkozási ág dolgozói pedig ennél hosszabb szabadságot élveztek. 1950-ben a lakosság a fent említett kifizetések, kiutalások és kedvezmények címén állami eszközökből több mint 120 milliárd rubelt kapott.

A tömegfogyasztási cikkek árának leszállítása, a munkások és tisztviselők pénzbeni munkabérének emelkedése, a parasztek pénzbeli és természetbeni jövedelmének növekedése és a lakoságnak nyújtott állami juttatások és kedvezmények eredményeként a munkások, tisztviselők és parasztek jövedelme 1950-ben, összehasonlítva az 1949. évihez képest,

BULGÁRIA

Az Állami Tervhivatal jelentése az 1950. évi terv teljesítéséről*

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

1950-ben az ipar össztermelési tervét (beleértve a kisipart is) 100,2%-ra teljesítette.

Az állami vállalatok az ipari termelési tervet 107,3%-ra teljesítették. Az ipari terv teljesítése az egyes minisztériumok és vállalatok szerint részletezve a következő:

	Terv- teljesítés %-a
1. Villamosítástügyi minisztérium	123,8%
2. Iparügyi minisztérium	103,2%
3. Erdészeti minisztérium	109,8%
4. Közlekedésügyi minisztérium	155,6%
5. Belkereskedelmi minisztérium ipari vállalatai	110,5%
6. Külkereskedelmi minisztérium ipari vállalatai	99,0%
7. Építésiügyi minisztérium ipari vállalatai	111,3%
8. Népegészségügyi minisztérium	147,3%
9. A Tudomány, Művészet és Művelődés Bizottságának ipari vállalatai	105,8%
10. Szövetkezetek Központi Tanácsának ipari vállalatai	108,1%

* Rövidített közlemény.

Terv-
teljesítés
%-a

11. A Népgazdasági Tanács ipari vállalatai	118,6%
12. A Bolgár Rádió ipari vállalatai	97,6%
13. Elettni Igazgatóság ipari vállalatai	111,0%

II.

Az ipari termelés emelkedése

Az 1950-ben a fontosabb iparcikkek termelése az 1949-hez viszonyítva a következőképpen alakult:

	1950. év 1949. év százalékában
Villamosenergia	121,1
Kőszén	110,5
Lignit	131,4
Rúdvas	121,7
Energiagépek	154,5
Robbanómotorok	216,8
Élelmiszeripari gépek	102,4
Traktorképek	358,8
Traktortárcsák	376,9
Traktorvontatású gépek	191,6
Cséplőgépek	245,1
Aratógépek	526,3
Vascsovek	266,8
Szerszámok és vágóeszközök	116,2
Háztartási edények (zománc)	125,1
Kályhák	131,2
Villamosmotorok	142,8
Villanykörték	202,0
Szappan	115,1
Cement	122,2

	1950. év	1949. év
	százalékában	
Porcelán háztartási edények	138,4	
Táblaüveg	102,7	
Autógumi	158,6	
Deszka	113,2	
Gerenda	116,9	
Papír	114,6	
Pamutszövetek	127,0	
Gyapjűszövetek	137,3	
Selyem	146,0	
Zokni és harisnya	111,9	
Hús	111,6	
Vaj	227,5	
Dohánytermékek	110,6	

Az ipari össztermelés 1950-ben 1949-hez viszonyítva 23,3%-kal növekedett. Az állami vállalatok ipari termelése ugyanez alatt az idő alatt 25,2%-kal emelkedett.

Az 1950-ben termelt villamosenergia-mennyiség felülmutta az 1933–1937. években termelt össz-villamosenergia-mennyiséget, 1950-ben több kőszén termeltek, mint az 1936., 1937. és 1938. évben együttvéve. A pamutszövet termelése a három háborúelőtti év termelésével egyenlő, a gyapjűszövet termelése a háborúelőtti termeléshez viszonyítva megkétszereződött.

III.

Mezőgazdaság

A vetési tervet a kitűzött határidőre teljesítették. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint búzából 1950-ben 22%-kal, rozsból 30%-kal, rizsből 10%-kal, lucernából 20%-kal, gyapotból 10%-kal, kenderből 19%-kal, dohányból 20%-kal, stb. volt nagyobb a termés, mint 1949-ben.

Különösen nagy sikereket értek el a termelőségvetkezeti gazdálkodás terén. 1950-ben a termelőségvetkezeti gazdaságok száma 1,6-szorosára, a termelőségvetkezeti gazdaságokba belépett családok száma 3,5-szeresére, a termelőségvetkezeti gazdaságok földterülete pedig 4-szeresére emelkedett az eddigieknek. Az egy termelőségvetkezeti gazdaságba tömörült családok száma az 1949. évi 90-ről 1950-ben 195-re emelkedett. Az egy termelőségvetkezeti gazdaság területének átlagnagysága az 1949. évi 3,500 dekárról 1950-re 8,100 dekárra nőtt.

Az állami gazdaságokban a vetésterület 1950-ben az 1949. év vetésterületéhez viszonyítva 33%-kal növekedett. A vetésterület növekedése a gabonaneműeknél 16%, az ipari növényeknél 26%, a

takarmánynövényeknél 55%, az évelő-növényeknél 67%.

A gépállomások száma az 1949. évi 86-ról 1950-ben 95-re emelkedett.

1950-ben a gépállomások 1949-hez viszonyítva 43%-kal több mezőgazdasági munkát végeztek el. A termelőségvetkezeti gazdaságokban a gépállomások útján elvégzett munka 68%-kal több, mint 1949-ben. A traktoros mélyszántás 1950-ben 1949-hez viszonyítva 85%-kal emelkedett. Az egy traktorra eső teljesítmény 1950-ben 1949-hez viszonyítva 29%-kal növekedett.

Az őszi mélyszántást 30%-kal nagyobb területen végezték el, mint 1949-ben, a tarlóhántást 9%-kal nagyobb területen, a trágyázást pedig 29%-kal nagyobb területen hajtották végre, stb.

A fontosabb mezőgazdasági termékek felvásárlásának tervét sikeresen teljesítették.

IV.

Közlekedés

1950-ben a vasúti szállítási tervet 102%-ra teljesítették, ami 1949-hez viszonyítva 13%-os emelkedést jelentett. A napi rakodás 1949-hez viszonyítva 12%-kal növekedett meg. A mozdonnyok átlag napi teljesítménye 1950-ben 33%-kal növekedett meg 1949-hez viszonyítva.

A víviszállítás tervét 129%-ra teljesítették. A víviszállítás forgalma 1949-hez viszonyítva 1,6-szeresére emelkedett.

A közúti autóteherforgalom szállítási tervét 100,7%-ra teljesítette. Az autóteherforgalom terjedelme 1949-hez viszonyítva 10,5%-kal emelkedett.

V.

Építkezési beruházások

1950-ben nagy lendülettel folytatódott az új gyártelepek, iskolák, kulturális épületek, valamint a termelőségvetkezeti gazdaságok, állami gazdaságok és a gépállomások részére való új épületek építkezése.

VI.

Kiskereskedelmi áruforgalom

1950-ben az állami és a szövetkezeti kereskedelem kiskereskedelmi áruforgalma 1949-hez viszonyítva 16,3%-kal növekedett.

Az eladott áruk mennyisége a következőképpen növekedett: növényi zsiradékok 17,4%-kal, zsír 2,5-szeresére, túró és sajt 2-szeresére, téztafélék 1,5-szeresére, vaj 2-szeresére, édesipari termékek 32,5%-kal, pamutszövet 24%-kal, gyapjúszövet 27,3%-kal, selyem 1,8-szer, pamutkötőtáru 25,4%-kal, kőszén 17,1%-kal, fa 2,2%-kal, cement 1,9-szeresére, deszka 10,9%-kal, stb.

Jelentősen kibővült a kereskedelmi hálózat is. 1950-ben több mint 500 új üzlet nyílt meg, köztük Szófiában, Plovdivban, Burgásban és más városokban 59 mintauzlet.

VII.

A munkások és alkalmazottak számának, a munkabérialapnak és a munka termelékenységének emelkedése

1950-ben az iparban, a közlekedésnél és a szállításnál foglalkoztatott munkások és alkalmazottak száma 1949-cel szemben 26 350 fővel növekedett. Az iparban az emelkedés 24 730 fő.

Az iparban, a szállításnál és a közlekedésnél foglalkoztatott munkások és alkalmazottak munkabérialapja 14,3%-kal növekedett, ezen belül az iparban a munkabérialap 18,9%-kal emelkedett.

Egy munkás átlagmunkabére általában 6,2%-kal növekedett, ezen belül az iparban 9,2%-kal.

A munka termelékenysége az iparban 1950-ben 1949-hez viszonyítva 16%-kal emelkedett.

VIII.

Kulturális és egészségügyi fejlődés

1950-ben a főiskolákat 69,3%-kal többben végezték el, mint 1949-ben. 1950-ben a népgazdaság 6015 főiskolát végzett fiatal szakembert kapott. Ebből 3682 mérnök, mezőgazda, közigazda, stb., az iparban, az építkezésben, a szállításban, a mezőgazdaságban és az államgépezetben helyezkedett el; 2333 orvos, tanár pedig egészségügyi és kulturális intézményeknél.

A szakiskolák tanulójának száma 1950-ben 1949-hez viszonyítva 24%-kal növekedett. A szakiskolát végzett káderek száma elérte a 16 700 főt, ami 1949-cel szemben 14%-os emelkedést jelent. Az üzemi iskolákat 1950-ben 1949-hez viszonyítva 47%-kal többen végezték el.

1950-ben 118 új mozgóképzőszínház nyílt meg, ebből 115 falun. A vándormozgóképzőszínházak száma 12-vel szaporodott.

Az üdülők hálózata is kibővült. 1950-ben az állami üdülőkben több mint 207 000 munkás és alkalmazott töltötte szabadságát.

A munkásalakások száma 1950-ben 1949-hez viszonyítva 35%-kal növekedett, a munkásszállók szobáinak száma pedig 11-szeresére emelkedett.

A kórházi ágyak száma 1950-ben 21,7%-kal volt magasabb, mint 1949-ben.

Forrás: Rabotnyicseszko Gyelo, 1951. január 30., 1. old.

CSEHSZLOVÁKIA

Az Állami Tervhivatal jelentése az öt éves terv második évének tervteljesítéséről*

Az Állami Tervhivatal az Állami Statisztikai Hivatal adatgyűjtései alapján a következő jelentést adta ki az 1950. évi csehszlovák gazdasági terv teljesítéséről:

* Rövidített közlemény. (Rudé Právó, 1951. január 31, 1. és 3. old.)

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

Azoknak az irányelveknek megfelelően, amelyeket a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága februári ülésén kitűzött a csehszlovák ipar felépítésének és újjáépítésének meggyorsításá-

val kapcsolatban, 1950 folyamán a nehézipar majdnem valamennyi ágában fölemelték a termelési feladatokat. A fölemelt ipari termelési tervet 102,7%-ra teljesítették, éspedig a nehézipari tervet 102,5%-ra és a könnyűipari tervet 103,6%-ra.

Az egyes iparágakban a következő a tervteljesítés:

	Tervteljesítés %-a
Bányászat	103,7
Energiaipar	102,2
Kohászat	101,5
Nehézgépipar	99,4
Jármű- és repülőgépipar	100,5
Precíziós gépipar	104,5
Egyéb gépgyártás	108,9
Építőanyag- és kerámiaipar	102,4
Vegyipar	103,6
Üvegipar	101,1
Faipar	106,8
Papíripar	99,6
Textil- és ruházati ipar	103,3
Bőr- és gumiiipar	104,0
Gramofonipar	112,6
Filmpar	103,1
Élelmiszeripar	100,3

Az egész évi tervet jelentősebb mértékben túlteljesítették, nevezetesen a kőolajkitermelés terén, a különleges transzformátor-bádoglemezek, olajvezetékcsovek, acélrudak, lokomobilok, hűtőkompresszorok, villanykályhák, elektromos kézfűrészek, szivattyús fecskendők, köszőrők, traktorvontatású vetőgépek, salétromsav, számos gyógyszerészeti cikk, stb. termelése terén. Túlteljesítették továbbá a tervet az élelmiszerek egész soránál, elsősorban a kenyérnél, a gyümölcs- és zöldségfélék feldolgozásánál és a dohányárúnál.

A nehézgépiparban nem sikerült idejében kellő mértékben megteremteni a terv biztosításához szükséges szervezési és műszaki előfeltételeket.

Annak ellenére, hogy a legtöbb feladat tekintetében teljesítették, vagy túlteljesítették a tervet, több fontos iparcikknél előfordult, hogy a tervet nem teljesítették 100%-ra. Ilyenek különösen: az acélcsovek, poldi-acélből készült bádoglemezek, öntött-acélből készült öntvények, nagy gőzkazánok, daruk, hajók, gőz- és vízturbinák, transzformátorok, bizonyosfajta megmunkálógépek és nagy sajtók. A könnyű- és az élelmiszeriparban a bizonyos áruk minőségének emelésére vonatkozó tervet nem teljesítették teljes mértékben.

II.

Az ipari termelés növekedése

Az ipari termelés, beleértve az élelmiszeripar termelését, 1950-ben 1949-hez viszonyítva, 15,3%-kal emelkedett. A nehézipari termelés 15,6%-kal, a könnyűipari 10,8%-kal emelkedett. Az egyes iparágakban a termelés a következőképpen emelkedett:

	1950. év az 1949. év %-ában
Bányászat	105
Energiaipar	111
Kohászat	109
Nehézgépipar	127
Jármű- és repülőgépgyártás	112
Precíziós gépipar	120
Egyéb gépgyártás	127
Vegyipar	105
Építőanyag- és kerámiaipar	108
Üvegipar	115
Faipar	126
Papíripar	107
Textil- és ruházati ipar	109
Bőr- és gumiiipar	99
Sokszorosítóipar	124
Élelmiszeripar	125

Legjelentősebb az emelkedés a nehézgépiparban, ahol a termelés 1949-hez viszonyítva, 27%-kal emelkedett. Lényegesen emelkedett, különösen a nehézacélkonstrukciók, a bánya- és kohászati felszerelések, a nehéz-elektrotechnikai cikkek és a nagy Diesel-motorok gyártása. A nehézgépipar döntő fontosságára való tekintettel azonban minden gyártmánynál tovább kell fokozni a fejlesztés ütemét és a tervteljesítést.

Lényegesen emelkedett más, a népgazdaság felépítése meggyorsításának szempontjából fontos nehézipari cikkek termelése, nevezetesen a kőszéné, vasércé, elektromosenergiáé, nyersvasé és acélé, hengerelt-áruké és golyóscsapágy-öntvényeké, kénsavé, nitrogénműtrágyáé, cementé és a műanyagoké.

Nagyobb mennyiségű fogyasztási cikket gyártottak, mint 1949-ben, nevezetesen 25%-kal több varrógépet, 10%-kal több rádióvevőkészüléket, 53%-kal több villanygőt, 7%-kal több motorkerékpárt, 20%-kal több munkaruhát, 35%-kal több férfiruhát, 41%-kal több női ruhát.

Az élelmiszeriparban különösen a malom-, a konzerviparban, a szesz-, cukor- és dohánygyártásban volt észlelhető a legnagyobb emelkedés: 1949-hez viszonyítva például a cukorgyártás 18%-kal, a szeszgyártás 23%-kal, a sörgyártás 11%-kal, a gyümölcs- és zöldségfélék

feldolgozása 24%-kal, a süteményfélék előállítására 27%-kal, a kenyérgyártásra 51%-kal, a tejkonzervek gyártására 29%-kal és a cigaretták gyártására 20%-kal emelkedett.

Az ipari üzemek egész sorában jobban használták ki a gépeket és a gépi felszereléseket, és sikeres fejlődésnek indult az anyagtakarékossági mozgalom is.

A termelőerők fejlődése terén mutatkozó sikerek mellett 1950-ben azonban bizonyos hiányosságok is észlelhetők voltak. A nehéziparban például nem volt kielégítő a második és a harmadik műszak és a gépi felszerelések kihasználása, és a termelés előkészítésénél nem küszöbölték ki a munka megszervezése terén mutatkozó hiányosságokat. A bányászatban később a gépesítés eszközeinek üzembehelyezése és hatásosabb kihasználása. Az egyéb gépiparban, valamint az energiaiparban sem használták ki a termelési kapacitásban rejlő tartalékokat. Az iparágak egész sorában nem ellenőrizték rendszeresen a tervet és nem sikerült biztosítani az egyenletes termelést.

III.

A mezőgazdasági termelés növekedése

1950-ben tovább emelkedett a mezőgazdasági termelés.

A mezőgazdasági össztermelés 1949-hez viszonyítva, 5%-kal emelkedett. A szocialista szektor részesedése a szántóföldterületben 22%-kal növekedett. A kenyérmagvak termelése elérte a tervezett színvonalat. Kedvező volt a tervteljesítés az árpa-, burgonya- és komlótermésnél is, különösen pedig a cukorrépánál, ahol 40%-kal haladták túl az elmúlt évi színvonalat. Nem érték el az előirányzott terméseredményeket a kukoricánál, az olajmagvaknál és különösen a lennél és kendernél, ahol nem hajtották következetesen végre a szükséges agrotechnikai intézkedéseket és nem biztosították a len idejében való elvetését, és a vetésterületek ellenőrzését.

A tavaszi és aratási munkák gyorsabban folytak le, mint 1949-ben. Ehhez különösen az járult hozzá, hogy az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetekben és a Csehszlovák Állami Gazdaságokban

fejlődtek a munka megszervezésének szocialista formái. A gép- és traktorállomások részvétele a mezői munkákban az elmúlt évvel szemben növekedett. Az aratási munkák sikeres lefolyása lényeges mértékben járult hozzá az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek gyorsabb fejlődéséhez, a magasabb termelési típusokra való áttérésükhöz.

Az 1951-ben learatandó őszi vetemények vetéstervét általában teljesítették.

A nemesített vetőmagvak fokozott felhasználása az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetekben hozzájárul a hektáronkénti hozam tervének teljesítéséhez. A műtrágyafelhasználás is lényegesen emelkedett, mégpedig a nitrogénműtrágyáké 17%-kal, a káliműtrágyáké 57%-kal.

A mezőgazdasági termékek felvásárlása, 1949-hez viszonyítva, több mint egyharmadával emelkedett. A beszolgáltatás időtartama lényegesen megrövidült, különösen a gabonaneműeknél. Ehhez hozzájárultak a közös szerűn végzett cséplések a falvakban és a felvásárlási szervek közötti szocialista verseny. Nem szenteltek azonban kellő figyelmet a len, kender és olajosnövények felvásárlásának.

A szarvasmarhaállomány terén elérték a terv által előirányzott színvonalat, a teheneknél pedig 3%-kal, a juhoknál 4%-kal haladták azt túl. Ezzel szemben nem érték el a sertésekénél a terv által meghatározott színvonalat.

Túlteljesítették a marha- és sertéshús termelésének és felvásárlásának tervét. Az együttes hústermelés majdnem 50%-kal multa felül az 1949. évit. A tejtermelési tervet 12%-kal teljesítették túl. A Csehszlovák Állami Gazdaságokban a tehének tojhozama 2288 liter, az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetekben pedig 1825 litert tett ki az egyéni gazdálkodó parasztok által elért 1606 literrel szemben. Túlteljesítették a tojástermelési tervet és 15%-kal emelkedett az átlagos tojáshozam.

1950-ben jelentősen fejlődtek az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek. Az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek száma — az előkészítő bizottságokat beleértve — 1950 folyamán a kétszerezésére emelkedett, úgy, hogy a kis- és középparasztok már majdnem minden második községben áttértek a magasabb

termelési formákra. Különösen a tavaszi, az aratási és az őszi munkálatok folyamán emelkedett az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek száma. Több mint 3200 szövetkezet szántotta fel 1950-ben a mesgyéket, és gazdálkodik közösen több mint 1 000 000 hektár földterületen. Az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek általában jobban teljesítették a termelési tervet, mint a magángazdaságok. Az olajosnövényeknél, lennél, burgonyánál és a cukorrépánál túlteljesítették a terv által előírt terméshozamokat, és az egyénileg gazdálkodó parasztok által elért eredményeket.

Jelentősen megnagyobbodott 1950 folyamán a mezőgazdaság gépesítési bázisa. A traktorok száma 8%-kal, a kevéskötőgépeké 6%-kal és a kombájnoké 21%-kal emelkedett.

A Csehszlovák Állami Gazdaságok 1950 folyamán tovább növekedtek, úgy, hogy jelenleg az össz-szántóterületnek több mint a 7%-át művelik meg. A fontos termények egész soránál azonban nem teljesítették a hektáronkénti hozam tervét. Ennek magyarázata részben abban rejlik, hogy az év folyamán túlnyomórészt kimerült földeket vettek át a kulákoktól, részben azonban az is, hogy ezideig nem használták ki gépeiket és nem vitték át elég következetesen a szocialista szervezési és az agrotechnikai elveket valamennyi mezőgazdasági üzembe.

Allattenyésztési vonalon a Csehszlovák Állami Gazdaságok 9%-kal haladták túl a tervezett szarvasmarhaállományt, 22%-kal a sertésállományt, 9%-kal a juhállományt. Túlteljesítették a hússzállítás terén kitűzött feladatokat is. A nagyhízlaldák szolgáltatták a leszállított vágósertések 34%-át. A Csehszlovák Állami Gazdaságokban új munkamódszerek kerültek bevezetésre. A dolgozóknak majdnem a fele kapcsolódott be a szocialista versenybe. A dolgozók 39%-a dolgozott teljesítménybérben.

Az erdészeti termelés terén 9%-kal teljesítették túl a fakitermelési tervet, nem teljesítették a faszállítási tervet. Az erdőfelújítási tervet 13%-kal, az erdősítési tervet 14%-kal és a védőerdősávok létesítésének tervét 7%-kal teljesítették túl.

IV.

Építőipar

Az építőipar termelési tervét 95%-ra teljesítette. A tervet nevezetesen azért nem teljesítették, mert a szervezési hibák következtében nem sikerült elérni a terv által előírt munkatermelékenységét, és biztosítani a munkaerők összpontosítását olyan vidékekre, ahol a beruházási építkezések a legnagyobb méretűek. A tervezetek elégtelen és késedelmes előkészítése is kedvezőtlenül befolyásolta a tervteljesítést.

Az építőipari termelés terjedelme, 1949-hez viszonyítva, 37%-kal növekedett. Befejeztek 344 műhelyt és 1500 egyéb, a termelés céljait szolgáló építményt az ipar és a többi termelési ág részére, ami 1949-hez viszonyítva, 172%-os emelkedést jelent. A mezőgazdaság és a nagyhízlaldák részére sokkal több területet adtak át, mint 1949-ben. A bér- és családi házakban 22 000 lakás készült el.

1950 folyamán nem csökkentek kellő mértékben a termelési költségek. Fennakadás mutatkozott a nehéz kézi munkák kiküszöbölése terén, mert nem használták ki a gépesítési eszközöket. Az anyagfogyasztás terén, különösen a cement- és fafogyasztás terén nem érték el a kívánt megtakarításokat. Nem használták ki kellő mértékben a dolgozók kezdeményezését és a legjobb építkezéseknél nyert tapasztalatokat.

V.

Közlekedés

A vasúti teherszállítási tervet 110%-ra teljesítették, a személyszállítási tervet 106%-ra. 1949-cel szemben 14%-kal emelkedett a teherszállítás teljesítménye, a tehervagonok kocsifordulója 1949-hez viszonyítva megyorsult ugyan, azonban még mindig nem kielégítő. A kocsik átépítése nem volt folyamatos. Csökkent a javítás alatt lévő teherkocsik száma.

Folytatódott a gabona, ércék és a szén átrakásánál a legnehezebb munkák gépesítése és több vasútvonal villamosítása.

A Csehszlovák Gép- és Közlekedés Országúti Gépkocsiforgalma a személyszállítási tervet 115%-ra és a teherszállítási tervet 106%-ra teljesítette.

A szállított személyek száma, 1949-hez viszonyítva, 30%-kal növekedett, a teherszállítás pedig 85%-kal. A Csehszlovák Gépkeszítési vállalatok autóbúszforgalma, 1949-cel szemben, 20%-kal növekedett, a javításban lévő autóbúszok és tehergépkocsik száma rendkívül magas volt.

A légiforgalom terén a hazai vonalakon 102%-ra teljesítették a tervet. Az emelkedés így 1949-cel szemben 72%.

A postaforgalom átlagosan 10%-kal teljesítette túl az előirányzott feladatokat.

VI.

A foglalkoztatottság és a munkatermelékenység

1950 végéig a szocialista szektor fő ágazataiban a dolgozók létszáma, 1949-hez viszonyítva, 18%-kal emelkedett.

A szocialista szektor dolgozóinak részaránya a termelésben és a kereskedelemben a következőképpen alakult:

	1949	1950
	v e g é n % - b a n	
Ipar	98,1	99,6
Építőipar	94,7	99,4
Belkereskedelem	45,0	37,3
Kisipari termelés	7,8	40,2
Idegenforgalom	83,6	92,3

Az ipari munkaerők egész évi toborzási tervét már 1950 szeptember végén teljesítették, 1950 végéig 101%-ra teljesítették a munkaerőtoborzási tervet a nehéziparban. Nem teljesítették a tervet a kohászatban, a jármű- és repülőgépiparban, a vegyi és kerámiaiparban. Az egész nehéziparban a dolgozók létszáma 13%-kal emelkedett. Az emelkedés a nehéziparban volt a legnagyobb.

További dolgozóknak a termelésbe való bevonásánál sikeresen halad előre a nők toborzása. Majdnem két és félszer annyi nő kapcsolódott be az iparba, mint 1949-ben, úgyhogy 1950 végén az ipari dolgozók összlétszámának 32%-a volt nő. Nem volt kielégítő azonban a nők bevonása a könnyűiparba, a közlekedésbe és a kereskedelemben, úgyhogy ezekben az ágazatokban nem szabadítottak fel annyi férfit a nehézipar számára, mint amennyit a terv előírt.

Kedvezően ment végbe 1950-ben a fiatalság toborzása. Nagy sikerrel járt a Láni-akció, amelynek következtében a bányászat és a kohászat, ahol magasan túlszárnyalták a tervezett létszámot, hozzájutott a szükséges munkaerőtán-

pótláshoz. A nehéziparban is túlteljesítették a munkaerőtánpótlási tervet. Voltak azonban olyan fontos iparágak is, ahol a fiatalság toborzása nem volt kielégítő.

A munka termelékenysége az iparban 1950-ben 1949-hez viszonyítva 70%-kal emelkedett.

1950 végéig a nehéz- és könnyűipari dolgozóknak majdnem 65%-a kapcsolódott be a szocialista versenybe. Az él-munkások száma 208.000-re emelkedett.

VII.

Külkereskedelem

A behozatal és a kivitel az egész 1950. évben kedvezően alakult. A külkereskedelem 4,34 milliárd csehszlovákia aktívával zárult, ami lényeges javulást jelent 1949-hez viszonyítva.

A nyersanyagok részaránya megnövekedett a behozatal felét, az élelmiszerek és italok részaránya pedig 22%-át, a készárú kivitel az együttes kivitel 75%-át tette, az élelmiszerkivitel pedig 11%-át.

1950 folyamán még jobban kiszélesedett a gazdasági együttműködés a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal, 1950-ben majdnem 55%-ra emelkedett ezeknek az országoknak részesedése a külkereskedelmi összeforgalomban az 1949. évi 45%-kal szemben.

VIII.

Életszínvonal

1950-ben kibővült és megnövekedett a fogyasztási cikkek eladása a szabad- és kötött piacon. Többször leszállították a szabadpiaci árakat és a fogyasztási cikkek piaca újfajta élelmiszerekkel és fogyasztási cikkekkel gazdagodott. A fő élelmiszerfajták eladása a kötött- és szabadpiacon 1949-hez viszonyítva a következőképpen emelkedett:

	Növekedés % - b a n
Hús és húсарuk	40
Zsír	59
Sajt	29
Tojás	16
Kávé	84
Tea	89
Búzaliszt	23
Zöldség	81

1949-hez viszonyítva 21%-kal több textilárut, 49%-kal több konfekcionált árut, 13%-kal több rádióvevőkészüléket,

2%-kal több kerékpárt, 8%-kal több motorkerékpárt, 37%-kal több varrógépet, 231%-kal több lábbelit adtak el.

1950 végéig az üzemi étkezdék száma 1949-hez viszonyítva 12%-kal emelkedett, az étkezők száma pedig 1950-ben 35%-kal.

Lényegesen növekedett 1950-ben a munkabérek és fizetések, valamint a parasztság jövedelmének együttes összege.

16%-kal növekedett 1949-hez viszonyítva a szakszervezetek által üdültetett dolgozók száma, 271%-kal az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek üdülésben résztvevő tagjainak száma; 10%-kal emelkedett 1949-hez viszonyítva a dolgozó fiatalság számára létesített üdülőhelyek száma és 125%-kal a gyermek-üdülők száma; 146%-kal emelkedett a férőhelyek száma a csecsemőotthonokban, 46%-kal a falusi otthonokban, 10%-kal a gyermekotthonokban.

Az óvodákban 16,5%-kal emelkedett a gyermekek együttes száma, ebből a

dolgozó anyák gyermekeinek száma 64%-kal.

Az ágyak száma a kórházakban és a többi gyógyintézetben 1949-hez viszonyítva 3%-kal emelkedett. 1950-ben fokozott mértékben gondoskodtak az üzemi rendelők létesítéséről. Az orvosi állások száma az általános üzemi rendelőkben 1949-hez viszonyítva 53%-kal emelkedett, az üzemen kívüli rendelők osztályainak száma 1949-hez viszonyítva 58%-kal emelkedett, az orvosi állások száma 61%-kal; 17%-kal emelkedett 1950 folyamán 1949-hez viszonyítva az orvosi tanácsadók száma a népegészségügyi intézetekben.

1949-hez viszonyítva, a területi színházak száma 20%-kal emelkedett, az előadások száma 65%-kal. 1949-hez viszonyítva, 11%-kal emelkedett a mozgóképszínházak száma és 5%-kal az üdülőhelyek száma a mozgóképszínházakban. A rádióelőfizetők száma 7%-kal emelkedett, a kiadott könyvek együttes példányszáma pedig 45%-kal.

LENGYELORSZÁG

Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1950. évi népgazdasági terv teljesítéséről*

I.

Ipari termelés

Az 1950. évi termelési tervet — változtatlan árák alapján — 107,4%-ra teljesítették, s az ipari termelés értéke — 1949-hez viszonyítva — 30,8%-kal emelkedett. A nagy- és középipar termelési tervét 107,3%-ra teljesítették s termelésének értéke 1949-hez viszonyítva 26,1%-kal emelkedett. A nagy- és középipar termelésének értéke elérte a háborúelőtti értéknek mintegy 225%-át.

Az egyes minisztériumok a termelési tervet a következőképpen teljesítették:

	Termelés 1950-ben	
	Terv- teljesítés %-a	1949 %-ban
Bányaügyi minisztérium ..	103	112
Nehézipari minisztérium ..	106	124
Könnyűipari minisztérium ..	106	123
Mezőgazdasági és élelmi- szeripari minisztérium ..	112	129
Belkereskedelmi miniszte- rium ..	115	156
Erdészeti minisztérium	116	130
Hajózási minisztérium	106	134
Építőipari minisztérium	104	163

Egyes fontosabb iparcikkek termelési tervének teljesítése a következő volt:

* Rövidített közlemény. (Trybuna Ludu, 1951. január 18. 1. old.)

	Termelés 1950-ben	Terv- teljesítés %-a	1949 %-ában
Köszén	102	102	105
Koksz	102	102	103
Nyersolaj	101	101	107
Kőszó	104	104	103
Elektromos energia (Energetikai Közp. Igazgatóság)	105	105	117
Nyersacél	100	100	109
Hengerelt áruk	100	100	114
Horgany	101	101	105
Vasérc	102	102	113
Marószóda	104	104	115
Salétrom és szalmiák	105	105	111
Szénelektrodák	103	103	113
Traktorok	112	112	169
Tehergépkocsik	116	116	309
Motorkerékpárok	109	109	170
Kerékpárok	104	104	109
Mezőgazdasági gépek	116	116	119
Kábelek	102	102	118
Rádióvevőkészülékek	112	112	176
Pamutszövetek	100	100	107
Gyapjuszövetek	105	105	113
Selyemszövetek	101	101	120
Műselyemszövetek	101	101	111
Bőrlábbeli	109	109	127
Celulóze	109	109	105
Papír	104	104	110
Cement	102	102	108
Szappan	107	107	132
Cukor	115	115	128
Sör	130	130	141
Bor	117	117	159
Örlemények	103	103	117
Sertéshús	121	121	144
Füstölt hús	120	120	248

Bár az egész ipar teljesítette a tervet, egyes iparágak termelése nem érte el a tervelőirányzatot. A Bányászati minisztérium a barnaszén termelési tervét csak 93%-ra teljesítette, a Nehézipari minisztérium a nyersvas termelési tervét 96%-ra teljesítette, a finomított ólomét 90%-ra, a kénsavét 85%-ra, a marószódát 92%-ra, a rendes nyomtávú vasúti gőzmozdonyokét 86%-ra, a rendes nyomtávú vasúti teherkocsikét 98%-ra, a fém- és fémegmunkáló gépeket 96%-ra, a magas- és alacsony-feszültségű áramelosztó és biztosító berendezéseket 97%-ra. A Könnyűipari minisztérium a tömör- és az üregestégla termelési tervét 87%-ra, az égetett mészet 99%-ra, a bútorét 89%-ra teljesítette.

Annak ellenére, hogy a fenti iparágak termelési tervét nem teljesítették, termelésük 1949-hez viszonyítva emelkedett.

1950-ben a tervnek megfelelően a műszaki-gazdasági mutatószámok javulása terén kedvező eredményeket értek el.

A műszaki színvonal emelkedése, a munkatermelékenység növekedése, valamint a nyersanyag- és anyagtakarékos-

sági harc fokozása következtében 1950-ben csökkentek az ipari termelés önköltségei. Az iparügyi minisztériumok felügyelete alá tartozó iparágakban az önköltséget 1949-hez viszonyítva előzetes becslés szerint 3,4%-kal csökkentették.

II.

Beruházások és építőipar

Az 1950. évi beruházási tervet teljesítették. A beruházási költségek együttes összege az 1949. évinél mintegy 53%-kal volt nagyobb. A beruházási terv kedvező teljesítése következtében tetemesen megnövekedtek a népgazdaság álló alapjai és megnövekedett a népgazdaság termelőképessége.

A társadalmassított építő-szerelő ipari vállalatok 1950. évi termelési tervüket, amelyet az év folyamán feleltek meg, 99,4%-ra teljesítették. A társadalmassított építő-szerelő vállalatok termelésének együttes értéke 1950. folyamán — összehasonlítható árakban — 1949-hez viszonyítva 80%-kal emelkedett.

III.

Mezőgazdasági termelés

A mezőgazdaság 1950. évi termelése, 1949-hez viszonyítva, mintegy 13%-kal emelkedett, ebből a növénytermelés mintegy 6%-kal, az állattenyésztés 24 százalékkal.

A vetésterület az egész mezőgazdaságban 1949-hez viszonyítva 2,5%-kal növekedett s elérte a 15 180 ezer hektárt.

A mezőgazdaság szocialista szektora termelésének globális értéke 1950-ben, az 1949. évihez viszonyítva, mintegy 35%-kal növekedett. Az egész szocialista szektorban, vagyis az állami gazdaságokban és a szövetkezetekben a vetésterület több mint 27%-kal növekedett. Az állami gazdaságok vetésterülete 1949-hez képest összesen 18%-kal növekedett. A termelőszoövetkezetek száma az 1950. július 31-i állapot szerint 2200-ra emelkedett, vagyis az 1949. évi december 31-inek több mint kilencszeresére.

Az állatállományfejlesztési tervet az egész mezőgazdaságban teljesítették. 1949-hez viszonyítva a loállomány mintegy 6%-kal, a szarvasmarhaállomány

mintegy 2%-kal, a sertésállomány pedig mintegy 33%-kal emelkedett.

Az állami gazdaságok termelése az 1949. évihez viszonyítva 33%-kal emelkedett, ebből a növénytermelés 27%-kal és az állattenyésztés 55%-kal.

A terméshozamok tekintetében az állami gazdaságok a következő eredményeket érték el:

	1949-hez viszonyítva %-ban
Búza	132
Rozs	105
Arpa	123
Cukorrépa	139

A tervben előirányzott terméseredményt nem érték el a lóheremagnál és a fűmagoknál.

1950. december 1-ig az állami gazdaságok majdnem kétszer annyi búzát, rozst és árpát szállítottak, mint 1949. azonos időszakában.

Az állami gazdaságokban 1949-hez viszonyítva a szarvasmarhaállomány 42%-kal, a sertésállomány 61%-kal, a juhállomány 27%-kal emelkedett.

A traktorok száma az egész mezőgazdaságban — 15 lóerejű traktorokra átszámítva — az 1950. év végi állapot szerint 1949-cel szemben 42%-kal növekedett. 1950-ben a falvak villamosítási tervének egy további szakasza valósult meg. A villamosított községek száma 1950. december 31-én elérte a 12 500-at.

A szerződéses-növénytermeltetési tervet, amely 961 000 hektár földterületet ölelt fel, 897 700 hektáron teljesítették, ami 93%-os tervteljesítésnek felel meg. A szerződéses alapon termelt növények együttes területe 1950-ben 57%-kal volt nagyobb, mint 1949-ben.

IV.

A közlekedés fejlődése

A szállítási tervet 1950-ben 107%-ra teljesítették, ami 1949-hez viszonyítva 20%-os emelkedést jelent.

A rendes nyomtávú vasutak áruszállítási tervüket 105%-ra teljesítették, ami az 1949. évihez viszonyítva 14%-os emelkedésnek felel meg. A személyszállítási tervet 115%-ra teljesítették; az emelkedés 1949-cel szemben 27%. Az átlagos napi rakodás a rendes nyomtávú vasutakon, 1949-hez viszonyítva a következőképpen emelkedett: szénél, koksznál és

szénpornál 10%-kal, ércnél és piriteknél 18%-kal, cementnél 3%-kal, nyersolajnál és kőolajtermékeknel 6%-kal.

Az Állami Gépkocsiforgalmi Vállalat által szállított árucikkek mennyisége csaknem négyszerese volt az 1949. évi-nek. Az Á. G. V. által szállított személyek száma 1949. évhez viszonyítva 68%-kal emelkedett. A bekapcsolt útvonalak hossza 1949-hez viszonyítva 21%-kal növekedett.

A folyami áruszállítási tervet nem teljesítették. Mindazonáltal a folyami áruszállítás 1949-hez viszonyítva 5%-kal növekedett. A tengeri kikötők rakodási tervüket mindössze 93%-ra teljesítették, de emellett tetemesen növekedett rakodási képességük, és javultak a kihasználási mutatószámok.

A tengeri hajózás az áruszállítási tervet 12%-kal teljesítette túl, ami 1949-hez viszonyítva 33%-os emelkedésnek felel meg.

A posta- és távbeszélőszolgálat a tervet érték szerint 102%-ra teljesítette; az emelkedés 1949-hez viszonyítva 11%.

Az áruszállítások emelkedésével egyidejűleg folytatódott 1950-ben a közlekedés műszaki kihasználási mutatószámának javulása. A rendes nyomtávú vasutak átlagos kereskedelmi sebessége 1949-hez viszonyítva a teherforgalomnál 8%-kal, a személyforgalomnál 4%-kal emelkedett. A szénfogyasztás a rendes nyomtávú vasutakon 1000 bruttó tonna-kilométerenként 3%-kal csökkent. A tehervagonok átlagos kocsifordulása 1949-hez képest 5%-kal emelkedett.

A

Az áruforgalom növekedése

A kiskereskedelem összforgalma (állami, a szövetkezeti és a magánkereskedelemé) összehasonlítható áron 1949-hez viszonyítva 14,5%-kal növekedett.

A társadalmasított kereskedelem kiskereskedelmi forgalma elérte az 1949. évi forgalom 176%-át, ezen belül az állami kereskedelem forgalma az elmúlt évi forgalom 223%-át.

A társadalmasított kiskereskedelmi hálózat forgalmának az év folyamán felemelt tervét 113%-ra teljesítették.

A társadalmasított kereskedelem forgalmának növekedése folytán annak részesedése a kiskereskedelmi forgalom-

ban évi átlagban 80%-ot, és a IV. évnegyedben 85%-ot tett ki.

Az árumennyiség növekedése, valamint az elárúsító helyek hálózatának fejlesztése folytán javult a dolgozók ellátása.

VI.

A foglalkoztatottság, a munkatermelékenység és a bérek emelkedése

1950-ben folytatódott a munkások és tisztviselők létszámának gyors emelkedése. Az állami közigazgatásban és az egész szocialista szektorban foglalkoztatott dolgozók összlétszáma 1950-ben 4,7 millió főre, vagyis 1949-hez viszonyítva 17%-kal emelkedett. Az állami iparban foglalkoztatott dolgozók összlétszáma mintegy 1,8 millió főre, vagyis 1949-cel szemben 16%-kal emelkedett.

A foglalkoztatottság növekedésével együtt fokozódott a munka termelékenysége. A munka termelékenysége 1949-hez viszonyítva 9%-kal emelkedett, ezen belül a kohászatban 9%-kal, a gépiparban 10%-kal, a vegyi iparban 21%-kal, a gypjúiparban 13%-kal. A munkatermelékenység mindamellet számos iparágban, a szénbányászatot is beleértve, nem emelkedett a terv által megszabott ütemben.

A Lengyel Államvasutak rendes nyomtávú vasútainál az egy dolgozóra eső munkatermelékenység 1949-hez viszonyítva több mint 8%-kal emelkedett.

VII.

A közoktatás, kultúra, egészségvédelem és a társadalombiztosítás fejlődése

1950-ben folytatódott a szociális és kulturális intézmények fejlesztése. A hétosztályos alapfokú iskolák tanulóinak száma elérte a 2,6 milliót, vagyis 1949-hez viszonyítva 10%-kal növekedett. A hétosztályos iskolákban tanul az alapfokú iskolákban tanulók összlétszámának 78,9%-a. Az alapfokú iskolákat végzett tanulók száma elérte a 268,800-at, vagyis 1949-cel szemben 25%-kal növekedett. Az általános műveltséget nyújtó, liceumi fokú iskolákat végzett tanulók száma 1950-ben 23,800 volt, vagyis 1949-cel szemben 38%-kal növekedett.

Az I. és II. fokú szakiskolát végzett növendékek száma 1950-ben 104 600 volt,

vagyis 20%-kal több, mint 1949-ben. E tanulók összlétszáma, azokkal együtt, akik tanulmányaikat levelezés útján folytatják, mintegy 120.000 főt tett ki, vagyis több mint a kétszeresét a háborúelőtti létszámnak, ebből mintegy 45.000 a műszaki tanulmányokat folytató diákok száma.

1950 a kultúra terjesztése — különösen a falun való terjesztése — tekintetében is komoly eredményeket hozott. Tovább bővült az általános könyvtárak hálózata. Az általános könyvtárak könyvállománya 1949-hez viszonyítva 34%-kal emelkedett s ebből a falusiaké 37%-kal. A könyvek és brosúrák együttes évi példányszáma 116 millióra, vagyis 1949-hez viszonyítva 59%-kal emelkedett.

VIII.

Közmű- és lakásgazdálkodás

1950-ben a városok és munkás-lakótelepek közműgazdálkodása terén is javulás állott be. Munkálatok folytak a közművek fejlesztése terén. A vízvezeték-hálózat hossza 1949-hez viszonyítva mintegy 5%-kal növekedett. A városokban a trolleybusz- és villamosvonalak együttes hossza 10%-kal növekedett. Befejezték az ország gázellátására irányuló munkálatok első szakaszát, határidő előtti rakták le a Varsót a Kárpátok lábánál fekvő területekkel összekötő gázvezetékét.

A lakószobák használatba való átadásának tervét jelentősen túlteljesítették. A tervezett 63.500 lakószoba helyett 81.600 lakószobát adtak használatba.

IX.

A nemzeti jövedelem

Az anyagi termelés valamennyi ágában a foglalkoztatottság és a munkatermelékenység emelkedése, valamint a termelőeszközök felhasználásával kapcsolatos takarékoság következtében, a nemzeti jövedelem 1949-hez viszonyítva becslés szerint 21%-kal növekedett. A szocialista gazdaság részesedése a nemzeti jövedelem termelésében az 1949. évi kb. 64%-ról 1950-ben több mint 70%-ra emelkedett.

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Az Állami Tervbizottság jelentése
az 1950. évi népgazdasági terv teljesítéséről*

I.

Ipar

Az ipar egészében 1950-ben az előirányzatot 109%-ra teljesítette s a termelés 1949-hez viszonyítva 26%-kal emelkedett. Ebből a sikerből a legnagyobb része a népi tulajdonban lévő iparnak van.

A fontosabb termékek és gyártmányok szempontjából az ipari termelés 1950-ben a következőképpen alakult:

	1950. évi termelés 1949 %-ában
Kőszén	93
Barnaszén és barnaszén-brikett	108
Vasérc	131
Rézérc	115
Kállisó	112
Nyersvas	115
Nyersacél	165
Hengereltáru-gyártmányok	219
Golyóscsapágyak	160
Villanymotorok	132
Tehervagónok	140
Személyvagónok	163
Személyautók	204
Teherautók	271
Motorkerékpárok	226
Kerékpárok	156
22 lóerős traktorok	612
40 lóerős traktorok	602
Kénvas	115
Foszfortartalmú műtrágya	120
Autókerék-abroncs	155
Cement	118
Ablaküveg	112
Izzólámpák	159
Műselyem	122
Szövetek	144
Papír	116
Liszt	113
Tésztaáru	125
Növényi olaj	189
Margarin	173
Hús	179

A népi tulajdonban lévő ipar termelési költségei — a nyers- és üzemanyag, valamint a villamosenergiafogyasztás csökkenése, továbbá a munka termelékenységének emelkedése következtében — jelentős mértékben csökkentek.

* Rövidített közlemény. (A szerk.)

II.

Mezőgazdaság

A mezőgazdaságban 1950-ben további sikereket értek el. Az egyes mezőgazdasági termékek terméseredménye 1950-ben 1949-hez viszonyítva a következő arányban emelkedett:

	1950. évi termés 1949 %-ában
Őszi búza	113,7
Tavaszi búza	116,2
Tavaszi rozs	122,6
Zab	111,0
Tavaszi árpa	119,2
Cukorrépa	148,2
Burgonya	147,5

1950-ben olyan termést takarítottak be, amely az 1934 és 1938 közötti időszak évi átlagát egyes termékekben túl is haladta.

A kedvező eredmény nemcsak annak tulajdonítható, hogy a parasztokat jobb minőségű vetőmaggal és nagyobb mennyiségű műtrágyával látták el, hanem a gépállomások nagyobbarányú munkájának is.

Különösen a népi tulajdonban lévő mezőgazdasági birtokok terméseredménye volt kedvező, ahol a hektáronkénti terméseredmény jóval meghaladta az átlagot.

A gépállomások traktorállománya 1950 végén 1949 végéhez viszonyítva 36%-kal növekedett, a traktorok által végzett munka pedig 25%-kal emelkedett.

A Német Demokratikus Köztársaság állatállománya az 1949 decembere és 1950 decembere közötti időszakban jelentősen megnövekedett.

III.

Közlekedés

A vasutak, gépkocsik és hajók teherforgalma 1950-ben 1949-hez viszonyítva 17%-kal növekedett.

A vasutak napi teheráruforgalma 1950-ben 1949-hez viszonyítva 13,8%-kal,

személyforgalma 9%-kal növekedett, a kocsiforduló ideje pedig 4,7%-kal csökkent.

IV.

Beruházások

Előzetes jelentések szerint a minisztériumok hatáskörébe tartozó vállalatokban és üzemekben végrehajtott beruházások 1950-ben 1949-hez viszonyítva 46,2%-kal emelkedtek.

Előzetes jelentések szerint az 1950. évi beruházási tervet 92%-ra teljesítették.

V.

Munka

1950-ben a munka termelékenysége a népi tulajdonban lévő iparban 1949-hez viszonyítva 13,5%-kal növekedett.

A kormány 1950 III. negyedében végrehajtott intézkedései következtében a népi tulajdonban lévő ipari üzemek munkásainak átlagbére 1950 vége felé az előző évhez viszonyítva 13%-kal, a munkáslétszám pedig 260 000 fővel növekedett.

VI.

Külkereskedelem

A termelés növelését és a lakosság ellátásának megjavulását a Német Demokratikus Köztársaságban a külkereskedelem kedvező fejlődése is elősegítette. A külkereskedelmi forgalom 1950-ben 1949-hez viszonyítva 42,9%-kal emelkedett.

A Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal folytatott külkereskedelem 1950-ben 1949-hez viszonyítva 56%-kal növekedett.

A Német Demokratikus Köztársaság és a Nyugat-Németország közötti kereskedelem nem volt kielégítő, aminek első sorban az volt az oka, hogy a nyugati megszálló hatalmak és az Adenauer-kormány megakadályozták a Németország két része közötti kereskedelem fejlesztését.

VII.

Áruforgalom

Az áruforgalom 1950-ben 1949-hez viszonyítva 24,6%-kal növekedett.

Az áruforgalom növekedésével egyidejűen az árak is csökkentek, ami a lakosság megélhetési költségeinek állandó csökkenésében is megnyilvánult.

VIII.

Kulturális és szociális helyzet

Az egyetemi hallgatók száma 1950-ben 1949-hez viszonyítva 15%-kal növekedett.

A múlt évben fokozott figyelmet fordítottak a színházi élet fejlesztésére és a könyvtárak számának növelésére.

Az egészségvédelem terén a kórházak ágyainak száma 4000-rel emelkedett, 41 poliklinikai rendelőt, 49 vidéki rendelőt, 26 poliklinikát és 391 elsősegélynyújtó rendelőt építettek 1950-ben. A bölcsődékben a férőhelyek száma 2273-mal növekedett.

ROMÁNIA

Az Állami Tervbizottság jelentése az 1950. évi állami terv teljesítéséről

I.

Ipar

Az egész ipar termelési tervét 1950-ben 104%-ra teljesítették. Az ipari össztermelés értéke 1949-hez viszonyítva 37,3 százalékkal emelkedett.

Tervteljesítés
%-a

Villamosági minisztérium	110,6
Bánya- és petróleumügyi minisztérium	102,6
Fémkohászati és vegyipari minisztérium	110,6
Építészeti minisztérium	100,2
Erdészeti, fa- és papírgyártási minisztérium	112,8

	Tervteljesítés %-a
Könnyűipari minisztérium	101,3
Élelmiszeripari minisztérium	90,4
Közlekedésügyi minisztérium (ipari termelés)	107,7
Egészségügyi minisztérium (ipari termelés)	102,7
Mezőgazdasági termékbegyűjtő Állami Bizottság (ipari term.)	117,4
Kisipari, háziipari és rokkant- szövetkezetek (ipari termelés)	119,0
Fogyasztási Szövetkezetek Köz- ponti Szövetsége (ipari term.)	148,3
Könyvkiadás, nyomdaipar, könyv- és sajtóterjesztés vezérigazgató- sága (ipari termelés)	109,4
Helyi ipar	103,5

A legfontosabb iparcikkek termése 1950-ben, 1949-hez viszonyítva a következőképpen alakult:

	Százalékarány 1949-hez viszonyítva
Villamosenergia	116,5
Szén	110,2
Petróleumtermékek	113,5
Földgáz	124,2
Vasérc	122,0
Öntött vas	121,8
Acél	121,5
Hengerelt vas	110,8
Vontató sodrony	122,6
Belső égésű motorok	204,7
Szerszámgyártás	958,0
Betonkeverőgépek	392,0
Petróleumipari fűrógépek	133,3
Szivattyú-állomások	220,5
100 tonnás uszályhajók	300,0
Traktorok	163,8
Traktorek	318,0
Transzfórmátorok	122,3
Cement	117,3
Fűrészárú	122,0
Papír	111,7
Kénsav	135,0
Műtrágya	128,7
Bútor	158,0
Rádiókészülékek	125,3
Kötőtáru	159,8
Bőrlábbell	124,0
Liszt	142,3
Kenyér	125,0
Hús	109,0
Étőlaj	129,7
Hentesáru	211,0
Tésztaeműek	155,4
Tej	122,3
Vaj	113,2

A kohászati iparban a berendezések megjavítása és a munka gondosabb előkészítése következtében 1949-hez viszonyítva 15,6%-kal emelkedett a kohók kihasználása. A Siemens Martin-kemen-cék négyzetméterenkénti acéltermelése 1949-hez viszonyítva 10,3%-kal emelkedett.

A gép- és fémfeldolgozó iparban a Szovjetuniótól kapott támogatással felújították és kiegészítették a felszereléseket. Jelentősen megjavították a szerszám-
gépek kihasználási idejének mutatószá-

mait. 1950-ben több mint 35 újfajta géptípust termeltek.

Az ipari termelés önköltsége összehasonlítva áron 1950-ben, 1949-hez viszonyítva 6%-kal csökkent. A Gépipari és Nehézipari Vezérigazgatóság 13,8%-kal, a Szovromtractor 13,5%-kal, az Elektrotechnika Vezérigazgatóság 12,4%-kal, a Kohászati Vezérigazgatóság 13,4%-kal, a Szovrompetrol 12,4%-kal csökkentette önköltségét.

Nagymértékben fejlődtek a kisipari termelőszövetkezetek. A szövetkezetek száma az 1949. évi 398-ról 1950-ben 667-re emelkedett, a szövetkezeti tagok száma pedig 42 500-ról, 78 000-re növekedett.

II.

Mezőgazdaság és erdőgazdaság

Az 1950. évi szárazság ellenére a kenyérgabona termés 60%-kal, a hüvelyes vetemények termése 27%-kal, a rizstermés 232%-kal, a gyapottermés 240 százalékkal volt magasabb az előző évinél.

A nyári kampány idején 2 800 000 ha-on végezték el a tarlóhántást. Teljes egészében teljesítették az őszi vetési tervet és több mint 3 100 000 ha-on végezték el a mélyszántást.

Az állami gazdaságokban az átlagtermés jelentősen magasabb volt, mint a magánszektorban. Az őszi búza átlagtermése 51%-kal, a gyapot átlagtermése 181 százalékkal, a tavaszi búza átlagtermése 74%-kal, a rizs átlagtermése 48%-kal és a napraforgó átlagtermése 24%-kal volt magasabb, mint 1949-ben.

A kollektív gazdaságokban a búza átlagtermése 40%-kal, a kukoricáé 140%-kal, a napraforgóé 120%-kal volt magasabb az egyéni gazdaságokban elért eredményeknél.

A gép- és traktorállomások száma 138-ra emelkedett. A gép- és traktorállomásokot 1950-ben 2700 traktorral, 2785 traktorekével, 679 cséplőgéppel, 700 kultivátorral, 50 aratógéppel és 250 gabonavetőgéppel látták el.

A gép- és traktorállomások által elvégzett munka mennyisége 1949-hez viszonyítva 84 százalékkal emelkedett.

A társadalmisított mezőgazdasági szektorban a tenyészlóvak száma 16,4%-kal, az ígáslovak száma 22,6%-kal, a szarvasmarhák száma 21,7%-kal, a juhok száma

30%-kal, a sertések száma 48%-kal emelkedett.

Az erdőgazdaságban az 1950. évi erdő-sítési tervet 117,8%-ban teljesítették, s több mint 60 000 hektárnyi területet erdősítettek. Túlteljesítették a tervet az erdőhelyreállítási és gondozási munkálatoknál, a kártevők elleni erdővédelemben, valamint az elpusztult területek feljavításánál és a vízmosások meggátolására irányuló munkálatoknál.

III.

Szállítás és közlekedés

1950-ben a teheráruforgalom tervét 109,6%-ra, a személyszállítás tervét 122,8%-ra teljesítették, ami 1949-hez viszonyítva a teheráruforgalomnál 19,6%-os emelkedést, a személyszállításnál pedig 22,5%-os emelkedést jelent.

A vasúti szállítások összmennyisége 1949-hez képest a teheráruforgalomnál 19,4%-kal, a személyszállításnál 21%-kal emelkedett.

Jelentős mértékben megjavultak a főbb technikai gazdasági mutatószámok. A teherkocsik üresjárása 12,3%-kal csökkent, a gőzvontatású szerelvények kereskedelmi sebessége 9,5%-kal emelkedett.

A tonnakilómeterenkénti tüzelőanyag-fogyasztás 9,6%-kal volt kisebb a terv-előirányzatnál.

A szállítási vállalatoknál a tehergépkocsi szállítások mennyisége az áruszállításnál 106,4%-kal, a személyszállításnál 42,5%-kal emelkedett 1949-hez képest.

A tengeri teherszállítás 1949-hez viszonyítva 32,2%-kal emelkedett. A folyami teherszállítás 1949-hez viszonyítva 5,3 százalékkal, a személyforgalom 19,8%-kal emelkedett.

1950-ben a légi személyforgalom 4,6%-kal, a légi csomag- és postaforgalom pedig 26,3%-kal emelkedett 1949-hez viszonyítva.

IV.

Áruforgalom

1950-ben, az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózaton keresztül 230 milliárd lej értékű árut bocsátottak a lakosság rendelkezésére, az 1949. évi 159 milliárd lej értékű áruval szemben.

A falvak lakosságának juttatott áruk mennyisége 1949-hez képest 42%-kal

emelkedett. A szövetkezetek útján a falvakban eladott áruk értéke 1950-ben elérte az 54,5 milliárd lejt, a felvásárlások értéke pedig 14,5 milliárd lejt tett ki. Különösen megjavult a munkásközpon-tok ellátása.

A fogyasztási szövetkezeteken keresztül eladott áruk mennyisége 1949-hez viszonyítva 116,5%-kal emelkedett.

Az állami kereskedelem közéletmezési hálózatán keresztül forgalomba hozott áruk mennyisége 1949-hez képest 240 százalékkal emelkedett. 1950-ben az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózat jelentős mértékben kibővült; az állami kereskedelmi boltok száma 1251-el, a szövetkezeti boltok száma 5530-al emelkedett.

V.

Pénzügyek

Az 1950-es költségvetési évben a bevételek meghaladták a tervben előirányzott összeget, ami fokozott mértékben biztosította az állam gazdasági, társadalmi kulturális és adminisztrációs feladatainak teljes és szakadatlan pénzügyi ellátását.

A pénzügyi tevékenység nagyarányú megjavulása, a pénzügyi fegyelem megszilárdulása és a takarékoság kifejlődése a vállalatoknál, az állami intézetekben és gazdasági szervezeteknél, lehetővé tette a szocialista akkumuláció növekedését és annak helyesebb felhasználását.

VI.

A munkások és tisztviselők számának és a munka termelékenységének növekedése

1950-ben a népgazdaságban foglalkoztatottak száma 1949-hez képest 430 000-rel növekedett, ebből 280 000 fizikai dolgozó.

A termelés egyre növekvő szükségleteinek kielégítésére 1950-ben 108 500 munkást részesítettek szakmai továbbképzésben. Ezenkívül még kb. 50 000 munkás látogatott szakképesítő tanfolyamokat.

A termelés technikai színvonalának emelkedése a felszerelés jobb felhasználása, a munkaidő helyesebb kihasználása, a munkanormák megjavulása és a dolgozók szakmai képzettségének emelése következtében a munka termelékenysége

1949-hez viszonyítva a gépiparban 26 százalékkal, a kohászatban 13 százalékkal, a petróleumiparban 14 százalékkal, a vegyiparban 20 százalékkal, az élelmiszeriparban 18,5 százalékkal, az építészeti minisztérium építési vállalataiban 17 százalékkal emelkedett.

VII.

Az életszínvonal és a szociális-kulturális tevékenység

A népgazdaság növekedésének és fejlődésének következtében a dolgozók életszínvonala 13%-kal emelkedett 1949-hez viszonyítva.

Az iparban foglalkoztatottak átlagos fizetése 11%-kal növekedett az előző évhez képest.

Az állam 1950-ben 45,5 milliárd lej fordított szociális célokra, az 1949. évi 27 milliárd lejjel szemben.

1950-ben az üdültetésben részesült felnőttek és gyermekek száma elérte a 255 000-et, az 1949. évi 195 000-el szemben, ami 31%-os emelkedést jelent.

A munkásközpontokban új egészséges lakásokat adtak át, összesen 370 000 négyzetméter lakterülettel.

1950-ben több mint 2 000 000 tanuló részesült elemi, középfokú és szakmai oktatásban. A főiskolások száma 17%-kal növekedett 1949-hez viszonyítva. A diákoknak és egyetemi hallgatóknak nyújtott ösztöndíjak száma meghaladta a 276.000-et, az 1949. évi 212.000 ösztöndíjjal szemben. A diákszállókban és internátusokban elszállásolt diákok és egyetemi hallgatók száma 57%-kal növekedett 1949-hez képest.

A kiadott könyvek és brosúrák száma 1950-ben meghaladta a 60 milliót. Az új-

ságok példányszáma elérte az 564 milliót, az 1949. évi 510 millióval szemben.

A parasztság kulturális színvonalának emelése érdekében az elmúlt évben több mint 1600 kultúrotthont létesítettek. A könyvtárak könyvvállománya 1 500 000 példánnyal gyarapodott.

185 szülőotthont, 180 szakorvosi rendelőt létesítettek és 1800-al növelték az ágyak számát a gyermekhalandóság leküzdése érdekében. A gyermekhalandóság 1950-ben 11%-ra csökkent az 1949. évi 13,5%-kal és az 1938. évi 19–20%-kal szemben.

A közegészségügyi szolgálat megjavítása érdekében a kórházi ágyak számát 3400-al növelték és 600 új elsősegélynyújtóállomást állítottak fel.

VIII.

Beruházások és építkezések

1950-ben a centralizált alapokból fedezett beruházási tervet 105%-ra teljesítették. A beruházások összértéke kb. 153 milliárd, 39%-kal több mint 1949-ben.

Az Országos Szakszervezeti Tanács, az Állami Társadalombiztosító és a Népi Tanácsok alapjaiból 8,4 milliárd lej értékben eszközöltek beruházásokat.

Az egész népgazdaság beruházásainak összértéke több mint 161 milliárd lej tesz ki.

A Szovjetuniótól kapott felszerelések segítségével a Duna—Feketetengeri Csatorna építésénél az ásási munkálatok gépesítése szüntelenül emelkedik és az év utolsó hónapjában meghaladta a 60%-ot.

Forrás: Scanteia, 1951. február 3., 3. old.

Minisztertanácsi rendelet az 1951. évi országos általános állatszámhlálásról

A Minisztertanács 41/1951. (II—11) M. T. számú rendelete kimondja, hogy Magyarország területén 1951. február hó 25 és 26 napja közti éjféli állapot alapulvételével általános állatszámhlálást kell végrehajtani. Az összeírás kiterjed a ló-, számár-, öszvér-, szarvasmarha-, bivaly-, sertés-, juh- és kecskeállományra. Az adatok helyi összegyűjtését 1951. március hó 3-ig az egész ország területén be kell fejezni.

Az állatszámhlálás adatainak helyi összegyűjtésére és az adatgyűjtés közvetlen felülvizsgálására vonatkozó tennivalókat a Központi Statisztikai Hivatal irányítása mellett a megyei, illetve Budapest városi tanács végrehajtóbizottsága felügyelete alatt a végrehajtási

utasításban megjelölt helyi tanácsok végrehajtóbizottságai és az erre a célra alkalmazott számlálóbiztosok és ellenőrök látják el.

Az adatok feldolgozását és közzétételét, a nyomtatványellátást és az összeírás anyagi fedezetét a Központi Statisztikai Hivatal biztosítja.

Az állatszámhlálás sikeres végrehajtása érdekében a Minisztertanács rendelete szerint kihágást követ el és hat hónapig terjedhető elzárással büntetendő az, aki tudva hamis vagy valótlan adatot vall be, vagy az adatszolgáltatás érdekében kívánt felvilágosítást a kitűzött határidőben meg nem adja, vagy az adatok szolgáltatását, illetőleg a felvilágosítást megtagadja.

Utasítás a gazdaságok számbavételéről

A Magyar Közlöny 1951. február 4-i száma közli a Központi Statisztikai Hivatal elnökének részletes magyarázó utasítását a gazdaságok számbavételéről.

A mezőgazdasági nyilvántartás alapján az őszi vetésterületi összeírás szolgálat. Ennek alapján meg kell állapítani az egyes községekben (városokban) lakó gazdálkodók gazdaságának összes területét, művelési áganként és kataszteri tiszta jövedelmét.

Az utasítás meghatározza, hogy kit kell gazdálkodónak, és mit kell gazdaságnak tekinteni. Gazdálkodónak kell tekinteni azt, aki mezőgazdasági művelés alatt álló területen akár tulajdonjog, telekkönyvileg még keresztül nem vezetett juttatás, haszonélvezet, vagy haszonbérlet jogcímén, akár bármi más címen ténylegesen gazdálkodik.

Gazdaságnak kell tekinteni az egy gazdálkodó hasznosítása alatt álló földterületet, mely egy gazdasági egységet képez, tekintet nélkül arra, hogy annak egyes részei mint tulajdon, vagy mint haszonbérbe vett területek tartoznak a gazdasághoz, továbbá, hogy a gazdasághoz tartozó terület egy vagy több község (város) határában és egy vagy több tagban fekszik.

Ha több gazdálkodó — nem szövetkezeti formában — közösen gazdálkodik, közös háztartásban élnek vagy köztük rokoni kapcsolat van, a művelésük alatt álló földterületet egy gazdaságnak kell tekinteni.

Az utasítás részletesen ismerteti az adatfelvétel rendszerét, az összesítés módszerét és ütemezését.

Végrehajtási utasítás az őszi vetésterületi összeírás kiegészítéséről

A Magyar Közlöny 1951. február 2. száma közli a Központi Statisztikai Hivatal elnökének végrehajtási utasítását az őszi vetésterületi összeírás kiegészítéséről.

A legutóbb lefolytatott őszi vetésterületi összeírás ellenőrzésekor megállapították, hogy több községben, városban, városi kerületben a gazdálkodók egy részének vetésterületi adatait nem vették fel a lajstromba. Ezeknek a gazdálkodóknak vetésterületi adatait — az eredeti összeírás rendszerével teljesen megegyező módon — most külön pótlajstromban kell felvenni.

A községi (városi, városi kerületi) tanácsok végrehajtó bizottságai kötele-

sek minden községben a cím- és lakójegyzék, stb. alapján megállapítani, hogy az őszi vetésterületi lajstrom felfektetésekor nem maradtak-e ki egyes gazdálkodók az összeírásból. Az utasítás szerint az összeírásból kimaradt gazdálkodókat be kell hívni a Tanácsházára, és vetésterületi adataikat pótlajstromra kell felvenni.

Az utasítás kitért a gazdálkodóknak más községben lévő területei számbavételének módszerére, az összesítés és a határidőkre vonatkozó szempontok ismertetésére. Az őszi vetésterületi póttöltés végrehajtását a tanácsok végrehajtó bizottságainak a legszigorúbban ellenőrizniük kell.

A járási statisztikusok nyolchetes tanfolyama

Balatonlellén a Központi Statisztikai Hivatal nyolchetes egésznapos tanfolyamot rendezett a járási és megyei statisztikusok számára. Mint ismeretes a 625/32/1950. sz. N. T. határozat a Központi Statisztikai Hivatalra bízta a termésbecslés végrehajtását és a végrehajtásához szükséges szervezet felállítását. Ebben a munkájában a Statisztikai Hivatal döntő mértékben a járási tanácsok statisztikai felelőseire és megyénként egy-egy függetlenített megyei termésbecslés-felelősre támaszkodik. A termésbecslésben résztvevő megyei és járási statisztikusoknak

a Statisztikai Hivatal Balatonlellén szervezett nyolchetes bentlakásos tanfolyam keretében adja meg a feladatuk ellátásához szükséges ismereteket. Az iskolán mintegy 250-en vesznek részt az ország majdnem valamennyi járásából. A tananyag felöleli az agrárpolitika, az általános statisztika alapvető fogalmait, a statisztika szervezeti kérdéseit, a termésbecslés módszereit, valamint azokat a legfontosabb mezőgazdasági ismereteket, amelyek a becslési munka során nélkülözhetetlenek. A tanfolyam március első hetében ér véget.

KÖNYVISMERTETÉS

B. M. Volin: Statisztika és politika

(*Statisztikai Kiadó Vállalat, Budapest, 1951.*)

A „Szocialista Statisztika Könyvtára“ c. kiadványsorozat tizedik számaként jelent meg B. M. Volin professzor „Statisztika és politika“ c. munkája második átdolgozott és bővített kiadásának magyar fordítása.

Volin professzor munkájának alap gondolata Leninnek a statisztikára vonatkozó egyik alapvető tétele: „A társadalomgazdasági statisztika a társadalom megismerésének egyik leghatalmasabb fegyvere“. Erre a fontos tételre építi fel Volin professzor egész munkáját. A politikában a társadalomgazdaság fejlődésének törvényeiből kell kiindulni, mert hiszen Lenin megállapítása szerint „... a politika nem más, mint sűrített közgazdaság“. A konkrét gazdasági kérdésekben pedig nem lehet tájékozódni statisztika nélkül. A statisztikának és a politikának ez az elszakíthatatlan kapcsolata fegyver a szocializmus, illetve a kommunizmus építéséért vívott harcban.

A szovjet statisztika a kommunista társadalom építése ügyének szolgálatában áll, a szocialista állam fegyvere a népgazdaság tervezésében és irányításában. A statisztika megalapozott adatokat szolgáltat a szocialista gazdaság és kultúra emelkedéséről, a rendelkezésre álló anyagi forrásokról, az új technika fejlődéséről és a műszaki-gazdasági normák teljesítéséről. A statisztika segítséget nyújt a tervteljesítés ellenőrzéséhez, feltárja a termelőeszközök jobb kihasználására, a munkatermelékenység fokozására, a nyers- és tüzelőanyag gazdaságos felhasználására, stb. szolgáló tartalékokat.

A társadalomgazdasági statisztika elméleti alapja Marx-Engels-Lenin-Sztálin politikai-gazdaságtani tanítása.

Szerző Lenin és Sztálin műveiből vett gyakorlati példában mutatja be a szo-

cialista statisztika helyes alkalmazását. Idézi például Lenin „Objektív statisztika“ c. munkáját, amelyben Lenin szemléltetően kimutatta, hogy a cári törvények kétharmada az orosz tőkésék egyenes és közvetlen gyakorlati érdekeinek kielégítésére, s a munkászavargásoktól való megvédésére szolgált. Sztálin elvtárs „Anarchizmus vagy szocializmus“ c. munkájában emlékeztet arra, hogy a múlt század nyolcvanas éveiben nagy vita támadt az orosz forradalmi értelmiség körében, melyik osztály lehet az a forradalmi erő, amely Oroszország felszabadítását megvalósíthatja. A választ Sztálin és Lenin is egyformán adták meg: ez az osztály nem lehet más, mint a proletariátus, amely szüntelenül növekszik és erősödik, amely előrehajtja a társadalmi életet és maga köré gyűjt minden forradalmi elemet.

A földbirtokstatisztika adatainak mélyreható elemzése alapján mutatta ki Lenin, hogy a proletariátusnak végig kell vinnie a demokratikus forradalmi átalakulást magához kapcsolva a paraszt-ság tömegét, hogy az önkényuralom ellenállását erőszakkal letiporja. Lenin nemcsak az oroszországi politikai és gazdasági viszonyokat tanulmányozta, hanem minden oldalról vizsgálta a világ gazdasági helyzetét jellemző statisztikai adatokat is. „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka“ c. zseniális munkája számos statisztikai munka felhasználása és kritikai feldolgozása alapján készült. Statisztikai adatok segítségével alkotta meg elméletét, hogy a szocializmus győzelme lehetséges egyetlen különálló országban és hogy a szocializmus minden országban való egyidejű győzelme a kapitalizmusnak ezekben az országokban való egyenlőtlen fejlődése miatt lehetetlen.

Sztálin elvtárs, miként Lenin is, a gazdasági kérdések elsajátítására tanít, hogy mindenkor helyesen, bolsevik módon tudományosan tudjunk tájékozódni politikai kérdésekben. A társadalom-gazdasági statisztika kérdéseinek elsőrendű fontosságot tulajdonít.

Kalinin 1939-ben Sztálin elvtárs 60. születésnapjára a következőket írta: „Sztálin elvtárs nemcsak ahhoz ért, hogy a Párt és a széles tömegek figyelmét lenini módon valamely, az adott időben központi kérdésre irányítsa, hanem ahhoz is, hogy mélyrehatóan elemezze az ország társadalomgazdasági fejlődését és ennek az elemzésnek alapján fog hozzá a bátor politikai cselekvéshez“. Sztálin elvtárs arra tanítja az állami vezetőket, hogy az ország gazdasági életének mélyreható elemzését és tervezését a statisztika

segítségével végezzék, minthogy „... a Központi Statisztikai Hivatal számadatai nélkül egyetlen igazgatási szerv sem számíthat ki semmit és nem tervezhet semmit“.

Szerző Lenin és Sztálin műveiből vett példák egész során mutatja be hogyan kell a statisztikát biztos irányítéként használni a politikai-gazdasági kérdésekben való tájékozódásra. Behatóan ismerteti a korrigált átlagok, a csoportosítások, a kombinációs táblák, az indexszámok, az elemzés és kiértékelés, stb. lenini-sztálini módszereit.

B. M. Volin munkája a szocializmus minden aktív építőjének — politikusnak, történésznek, filozófusnak, közgazdásznak, statisztikusnak, stb. egyaránt nélkülözhetetlen segédeszköze feladatainak eredményes elvégzéséhez.

FOLYÓIRATSZEMLE*

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

STATISZTIKA

Elmélet, módszertan, történet, szervezet

Gruzín, V.: *A nyilvántartás és a statisztika a Szovjetunióban.* 1—3. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Kozlov, T.: *A statisztika a társadalmi megismerés hatalmas fegyvere.* 7—20. old. (Vesznyik sztatistiki. 1950/4.)

Perina, J.: *A szovjet statisztikai számvitel.* 111—129. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Dr. Smrcina, O.: *A bolgár statisztikai szolgálat megszervezése.* 145—148. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Vykactil J.: *A kiválasztás felhasználása az ipari üzemek összeírásánál.* 53—57. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Tervgazdálkodás

Okrouchly, J.: *A statisztika feladatai a szocialista gazdaság építésében.* 8—16. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Ipar

Herbst, P.: *Az iparstatisztika megszervezésének és végrehajtásának elvei a Szovjetunióban.* 17—19. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Munkabér

Korda, B.: *A munkaügyi statisztika kérdéseiről.* 92—97. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

* Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára által beszerzett legfrissebb folyóiratszámok jelentősebb cikkeit soroljuk fel szak szerinti csoportosításban. A külföldi cikkek címeit magyar fordításban adjuk.

6*

Mezőgazdaság

Levityin, I.: *Az öntözéses földművelés statisztikájának feladatairól.* 21—29. old. (Vesznyik sztatistiki. 1950/4.)

Életszínvonal

Gordik, Sz.: *Az amerikai háztartási statisztika hamistársai és az USA dolgozóinak elszegényedése.* 54—65. old. (Vesznyik sztatistiki. 1950/4.)

Lakásügy

Lakásösszeírás Nagy-Berlin szovjetzónájában. (1949. szeptember 29.) (Berliner Statistik. 1950/6.)

Égésügy

Sangin, N. S.: *A mezőgazdasági népesség megbetegedési arányai.* 30—33. old. (Szovjetszkaja zdravoohranyenije. 1950/6.)

Közigazgatás

Közigazgatási és gazdaságstatisztikai adatok. 141—145. old. (Berliner Statistik. 1950/6.)

POLITIKAI IRODALOM

Duclos, J.: *A Francia Kommunista Párt megalkulása és fejlődése.* 32—40. old. (Bolsevik. 1950/24.)

Ehrenburg: *Az emberiség ügye.* 41—49. old. (Bolsevik. 1950/24.)

Eredmények és perspektívák. (Egy kínai újság lapjairól.) 19—20. old. (Novoje Vremja. 1951/1.)

Jakovlev, V.: *Az igazság a Szovjetunióval kapcsolatosan.* 3—6. old. (Novoje Vremja. 1951/1.)

Néptanácskozásokról a Román Népköztársaságban. 3—6. old. (Román Tájékoztató. 1950/18.)

Szurdi István: *Pártszervezetünk — a helyi tanácsok irányítója.* 5. old. (Pártépités. 1950/23.)

POLITIKAI GAZDASÁGTAN

Elmélet, leírás, történet

Fogarasz I.: *Számvitelünk feladatairól.* 86—98. old. (Számvitel. 1950/2.)

Hacsaturov, A.: *A földreform eredményei Oszk-szlovákiában.* 57—58. old. (Szocializtyicskeszkoje szel-szkoje hozjajsztvo. 1950/10.)

Tervgazdálkodás

A Szovjetunió népgazdasága a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33. évében. 3—16. old. (Planovoje Hozjajsztvo. 1950/6.)

Káldor T.: *Sztálin elvtárs és a villamosenergia-gazdálkodás.* 363—364. old. (Elektrotechnika. 1950/12.)

Lakatos B.: *Az öt éves terv második esztendeje előtt.* 7. old. (Pártépítés. 1950/24.)

Lelkes Gábor: *Anyagtakarékoság szervezési feladatai.* 33—37. old. (Magyar technika. 1950/11—12.)

Majzenberg, L.: *Nagykereskedelmi ár-rendszer és a gazdaságos számvitel megerősítése.* 58—70. old. (Planovoje hozjajsztvo. 1950/6.)

Öt éves tervről a békekért. 3—4. old. (Román Tájékoztató. 1950/19.)

Dr. Rezný: *A fogyasztás számbavétele a szocialista gazdaságban.* 20—36. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Sches L. dr.: *A munkaerőgazdálkodás soronlvó feladatai.* 86—90. old. (Magyar technika 1950/11—12.)

Steinmetz I.: *A városi közlekedés és az öt éves tervünk.* 23—25. old. (Magyar közlekedés, mély- és vízépítés. 1950/12.)

Tervszámla: Az 1951. évi tervekről. 275. old. (Cukoripar. 1950/12.)

Dr. Vlach, V.: *A tervteljesítési számlák kiszámításának módjáról.* 64—71. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Vojtyinszkaja, D.: *A szovjetek országa lenini sztilini vilamosítási tervének átiadala.* 1—5. old. (Bibliotekarj. 1950/12.)

Gazdaságpolitika

Dugyinszkij, S.: *A kapitalista államok nyereszanyagpiacának helyzete.* 26—33. old. (Vnyesnyaja trgovlja. 1950/10.)

Popov, V.: *Japán mezőgazdasági válságára vonatkozó adatok.* 124. old. (Voproszi ekonomiki. 1950/13.)

Viktorov, Sz.: *Amerika külkereskedelmi terjeszkedése és a Marshall-terv.* 19—25. old. (Vnyesnyaja trgovlja. 1950/10.)

Üzemgazdaság, munkaverseny, munkaszervezés

Bayer, V.: *Az ipari termelés értékének kiszámításáról.* 72—87. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

Boltyanszkij, A.: *A Szovjetunió folyamatos termelési módszerének sajátosságai és elnyei.* 47—56. old. (Voproszi ekonomiki. 1950/10.)

Frigyes E.: *Sztálin elvtárs útmutatásai a szocialista bérezés terén.* 3—5. old. (Bér és norma. 1950/1.)

Gombos E.—Thamo K.: *A munkabérelap ellenőrzése.* 124—126. old. (Számvitel. 1950/2.)

Hevesi Gyula: *A tudományos kutatás és a termelés kapcsolata.* 15—18. old. (Magyar technika. 1950/11—12.)

Kolesznyev, Sz.: *Néhány adat az összenemelt kolhozok előnyéről.* 17—22. old. (Szocializtyicskeszkoje szel-szkoje hozjajsztvo. 1950/10.)

Kronrod, Ja. A.: *A szocialista vállalatok gazdaságának kérdései.* 96—99. old. (Szovjetszkaja knyiga. 1950/11.)

Kungyin, M.—Naumenko, P.: *A termelőképesség jobb kihasználása a szénbányászatban.* 463—478. old. (Magyar-szovjet közg. szemle. 1950/11—12.)

Loksin, E.: *A termeléshez szükséges nyereség és egyéb anyagra fordított költségnormák megálapítása.* 86—94. old. (Planovoje hozjajsztvo. 1950/6.)

Pásztor S.: *A műszaki vezetők szerepe a munkaversenyben.* 203—205. old. (Építőanyag. 1950/11—12.)

Sifrin, G.: *Iparvállalatok átválalpjai és forgóeszközei kihasználásának megjavítása.* 130—136. old. (Magyar technika. 1950/11—12.)

Veress L.: *A Kőtelező Általános Ipari Számlekeret.* 1951. 65—75. old. (Számvitel. 1950/2.)

Vég L.: *Az anyagtakarékoság a műszaki dolgozók döntő feladata.* 361—362. old. (Magyar textiltechnika. 1950/12.)

Pénzügy

Kozlov, G.: *A gazdaságos elszámolás a szocialista gazdálkodás módszere.* 54—64. old. (Bolszevik. 1950/23.)

Zielniski, T.: *Nagy-Britannia fizetési mérlege az 1950. évi gazdasági szemle gőrhé tükrében.* 707—710. old. (Gospodarka planova. 1950/12.)

ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

MÉRNÜKI, MŰSZAKI IRODALOM

A szovjet tudomány és gyakorlat egységéről. 5. old. (Újítók lapja. 1951/1.)

Az elmúlt év kiemelkedő újításai. 9—10. old. (Újítók lapja. 1951/1.)

Dr. Vlach, J. Vyilacul: *A matematika és alkalmazása az iparban.* 37—43. old. (Statistický Obzor. 1950/1—2.)

MEZŐGAZDASÁG

A szovjet példa nyomán megvetjük az önző állattenyésztési tudomány alapjait. 1—2. old. (Magyar mezőgazdaság. 1950/24.)

Sarov, S.: *Új öntözési rendszer.* 21—23. old. (Kolhoznoje proizvodszto. 1950/10.)

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Grabner P.: *Könyvelési mérlegünk irányelvei.* 99—114. old. (Számvitel. 1950/2.)

EGYES IPARÁGAK, MESTERSÉGEK

Hont L.: *Bányagépésítés a Szovjetunióban.* 750—737. old. (Természet és technika. 1950/12.)

Jáky József dr.: *Nehéz testi munka gépésítése a mélyépítőiparban.* 10—19. old. (Magyar közlekedés, mély- és vízépítés. 1950/12.)

Kéri V.: *A szénbányászat feladatai.* 659—661. old. (Bányászati és kohászati lapok. 1950/12.)

Szkoecinszkij, A. A.—Tyerpigorev, A. M.—Sevjakov, L. D.: *A bányászati tudomány fejlődése a Szovjetunióban.* 644—659. old. (Bányászati és kohászati lapok. 1950/12.)

F. k.: Statisztikai Kiadó Vállalat igazgatója

HELYREIGAZÍTÁS

A márciusi szám 205. oldalának második táblája helyesen:

M e g n e v e z é s	Középiskolába vagy közép-fokú szakiskolába járt összesen**	E b b ő l			
		a középiskola 8. (a közép-fokú szakiskola 4.) osztályát elvégezte, ill. érettségite t	csak a középiskola 7—5. (a közép-fokú szakiskola 3—1.) osztályát végezte el	csak a középiskola 4. osztályát végezte el	csak a középiskola 3—1. osztályát végezte el
		%-b a n			
20 éves és idősebb*					
férfi	100,0	32,9	9,0	42,4	15,7
nő	100,0	18,6	9,4	60,2	11,8
férfi és nő együtt ..	100,0	25,5	9,2	51,6	13,7

* Az ismeretlen korúakkal együtt.
 ** A főiskolai végzettségűek nélkül.

A táblázatnak megfelelően a 205. oldal utolsóelőtti bekezdésének harmadik sorában a 17,8% helyesen 13,7%.

A 263. oldal „Vicev-kolhoz mutatószámai“ c. táblázatának utolsó sorában 96,5 helyett 960,5 a helyes szám.